

Jaarstukken 2023

Colofon

Uitgave Gemeente Wassenaar

Postbus 499

2240 AL Wassenaar

Inlichtingen: gemeente@wassenaar.nl

d.d. juni 2023

Z/24/084857/399545

Infographic

JAARREKENING 2023 IN EEN OOGOPSLAG

Gemeente Wassenaar

HOE KOMT DE GEMEENTE AAN HAAR GELD?

Het Rijk
€ 51.808.507

Algemene uitkering en specifieke uitkeringen

Uit reserves
€ 2.579.978

Inzet bestemmingsreserves

Overige inkomsten
€ 9.600.569

O.a. huur, rente, dividend en specifieke uitkeringen

TOTALE INKOMSTEN
€ 88.539.485

Lokale heffingen
€ 24.550.431

Toeristenbelasting	€ 1.924.487
Hondenbelasting	€ 209.377
Begraafrechten	€ 42.609
Precariobelasting	€ 190.120
Vergunningen en leges	€ 2.342.860
Rioolheffing	€ 2.648.390
Onroerendezaakbelasting	€ 11.744.453
Afvalstoffenheffing	€ 5.266.690
Overige belastingen	€ 181.445

WAAR HEEFT DE GEMEENTE WASSENAAR HAAR GELD AAN BESTEED?

P1 Veiligheid en Handhaving

- Crisisbeheersing en brandweer
- Openbare orde en Veiligheid
- Handhaving
- Ondernijning
- Wassenaarse Reddingsbrigade

€ 6.627.927

Reservemutaties

- Toevoeging aan het vermogen van de gemeente

€ 964.400

P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit

- Verkeer en vervoer
- Parkeren
- Fiets- en Verkeersveiligheid
- Onderhoud wegen, openbare verlichting, straatmeubilair en bruggen
- Straatreiniging en zwerfafval
- Economische ontwikkeling en promotie
- Riolering
- Afval
- Milieubeheer en omgevingsdienst Haaglanden
- Openbaar groen en recreatie
- Energie- en warmtetransitie

€ 19.337.271

Overheveling budget voor niet in 2023 afgeronde werkzaamheden

€ 1.110.000

P2 Mens en Maatschappij

- Onderwijsbeleid en Leerlingzaken
- Leerlingenvervoer
- Leerplicht
- Vroeg- en voorschoolse educatie
- Schooladviestdienst
- Sportbeleid en Activering
- Sportaccommodaties
- Cultuur en kunst
- Bibliotheek en media
- Samenkracht en burgerparticipatie
- Wijkteams
- Inkomensregelingen (bijstand)
- Jeugdzorg
- Maatschappelijke ondersteuning en begeleiding
- Jeugdgezondheidszorg (GGD Haaglanden)

€ 36.647.046

P3 Bestuur en Middelen

- Financiën
- Bedrijfsvoering/organisatie
- Personeel
- Informatievoorziening /ICT
- Juridische ondersteuning
- Huisvesting
- Bestuur
- KCC en burgerzaken
- Beheer gebouwen en gronden
- Treasury
- Belastingen
- Algemene uitkering gemeentefonds
- Verduurzamen eigen panden

€ 19.783.498

P4 Fysieke leefomgeving

- Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen
- Omgevingswet/omgevingsvisie
- Wonen, bouwen en welstand
- Onderwijshuisvesting
- Begraafplaatsen
- Cultureel erfgoed
- Verduurzamen monumenten, scholen en huizen

€ 6.099.502

UITGAVEN VAN
€ 89.459.645

verdeeld naar de programma's

Resultaat

€ -920.160

Resultaat dat na bestemming wordt onttrokken aan eigen vermogen

€ -2.030.160

MEER WETEN? KIJK OP WWW.WASSENAAR.NL

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Leeswijzer	6
Jaarverslag 2023	8
Programmaverantwoording	9
Inleiding	9
Financiële resultaten	9
Recapitulatie	18
P1 Veiligheid en handhaving	19
P2 Mens en maatschappij	25
P3 Bestuur en middelen	41
P4 Fysieke leefomgeving	50
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	66
Paragrafen	87
Paragraaf Lokale Heffingen	88
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	95
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	104
Paragraaf Financiering	109
Paragraaf Verbonden partijen	114
Paragraaf Bedrijfsvoering	120
Paragraaf Grondbeleid	128
Jaarrekening 2023	130
Balans per 31 december 2023	131
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	133
Toelichting op de balans per 31 december 2023	141
Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	167
Incidentele baten en lasten	168
Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	169
Overzicht baten en lasten per taakveld	170
Specifiek uitkeringen: Single information, Single audit	172
Wet normering topinkomens	183
Rechtmatigheidsverantwoording	186
Bijlagen / overige gegevens	188
Bijlage 1: Bestuursovereenkomst: Structuur Staat van de Gemeente	189
Bijlage 2: Overzicht over te hevelen en af te sluiten kredieten	191
Bijlage 3: Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	195

Voorwoord

Beste Wassenaarders,

Voor u ligt de jaarrekening over de begroting van 2023; dat was de laatste ingediende begroting van het vorige College. Middels deze jaarrekening legt het College verantwoording af of de doelen uit die begroting op alle terreinen en programma's zijn behaald, nog in uitwerking zijn of nog moeten worden uitgewerkt. Dat is belangrijk, omdat de gemeente jaarlijks ruim 90 miljoen euro aan belastinggeld uitgeeft voor tal van belangrijke doelen zoals behoud van een mooi centrum, goede jeugdzorg, een schone, veilige buitenruimte of grotere investeringen in bijvoorbeeld de nieuwe sporthal aan de Dr. Mansveltkade. Ook kent de jaarrekening 2023 een financieel positief resultaat ten opzichte van de Najaarsnota 2023.

Het jaarrekening resultaat over 2023 bedraagt € 920.000 nadelig. Dit negatieve resultaat wordt mede veroorzaakt door een aantal tegenvallers:

1. De begrote inkomsten toeristenbelasting van het vorige College zijn in 2023 niet binnengehaald. In de evaluatie van de toeristenbelasting wordt dit nader geduid.
2. Voorziening bovenwettelijk verlof medewerkers ambtelijke organisatie. In 2023 is voor het eerst een voorziening op de balans gevormd voor de bovenwettelijke uren van medewerkers van de ambtelijke organisatie, welke per 31 december 2023 nog niet zijn opgenomen

Er wordt voorgesteld een aantal budgetten, met een totaalbedrag van € 1.110.000 over te hevelen naar 2024, ten laste van het resultaat. Dit om een aantal belangrijke prioriteiten voort te kunnen zetten en in 2024 af te kunnen ronden. Dit betekent een totaal jaarrekening resultaat van € 2.030.000 negatief, ten laste van de algemene reserve.

Het coalitieakkoord Samen voor Wassenaar; Koersvast, Open en Betrokken is uitgewerkt in de begroting 2024 waar een aantal ambities op lokaal ondernemerschap en bedrijvigheid, groene buitenruimte en groene zone, ruimte voor sport, onze dorpskern, de nieuwe gemeentewerf en het sociaal domein verder is uitgewerkt. Die worden daarom logischerwijs meegenomen in de jaarrekening van volgend jaar. Ondanks de soms groot lijkende politieke verschillen, zijn veel prioriteiten van de twee Colleges hetzelfde voor alle inwoners en werkt onze ambtelijke organisatie onverminderd door aan alle breed gedragen opgaven. Er is meer dat ons bindt dan scheidt.

Voor nu veel leesplezier en voor vragen bent u altijd welkom op ons Raadhuis de Paauw.

Namens het College van Burgemeester en Wethouders,

Met hartelijke groet,

Laurens van Doeveren

Wethouder Financiën, Economie en Sport

Leeswijzer

Met de jaarstukken 2023 legt het College van burgemeester en wethouders van de gemeente Wassenaar verantwoording af aan de Raad over het gevoerde beleid. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag

Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording van de 5 programma's, een overzicht van de wettelijk verplichte beleidsindicatoren en de verplichte paragrafen. In de Inleiding bij het jaarverslag wordt beknopt ingegaan op de belangrijkste inhoudelijke en financiële kanttekeningen bij 2023.

In de programmaverantwoording licht het College toe wat er in 2023 beleidsmatig is gerealiseerd.

Dit gebeurt per programma aan de hand van de volgende vragen:

- Wat waren we van plan? Dit is weergegeven onder de doelstellingen;
- Wat hebben we daarvoor gedaan? Dit is weergegeven onder de belangrijkste resultaten.

In ieder programma is aan de doelstellingen een aantal resultaten gekoppeld. Hiervan wordt beschreven wat er is bereikt en wat het heeft gekost. De gewenste maatschappelijke effecten zijn meetbaar gemaakt in de tabel met beleidsindicatoren.

Legenda bij de scores van de resultaten:

	<i>Voltooid</i>
	<i>Op koers</i>
	<i>Aandacht vereist</i>
	<i>Niet voltooid/niet begonnen</i>

De verplichte paragrafen in het jaarverslag bevatten dwarsdoorsneden van de jaarstukken op specifieke onderwerpen. Deze verplichte paragrafen zijn:

- Paragraaf Lokale heffingen
- Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen
- Paragraaf Financiering
- Paragraaf Verbonden partijen
- Paragraaf Bedrijfsvoering*
- Paragraaf Grondbeleid

* *Rechtmatigheidsverantwoording*

In dit jaarverslag legt het College van burgemeester en wethouders verantwoording af over de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties 2023. Als gevolg hiervan neemt het College de

rechtmatigheidsverantwoording op in de jaarrekening, volgens een standaard model, en geeft een toelichting in de paragraaf Bedrijfsvoering.

De jaarrekening

In de jaarrekening wordt de vraag beantwoord, wat het gevoerde beleid heeft gekost.

De jaarrekening bestaat uit het overzicht van baten en lasten per programma en taakveld en de balans met toelichting. Bij de financiële toelichting onder de programma's is de verschillenanalyse per taakveld opgenomen. Conform de Financiële Verordening Gemeente Wassenaar 2023 worden verschillen toegelicht indien deze groter zijn dan € 50.000. De verantwoording van de Specifieke Uitkeringen is opgenomen in de SISA-bijlage.

Controleverklaring

De jaarrekening wordt gecontroleerd door de, door de Raad aangestelde, onafhankelijke accountant. Hij geeft een controleverklaring af met een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

Jaarverslag 2023

Programmaverantwoording

Inleiding

Financiële resultaten

Rekeningresultaat

In de voorschriften Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) is bepaald dat per programma eerst alle baten en lasten en het saldo hiervan worden verantwoord. Om het gerealiseerde resultaat vast te stellen worden vervolgens per programma toevoegingen en/of onttrekkingen aan de reserves begroot en verantwoord. De resultaatbestemmingen die in dit hoofdstuk samengevat zijn weergegeven, worden in mindering gebracht op het gerealiseerde resultaat. Het hierna resterende bedrag wordt het saldo na bestemming genoemd voor 2023, en wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve. Onderstaand overzicht is een beknopte weergave.

Opbouw resultaat jaarrekening 2023

bedragen x € 1.000, + = voordelig, - = nadelig

Tabel 0.1

	Begroting actueel 2023	Jaarreken ing 2023
Totaal baten	86.557	85.960
Totaal lasten	-91.082	-88.495
1. Gerealiseerd totaal saldo baten en lasten	-4.525	-2.535
Onttrekking reserves	3.672	2.580
Toevoeging reserves	-964	-964
2. Totaal onttrekking/toevoeging reserves	2.708	1.616
Gerealiseerd resultaat voor bestemming (1+2)	-1.817	-920
Resultaat bestemming		
Budgetoverhevelingen ten laste van het resultaat (A)		-1.110
Saldo na bestemming		-2.030

Het rekeningresultaat inclusief budgetoverhevelingen ten laste van het resultaat bedraagt € 2.030.000 nadelig. Dit bedrag is in grote lijnen als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000, + = voordelig, - = nadelig

Ontwikkeling resultaat	
Primitieve begroting	326
<i>Begrotingswijziging door raad vastgesteld</i>	
<i>(Amendementen)</i>	-1.239
Saldo na door raad vastgestelde wijzigingen	-913
Voorjaarsnota 2023	-1.410
Najaarsnota 2023	506

Saldo tot en met Najaarsnota 2023	1.817
--	--------------

Het rekeningresultaat inclusief reservemutaties over 2023 bedraagt € 920.000 nadelig. Ten opzichte van de begroting na wijzigingen 2023 (na Najaarsnota 2023) betekent dit een voordeel van € 897.000. De belangrijkste verschillen worden veroorzaakt door de posten uit de tabel hieronder. Onder de tabel worden deze posten verder toegelicht

Tabel 0.2 Verschillenverklaring jaarrekening

	Verschil jaarrekening t.o.v. begroting na wijzigingen en NJN 2023	Bedrag + is voordeel - is nadeel
1	Voorziening bovenwettelijk verlof	-566.000
2	Implementatie informatiebeveiligingsmaatregelen	-180.000
3	Onderhoud openbare ruimte	-171.000
4	Extra Woo, bezwaar en beroepszaken Juridische Zaken	-80.000
5	Algemene Uitkering december circulaire	324.000
6	Combi sporthal Dr. Mansveltkade	501.000
7	Dekking uit Integraal Zorg Akkoord (IZA) middelen	239.000
8	Energietoeslag	133.000
9	Maatwerkvoorzieningen Jeugdwet	480.000
10	Afrekening DVO MO	339.000
11	Onderwijshuisvesting	-141.000
12	Omgevingsvergunningen	-286.000
13	Bestrijding energiearmoede	363.000
14	Toeristenbelasting	-505.000
15	Grondperceel Backershagenlaan 13	96.000
16	Voorziening wethouders	254.000
17	Diverse budgetten	97.000
		897.000

Toelichting op het rekeningresultaat 2023 ten opzichte van de Najaarsnota 2023 (voordelig €897.000)

1. Er is een voorziening gevormd op de balans voor de bovenwettelijke verlofuren van medewerkers van de ambtelijke organisatie.
2. Er zijn extra incidentele uitgaven geweest voor informatie beveiliging
3. Er zijn extra kosten geweest vanwege inhuur derden voor vervanging van langdurige ziekte
4. In 2023 zijn er 31% meer Woo-verzoeken binnen gekomen dan in 2022. De Woo-verzoeken vragen extra capaciteit van Juridische zaken.
5. Het voordeel van de Algemene Uitkering vanuit de december-circulaire van het Rijk, gecorrigeerd met afrekeningen uit oude jaren, als gevolg van definitieve vaststelling van de maatstaven.
6. Dit bedrag bestaat uit de transitievergoeding, vergoedingen voor de Kieviten voor inrichting en elektrotechnische voorzieningen en de stelpost onderhoud Sporthal, die vanwege het niet openen van de sporthal in 2023 niet is besteed.
7. Dit betreft dekking voor uitgaven voor het Meldpunt Bezorgd, Mentaal Wassenaar en extra schoolmaatschappelijk werk Primair Onderwijs.
8. In de december-circulaire zijn de middelen voor uitkering energietoeslag lagere inkomens 2023 toegekend en verwerkt met de reeds toegekende aanvragen.
9. Dit betreft een lagere uitkomst van de definitieve schatting van de regionaal gecontracteerde zorg van Service bureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH) en af afwikkeling van oude boekjaren maatwerkvoorzieningen Jeugdwet.
10. Bij de afrekening van de DVO MO 2023 met Voorschoten is gebleken dat er een voordeel is ontstaan vanwege het niet tijdig kunnen vervullen van vacatures en het werven van inhuur.
11. Dit betreft de afrekening van de ozb-vergoeding aan de scholen voor 2023 en voorgaande jaren, hogere lasten locatie en participatieonderzoek Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW) en hogere lasten verzekeringen scholen.
12. Dit betreft extra kosten inzet bouwinspecteurs voor bouwprojecten.
13. Dit betreft het restant van de Rijksbijdrage Energiearmoede dat in 2023 niet tot besteding is gekomen
14. Dit betreft tegenvallende inkomsten uit de toeristenbelasting in 2023.
15. Dit betreft de grond die in erfpacht is uitgegeven bij de verkoop van het perceel in 2021, maar nog niet was opgenomen in de balans.
16. Daling van de voorziening wethouders in 2023, doordat wethouders zijn uitgetreden.
17. Verrekening van diverse kleinere voor- en nadelen.

Resultaatbestemming

A. Budgetoverhevelingen ten laste van het resultaat 2023

	Progr.	Omschrijving	Bedrag in €
1	3	Onderzoek internationals	30.000
2	4	Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijshuisvesting	42.000
3	2	Nieuw subsidiebeleid	10.000
4	2	Sociaal Team Wassenaar (STW)	85.000
5	2	Energietoeslag minima	132.000
6	2	DVO MO 2023 achterstanden Jeugdwet en Wmo	140.000
7	5	Inrichtingsplan Storm v. s'Gravesandeweg en Schouwweg	75.000
8	5	Vervangen voetgangersbrug in Park Rust en Vreugd	50.000
9	5	Toezichtouder kabels en leidingen aanleg glasvezelkabelnet	55.000
10	2	Transitievergoeding Combisporthal Dr. Mansveltkade	158.000
11	2	Elektrotechnische voorzieningen De Kieviten	75.000
12	2	Instandhoudingsvergoeding Kieviten Sporthal Beheer BV	100.258
13	5	Budget laadpalen elektrische fietsen	10.000
14	5	Versterking dorpskern	113.000
15	3	Vorbereidingskrediet Raadhuis De Paauw	13.000
16	3	Cv-ketelaansturing en brandweerinstallatie	22.000
		Totaal	1.110.258

Toelichting:

1. De Nota internationale Wassenaarders zou in 2023 worden opgesteld, op basis van uit te voeren onderzoek. Dit onderzoek heeft in 2023 niet plaats gevonden en is gepland in het eerste kwartaal van 2024. Voorgesteld wordt om het budget over te hevelen naar 2024.
2. Het Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting (IHP) is in december 2023 gestart, en afronding wordt pas in juli 2024 verwacht. Voorgesteld wordt om het restant van het budget over te hevelen naar 2024.
3. Door de krappe arbeidsmarkt kon er geen projectleider worden geworven en is het budget van 2023 niet besteed. Uitvoering is gestart in januari 2024. Voorgesteld wordt om dit budget over te hevelen naar 2024.
4. Bij de Voorjaarsnota 2023 is er extra budget beschikbaar gesteld voor de implementatie van het Sociaal Team Wassenaar (STW). Het grootste deel van de incidentele kosten van de implementatie loopt nog door in 2024. Voorgesteld wordt om het incidentele restant budget over te hevelen naar 2024.
5. De middelen voor de Energietoeslag 2023 zijn pas in het vierde kwartaal 2023 beschikbaar gekomen. De uitvoering van de regeling loopt tot 1 juli 2024. Voorgesteld wordt om het restant budget over te hevelen naar 2024.
6. Bij de afrekening van de DVO MO (Sociaal Domein) blijkt dat niet al het werk bij het team Uitvoering is uitgevoerd, waardoor er achterstanden zijn ontstaan bij de Jeugdwet en Wmo.

Deze achterstanden moeten in 2024 opgelost worden waardoor extra inzet nodig is. Voorgesteld wordt om het deel van de voordelige afrekening over te hevelen naar 2024 om extra inzet mogelijk te maken om de achterstanden op te lossen.

7. Voor de Storm van 's-Gravesandeweg en de Schouwweg moeten nieuwe inrichtingsplannen gemaakt worden. In de Voorjaarsnota 2023 is hiervoor incidenteel € 75.000 opgenomen, maar in 2023 zijn hiervoor nog geen uitgaven gedaan. Voorgesteld wordt dit budget over te hevelen naar 2024.

8. Tijdens de zomerstorm afgelopen juli is de voetgangersbrug in park Rust en Vreugd ernstig beschadigd. Hierdoor moet deze brug geheel worden vervangen. Hiervoor is in de Najaarsnota 2023 € 50.000 opgenomen. Omdat deze werkzaamheden in 2023 nog niet zijn uitgevoerd moet dit budget ook in 2024 beschikbaar blijven. Voorgesteld wordt dit budget over te hevelen naar 2024.

9. Voor de aanleg van een glasvezelkabelnetwerk is een toezichthouder ingehuurd. Hiervoor zijn in de Voorjaarsnota 2022 en 2023 incidentele budgetten toegekend waarvan nu nog € 55.000 beschikbaar is. Daar de werkzaamheden nog niet zijn afgerond, en deze toezichthouder ook voor een deel in 2024 moet worden ingehuurd, wordt voorgesteld het resterende budget van € 55.000 over te hevelen naar 2024.

10. Om de bouwperiode van de nieuw te realiseren Combisporthal aan de Dr. Mansveltkade te overbruggen is met De Kieviten een transitievergoeding overeengekomen. Daarvan resteert nog een bedrag van € 158.000 dat in 2024 tot besteding zal komen. De eerder door de Raad besloten dekking van de transitiekosten ten laste van de reserve Grote Projecten is door latere besluitvorming teruggedraaid. Er wordt voorgesteld om dit budget, ten laste van het resultaat, over te hevelen naar 2024.

11. In oktober is besloten tot het beschikbaar stellen van extra budget voor het realiseren van elektrotechnische voorzieningen voor de Combisporthal. Een niet te activeren bedrag van € 175.000, waarvan € 75.000 op de Begroting 2023 is gebracht, komt in 2024 tot besteding. Dit bedrag is nodig om de minnelijke regeling in verband met de te realiseren led-verlichting bij De Kieviten, uit te kunnen voeren. Er wordt voorgesteld om dit budget over te hevelen naar 2024.

12. Een aantal kosten met betrekking tot de realisatie van de Combisporthal komt niet ten laste van het bouwkrediet, maar betreffen voorzieningen die voor rekening komen van Kieviten Sporthal Beheer BV, de exploitant van de sporthal. Deze kosten voor sport- en spelmateriaal, sleutelplan en scorebord worden via een incidentele instandhoudingsvergoeding in 2024 door de exploitant gecompenseerd. Er wordt voorgesteld om dit budget over te hevelen naar 2024.

13. In het Coalitie Uitvoeringsprogramma (CUP) is € 10.000 beschikbaar gesteld voor laadpalen voor het opladen van elektrische fietsen. Dit bedrag is in 2023 niet tot besteding gekomen. Er wordt voorgesteld om dit budget over te hevelen naar 2024.

14. De restanten van de incidenteel beschikbaar gestelde middelen voor het verder tot uitvoering brengen van het project 'Versterking dorpskern' zijn in 2023 niet tot besteding gekomen en worden ter besteding overgeheveld naar 2024. Daarmee is in het kredietvoorstel aan de Raad rekening gehouden.

15. Het restant voorbereidingskrediet voor Raadhuis De Paauw is benodigd om de voorbereidingen af te ronden. Er wordt voorgesteld om dit budget over te hevelen naar 2024.

16. De aansturing van de Cv-ketel is nog in behandeling. Er wordt voorgesteld om dit restant budget over te hevelen naar 2024, ter dekking van de eindafrekening van de aanpassing aan de CV.

B. Budgetoverhevelingen met dekking reserve (budget neutraal)

B.	Progr	Omschrijving	Bedrag in €
1	1	Opvang ontheemden uit Oekraïne	278.000
2	2	Herontwikkeling de Schulpwei	20.000
3	2	DVO MO 2022 uren/werkzaamheden sociaal domein	113.066
4	3	Verduurzaming vastgoed	50.000
5	3	Ontvlechting, Transitie en Ontwikkeling (OTO) budget	300.417
6	3	Ontvlechting Sociaal Domein	82.140
7	4	Omgevingswet	77.759
8	4	Proces uitbreiding woonwagendstandplaats Ruigelaan	11.141
9	4	Proces uitbreiding woonwagendstandplaats Lage weide	6.442
10	4	Sanering Gemeentewerf	25.994
		Totaal	964.959

Toelichting:

1. Het betreft hier het overschot van de Rijksbijdrage opvang ontheemden Oekraïne 2022 dat in 2023 niet hoefde te worden aangesproken. Daar deze Rijksbijdrage met ingang van 2024 aanzienlijk is verlaagd en we in 2024 rekening houden met extra uitgaven in verband met extra huisvesting als gevolg van de aanhoudende stroom Oekraïense ontheemden wordt voorgesteld om dit overschot over te hevelen naar 2024.
2. Het in de Voorjaarsnota 2023 beschikbaar gestelde budget is niet tot besteding gekomen. Voorgesteld wordt het bedrag met bijbehorende dekking uit de Reserve Grote Projecten over te hevelen naar 2024.
3. De werkzaamheden met betrekking tot de afronding van het beleidsplan sociaal domein en het Sociaal Team Wassenaar (STW) zijn in 2023 niet volledig uitgevoerd en zullen alsnog in 2024 verricht gaan worden. Er wordt voorgesteld om dit restant budget over te hevelen naar 2024.
4. Het beschikbaar gestelde budget is door personeelsverloop niet tot uitvoering gekomen. Voorgesteld wordt het volledige budget met bijbehorende dekking uit de Reserve Grote Projecten over te hevelen naar 2024.
5. Vanaf de start van de Wassenaarse organisatie per 1 september 2021 wordt geïnvesteerd in de doorontwikkeling van de organisatie. Dit verloopt georganiseerd en planmatig in de vorm van (deel)projecten. Zo worden er verbeteringen doorgevoerd op het gebied van projectmatig werken, procesoptimalisatie, samenwerking & cultuur en leiderschap (management). Om deze doorontwikkeling ook in 2024 verder vorm te kunnen geven is overheveling van dit budget gewenst. Dit verloopt via de bestemmingsreserve die eerder voor dit doel is ingesteld. Er wordt ook steeds bekeken of er regulier budget is voor de organisatieontwikkeling, vandaar dat de benutting van de reserve achterloopt bij eerdere plannen.

6. Van het in 2023 beschikbaar gestelde budget voor de incidentele kosten van de ontvlechting Sociaal Domein wordt voorgesteld het restant budget over te hevelen naar 2024. In 2024 zal het inrichtingsplan tot uitvoering komen met als resultaat dat op 1 mei 2024 het MOO-team Wassenaar van start gaat.
7. Voor 2023 is, in verband met de invoering van de Omgevingswet per 1-1-2024, een extra incidenteel budget van € 151.000 beschikbaar gesteld. Hiervan is in 2023 een bedrag van € 77.759 niet besteed. Daar er ook in 2024 nog aanzienlijke uitgaven worden verwacht in verband met de invoering van de Omgevingswet wordt voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2024.
8. Op het hiervoor beschikbaar gestelde budget van € 32.500 resteert een in 2024 nader te besteden bedrag van € 11.141. Voorgesteld wordt dit restant over te hevelen naar 2024.
9. Op het hiervoor beschikbaar gestelde budget van € 32.500 resteert een in 2024 nader te besteden bedrag van € 6.442. Voorgesteld wordt dit restant budget over te hevelen naar 2024.
10. Het bedrag van € 100.000 dat in de Voorjaarsnota 2023 beschikbaar is gesteld in verband met voorbereidend werk voor de sanering van de Gemeentewerf-locatie om woningbouw te realiseren is grotendeels tot besteding gekomen. Voorgesteld wordt het restant van € 25.994 over te hevelen naar 2024.

C. Budgetoverhevelingen met dekking subsidies/bijdragen (budgetneutraal)

C.	Progr	Omschrijving	Bedrag in €
1	2	Specifieke Uitkering Nationaal Programma Onderwijs	86.000
2	2	Specifieke Uitkering Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid	395.000
3	2	Specifieke Uitkering Wet Inburgering	134.000
4	2	Specifieke Uitkering Brede SPUK/GALA	63.000
5	2	Specifieke Uitkering Onderwijsroute Inburgering	14.000
6	4	Rijksbijdrage Energiearmoede	363.247
7	5	Rijksbijdrage Geluidsanering woningen	95.000
		Totaal	1.150.247

1. De Specifieke Uitkering voor het inhalen van onderwijsachterstanden door de coronacrisis (Nationaal Programma Onderwijs) mag in de jaren 2021-2025 worden besteed. Voor niet bestede middelen in dit tijdvak geldt dat deze aan het einde daarvan moeten worden terugbetaald aan het Rijk. Het voor 2023 niet bestede deel van € 86.000 moet daarom inclusief de dekking worden overgeheveld naar 2024.
2. Het Rijksbudget voor gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) wordt jaarlijks aan gemeenten beschikbaar gesteld in de vorm van een specifieke uitkering. In 2023 is er een nieuw tijdvak van vier jaar gestart waarbinnen de in 2023 niet bestede middelen van € 395.000 mogen worden doorgeschoven. Dit bedrag moet daarom inclusief dekking worden overgeheveld naar 2024.
3. De Specifieke Uitkering voor de Wet Inburgering is niet volledig besteed. Dit mag worden doorgeschoven naar 2024. Daarom wordt voorgesteld het resterend deel van € 134.000 inclusief dekking door Rijksmiddelen door te schuiven naar 2024.

4. De Specifieke Uitkering GALA is in 2023 pas in het vierde kwartaal tot besteding gekomen. Hierdoor is een groot deel niet besteed. Er mag, eenmalig uit 2023, 20% van het niet-bestede bedrag worden overgeheveld naar 2024. Het restant moet worden terugbetaald aan het Rijk. Daarom moet het bedrag van € 63.000 inclusief dekking worden overgeheveld naar 2024.
5. De Specifieke Uitkering Onderwijsroute Inburgering is niet volledig besteed. Deze mag worden doorgeschoven naar 2024. Daarom wordt voorgesteld het resterende deel van € 14.000 inclusief dekking door Rijksmiddelen door te schuiven naar 2024.
6. De ontvangen Rijksbijdrage Energiearmoede is niet volledig besteed. Daarom wordt voorgesteld het resterende gedeelte van € 363.247 over te hevelen naar 2024.
7. De ontvangen Rijksbijdrage van € 120.450 voor geluidsanering van woningen is voor een bedrag van € 95.000 nog niet tot besteding gekomen. De Omgevingsdienst Haaglanden heeft de uitvoering van dit budget op zich genomen, wat naar verwachting in 2024/2025 tot kosten zal leiden.

Afwikkeling oude investeringskredieten

Jaarlijks stelt de Raad middelen beschikbaar voor het doen van investeringen. De afgelopen jaren tonen aan dat we bij de uitvoering van investeringen door omstandigheden niet alle projecten binnen de voorgenomen termijn (volledig) tot uitvoering kunnen brengen waardoor kredieten vooralsnog (deels) onbenut blijven. Om te voorkomen dat door de Raad beschikbaar gestelde kredieten te lang aan de integrale afweging van de aanwending van schaarse middelen onttrokken blijven, is in de Nota Activabeleid 2020-2024 verwoord dat kredieten voor investeringen in principe maximaal 2 jaar beschikbaar blijven.

In totaal staat eind 2023 € 35.281.244 aan investeringskredieten op lopende projecten open, waarvan € 21.314.914 is besteed (t/m 2023). Met betrekking tot het restant van € 13.966.330 wordt met de vaststelling van de jaarrekening voorgesteld te besluiten tot het verwerken van de volgende (restant) kredieten conform bijlage 2 van dit document:

1. Een 12-tal investeringen formeel af te sluiten en te activeren, en de effecten op de kapitaallasten te betrekken bij de begroting 2024 en verder;
2. Een 4-tal investeringen m.b.t. Beeldkwaliteit Winkelhaak en Uitvoering Beeldkwaliteitsplan af te sluiten en het saldo van deze investeringskredieten beschikbaar te stellen voor het project 'Versterking Dorpskern'.
3. In afwijking op de Nota Activabeleid de beschikbaarheid van het restantkrediet van een 17-tal investeringen uit de periode 2019-2021, inclusief dekking voor zover van toepassing, met één jaar te verlengen. Het restantkrediet dat hiermee is gemoeid bedraagt € 5.883.076.
4. In lijn met de Nota Activabeleid 23 investeringskredieten uit 2022 en 2023, inclusief dekking voor zover van toepassing, beschikbaar te stellen voor de uitvoering in 2024. Het over te hevelen krediet bedraagt € 6.627.902.
5. Een 8-tal investeringskredieten voor tractiemiddelen te herschikken qua budget. Een 5-tal kredieten wordt verhoogd, 3 worden er verlaagd. Per saldo levert dit € 4.900 op.

Reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen worden jaarlijks bij het opstellen van de jaarrekening geëvalueerd. Bij alle reserves wordt beoordeeld of het doel waarvoor de reserves zijn gevormd nog relevant is en of de omvang nog in overeenstemming is met de gestelde doelen.

Toelichting op de vermogens en liquiditeitspositie

Eigen vermogen

Ten opzichte van eind 2022 neemt het Eigen Vermogen ultimo 2023 af met € 2.537.000 tot € 58.439.000 aan het eind van 2023. Hierbij is er van uitgegaan dat het volledig exploitatieresultaat 2023, in afwachting van de resultaatbestemming over 2023 wordt afgetrokken van het Eigen Vermogen. In deze (sub) paragraaf gaan we in op de ontwikkeling van de Algemene reserve en het vrij besteedbaar deel in het bijzonder.

Tabel 0.6

	31-12-2023	31-12-2022
Bedragen x € 1.000		
Algemene Reserve	52.901	49.903
Bestemmingsreserves	6.458	8.074
Gerealiseerd resultaat	-920	2.999
	58.439	60.976

Voor een toelichting op de reserves verwijzen wij u naar de balansstoelichting verderop in deze jaarstukken.

Algemene Reserve

De Algemene Reserve is te onderscheiden in een vrij besteedbaar deel van € 44.901.000 eind 2023 en een Reserve Weerstandsvermogen van € 8.000.000, de bufferreserve. Het vrij besteedbare deel is in 2023 toegenomen met een bedrag van € 2.998.000. Hier staat een afname van de bestemmingsreserves tegenover van € 1.600.000. De reserve Grote Projecten is hier voor het grootste deel de oorzaak van. Wassenaar heeft ook in 2023 weer een uitstekend weerstandsvermogen.

Ontwikkeling van het Eigen Vermogen

Na resultaatbestemming daalt de Algemene Reserve met € 920.000 en komt daarmee uit op een saldo van € 51.981.000. Hiermee vormt het vrij besteedbaar deel van het Eigen Vermogen van €43.981.000 circa 75 procent van het totale Eigen Vermogen van € 58.439.000 na bestemming van het (negatieve) resultaat.

Ontwikkeling van de schuldpositie

Ultimo 2023 is sprake van een liquiditeitsoverschot van € 18.300.000 dat nagenoeg geheel (verplicht) bij het Rijk wordt aangehouden. Het liquiditeitsoverschot is hiermee in 2023 met 8.200.000 afgenomen ten opzichte van de beginstand in 2023 van € 26.500.000.

Investeringsprogramma 2023-2026

Naast het uitvoeren van de nog openstaande investeringen staan er in de huidige meerjarenraming 2023-2026 ambitieuze investeringsplannen opgenomen. Voor een overzicht hiervan wordt verwezen naar bijlage 2. Het was in 2023 beleid om deze investeringen met eigen middelen te financieren.

Recapitulatie

Bedragen x € 1.000 ("-" = nadeel / "+" = voordeel)

Programma's	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
	batens	lasten	saldo	batens	lasten	saldo	batens	lasten	saldo
P1 Veiligheid en handhaving	1.101	-4.346	-3.245	2.631	-6.875	-4.244	2.483	-6.628	-4.145
P2 Mens en maatschappij	7.921	-34.108	-26.187	9.723	-39.029	-29.306	9.688	-36.647	-26.959
P3 Bestuur en middelen	442	-2.885	-2.442	583	-4.339	-3.756	1.046	-4.541	-3.495
P4 Fysieke leefomgeving	1.501	-3.574	-2.073	2.938	-6.465	-3.528	2.361	-6.100	-3.738
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	8.807	-16.449	-7.642	10.488	-19.921	-9.433	10.035	-19.337	-9.302
Totaal programma's	19.772	-61.362	-41.590	26.363	-76.630	-50.267	25.613	-73.253	-47.640
Algemene dekkingsmiddelen	54.116	-506	53.610	56.861	-537	56.324	56.846	-502	56.344
Overhead	3.199	-16.301	-13.101	3.333	-13.903	-10.570	3.500	-14.740	-11.240
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	-13	-13	0	-13	-13	0	0	0
Saldo van baten en lasten (1)	77.087	-78.181	-1.094	86.557	-91.082	-4.525	85.960	-88.495	-2.536
Mutaties reserves	1.420	0	1.420	3.673	-964	2.708	2.580	-964	1.616
Gerealiseerde resultaat (2)	78.507	-78.181	326	90.229	-92.046	-1.817	88.539	-89.460	-920

1) Het saldo van baten en lasten betreft het saldo van baten en lasten in de programma's vóór mutaties in de reserves.

2) Gerealiseerd resultaat betreft totaal gerealiseerd resultaat na mutaties in de reserves, vóór bestemming.

P1 Veiligheid en handhaving

Doelstelling: "Wat wilden we bereiken ?"

Bijdrage aan de duurzame ontwikkelings doelstellingen

Visie

Een dorp waar mensen veilig en goed leven, wonen, werken en zich thuis voelen. Het hebben van een schone, hele en veilige leefomgeving is daarbij randvoorwaardelijk. De gemeente is zich goed bewust van haar eigen karakter binnen de regio en we dragen dit actief uit. Met behoud van hun eigen identiteit doen de 'internationals' mee aan onze samenleving.

Doelstellingen

1. Samen met partners toezien op de verlaagde maximumsnelheid van 30km/u.
2. Strenger handhaven bij bebouwing die niet in overeenstemming is met het bestemmingsplan en de verleende vergunning.
3. Blijvende aandacht voor aanpak ondermijning.
4. Versterking, verbinding, zorg, en veiligheid.

Wat wilden we daarvoor doen?

Belangrijkste resultaten 2023

1.1.01 Plaatsen flitspalen en smiley-borden waarop automobilisten hun snelheid kunnen zien

1.2.01 Er zijn genoeg ambtelijke capaciteit en middelen aanwezig om handhaving bebouwing adequaat te kunnen uitvoeren

1.3.01 Er is genoeg ambtelijke capaciteit aanwezig voor blijvende inzet aanpak ondermijning

1.4.01 Sluitende regie op ketenniveau voor Zorg en Veiligheid

Toelichting belangrijkste resultaten

1.1.01 Plaatsen flitspalen en smiley-borden waarop automobilisten hun snelheid kunnen zien

Realisatie / voortgang

Begin 2023 zijn er vijf nieuwe smiley-borden gekocht en geplaatst. Deze smiley-borden zijn momenteel volop in gebruik. Het plaatsen van flitspalen is geen bevoegdheid van de gemeente maar van het Openbaar Ministerie (OM). Het beleid van het OM is dat er op 30 km/u wegen en in 30 km/u zones in beginsel geen flitspalen worden geplaatst. Op 50 km-wegen worden flitspalen alleen geplaatst als er regelmatig ongelukken gebeuren, als gevolg van te hoge snelheden.

1.2.01 Er zijn genoeg ambtelijke capaciteit en middelen aanwezig om handhaving bebouwing adequaat te kunnen uitvoeren

Realisatie / voortgang

Met de huidige capaciteit en middelen kunnen de (wettelijke) basistaken met betrekking tot de handhaving bebouwing uitgevoerd worden. Gedurende het jaar is wel gebleken dat de ambtelijke formatieve bezetting kwetsbaar is (vanwege uitval/ziekteverzuim).

1.3.01 Er is genoeg ambtelijke capaciteit aanwezig voor blijvende inzet aanpak ondermijning

Realisatie / voortgang

Op het gebied van de aanpak tegen ondermijnende criminaliteit zien wij op dit moment geen knelpunten wat betreft de ambtelijke capaciteit. Op termijn kan onze actualisatie van het Bibob-beleid (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) wel leiden tot een toename van de hoeveelheid aan Bibob-toetsen, zowel bij Openbare Orde en Veiligheid (OOV) als bij de toepasselijke vakafdelingen. In bredere zin zien wij dat in de ambtelijke organisatie de capaciteit op het gebied van de bestuursrechtelijke- en juridische handhaving onder druk staat. In het kader van de aanpak tegen ondermijnende criminaliteit is het essentieel om over voldoende en kundige handhavingsjuristen te beschikken, om het bestuursrechtelijke instrumentarium adequaat te kunnen uitvoeren.

1.4.01 Sluitende regie op ketenniveau voor Zorg en Veiligheid

Realisatie / voortgang

Op 1 september 2023 was de lancering van het Sociaal Team Wassenaar (STW). Het STW biedt één centrale toegang voor informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg in Wassenaar. Het biedt de verschillende samenwerkingspartners een duidelijke structuur in de keten en draagt bij aan vroegsignalering. De vroegsignalering is van belang om verdere escalatie en/of openbare orde verstoringen te voorkomen.

Op 1 september 2023 is het convenant Lokale Kamer door de gemeente ondertekend. Daarmee is de Lokale Kamer van start gegaan en is het samenwerkingsverband tussen de domeinen Zorg en Veiligheid wettelijk geborgd. Bij complexe casuïstiek waarbij het gaat om ernstige lokale of gebiedsgebonden veiligheidsproblematiek, die vraagt om een ketenoverstijgende aanpak, wordt er opgeschaald naar de Lokale Kamer. De samenwerking tussen strafrecht, zorg- en aanvullende gemeentelijke partijen is door de inrichting van de Lokale Kamer geoptimaliseerd en biedt handvatten om snel te schakelen.

Er is in de Begroting 2024 een structureel bedrag opgenomen om het samenwerkingsverband voort te zetten.

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)

De Veiligheidsregio Haaglanden vervult de gemeentelijke taken op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening. Dit omvat het coördineren van hulpverlening tijdens noodsituaties, het verzorgen van brandbestrijding, medische zorg, heldere communicatie en preventieve maatregelen in samenwerking met diverse partners. Deze taken zijn in 2023 naar behoren uitgevoerd.

In 2023 heeft het Algemeen Bestuur van de VRH belangrijke stappen gezet in het kader van multidisciplinaire, regionale rampenbestrijding en crisisbeheersing. Zo zijn het Regionaal Risicoprofiel (RRP) en het Regionaal Beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing (RBP) vastgesteld. Daarnaast is het Regionaal Crisisplan geactualiseerd. Het Regionaal Crisisplan beschrijft de multidisciplinaire organisatie van de rampenbestrijding en crisisbeheersing en de wijze waarop bij het bestrijden van een ramp of het beheersen van een crisis wordt opgetreden. Deze genoemde documenten worden om de vier jaar geactualiseerd.

Een Opleiden, Trainen en Oefenprogramma (OTO) is onderdeel van het vakbekwaam worden en blijven. Dit OTO plan voorziet ook in een grote regionale oefening als verplichting en verantwoording over de vakbekwaamheid richting de Inspectie Justitie en Veiligheid. Een dergelijke grote oefening is op 30 november 2023 in Wassenaar gehouden. Daarbij wordt aan de verschillende staven (Gemeentelijk Beleids Team & Regionaal Operationeel Team) een complex scenario voorgelegd en doorlopen waarbij de onderlinge samenwerking en besluitvorming van beide teams centraal staan. Tijdens de oefening was actief tegenspel om bestuurlijke en operationele dilemma's te trainen.

De oefening is succesvol geweest. De deelnemende partners van de oefening (politie/brandweer/GHOR/OM/defensie/gemeente) hebben deze dag als zeer waardevol ervaren en draagt bij aan de voorbereiding op echte crisissituaties. De opgedane ervaringen worden gebruikt om toekomstige grote oefeningen verder vorm en inhoud te geven. Het eindrapport van deze oefening wordt aangeboden aan ministerie van Justitie en Veiligheid.

Effectindicatoren

In de Begroting 2023 waren er voor Programma 1 geen effectindicatoren opgenomen.

Wat heeft het gekost ?

Investerings

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2023 Tractie Nissan Navara D/C	54.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor gewenst Toyota ProAce 4x4 dieselbusje is 10.500 euro extra krediet benodigd.

Programma

P1 Veiligheid en handhaving bedragen x € 1.000,- ("- " = nadeel / "+" = voordeel)	Begroting 2023 primair	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil 2023 Begr. na wijz. / realisatie
Totaal baten	1.101	2.631	2.483	-148
Totaal lasten	-4.346	-6.875	-6.628	247
Saldo van baten en lasten	-3.245	-4.244	-4.145	99
Onttrekking reserves	0	278	0	-278
Toevoeging reserves	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	278	0	-278
Programma resultaat	-3.245	-3.966	-4.145	-179

Toelichting op verschillen tussen begroot actueel/werkelijk >= € 50.000

Taakveld 1.1 Crisisbeheersing en Brandweer

a. Opvang Oekraïense ontheemden (per saldo nadelig € 42.000).

De geraamde lasten in verband met opvang van Oekraïense ontheemden bedroegen

€ 2.778.000. De werkelijke lasten bedroegen € 2.389.000. Dit is een voordeel van € 389.000. De uitgaven zijn lager dan begroot omdat in 2023 minder personen zijn opgevangen dan aanvankelijk voorzien. De geraamde baten bedroegen € 2.778.000 waarvan € 2.500.000 bestaat uit Rijksbijdragen 2023 en € 278.000 uit het overgehevelde overschot van de Rijksbijdragen 2022. De werkelijke baten bedroegen € 2.347.000, zijnde de Rijksbijdragen 2023. Dit is een nadeel van € 431.000. Per saldo is er een nadeel van € 42.000. Dekking vanuit het gereserveerde overschot Rijksbijdragen 2022 van € 278.000 kan voor 2023 achterwege blijven. Omdat de Rijksbijdragen voor opvang van Oekraïense ontheemden in 2024 fors zijn verlaagd, wordt voorgesteld om het gereserveerde overschot Rijksbijdragen 2022 van € 278.000 over te hevelen naar 2024 om eventuele toekomstige financiële tegenvallers met betrekking tot opvang van Oekraïense ontheemden te kunnen dekken.

b. Bijdrage Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) (per saldo nadelig € 69.000).

Door de gestegen prijzen voor onder andere energie is het totale begrotingsbedrag 2023 voor de VRH in 2023 naar boven bijgesteld. Dit heeft geleid tot een aanvullende bijdrage voor Wassenaar van € 82.000. FLO is de afkorting voor Functioneel leeftijdsontslag. Deze regeling gold tot 2006 voor gemeentemedewerkers in een bezwarende functie. FLO is een soort vroegpensioen voor functies die lichamelijk en psychisch te zwaar zijn om tot de pensioengerechtigde leeftijd vol te houden. Medewerkers van de (voorheen) gemeentelijke brandweer Wassenaar vallen daaronder. Voor de FLO vergoeding aan de VRH was er een meevaller van € 13.000.

Taakveld 1.2 Openbare orde en Veiligheid

a. Aanpak ondermijning (nadeel hogere lasten € 40.000).

Voor de opzet van de aanpak van ondermijning heeft in 2023 extra inhuur plaats gevonden.

b. Wassenaarse Reddingsbrigade (nadeel hogere lasten € 33.000)

De begrote kapitaallasten voor de strandpost van de Wassenaarse Reddingbrigade zijn door een technische aangelegenheid terecht gekomen op een ander taakveld, waardoor binnen dit taakveld een afwijking is ontstaan. Dit wordt hersteld bij de Voorjaarsnota 2024.

De overige verschillen zijn een opeenstapeling van kleine afwijkingen.

P2 Mens en maatschappij

Doelstelling: "Wat wilden we bereiken ?"

Bijdrage aan de duurzame ontwikkelings doelstellingen

Visie

Samen sociaal gezond! – sociale zorg is betere zorg

In beginsel is iedereen de baas over het eigen leven. Dat komt met een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl, het zorgen voor morgen en het bewustzijn van de dingen die bij het leven horen.

Inwoners staan samen sterker. Wassenaar bevordert de gemeenschapszin, een gezonde leefstijl, zelfredzaamheid en een leven lang bewegen (gezond zijn). Samen sociaal gezond is ook inclusief. De interactie tussen de inwoners en de gemeente is optimaal, met volop participatie bij de vorming van beleid, ook door jongeren.

Sport en cultuur werken verbindend en vergroten de betrokkenheid van inwoners in het algemeen en vrijwilligers in het bijzonder. Het beleid voor welzijn, (gezondheids)zorg, ouderen en jongeren, sport en cultuur, wordt onveranderd voortgezet.

Wassenaar kent goede zorgvoorzieningen. Ouderen die dat willen kunnen tot op hoge leeftijd thuis blijven wonen en onderdeel blijven van de samenleving. Eenzaamheid is een grote beperkende factor en geeft stress, met verergering van ziekten tot gevolg. Collectieve voorzieningen en algemene voorzieningen brengen mensen samen en voorkomen eenzaamheid. Wassenaar versterkt de zelfredzaamheid van ouderen met een algemeen en toegankelijk collectief aanbod van gezondheidsbevorderende voorzieningen.

Inwoners die (tijdelijk) niet goed meekomen in de samenleving worden ondersteund door de gemeente. Fysiek of digitaal contact met onze gemeente en het maatschappelijk veld is laagdrempelig, makkelijk en snel. Er is aandacht voor nieuwe doelgroepen zoals kwetsbare mensen met bijvoorbeeld een ggz-achtergrond.

Houdbare zorg - scherpere keuzes

Om kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg te kunnen borgen dient de zorg in financieel, personeel en in maatschappelijk opzicht houdbaar te zijn. Deze drie dimensies van houdbaarheid staan echter steeds meer onder druk door ontwikkelingen als vergrijzing, de opkomst van nieuwe zorgtechnologie en de toename van het aantal chronisch zieken. Om de groei van de zorg te begrenzen moeten we scherper gaan kiezen waar onze prioriteiten in de zorg liggen. Scherpe keuzes over de zorg vragen om bewustwording en draagvlak zowel bestuurlijk als maatschappelijk. Bijdragen naar draagkracht is zo een te onderzoeken keuze.

Passende zorg - focus op wat wel kan

Passende zorg is een manier van samenwerken die ervoor zorgt dat iedereen ook in de toekomst goede zorg kan krijgen. Dat is zorg die, waar mogelijk dicht bij de patiënt, werkt en waarbij patiënt en zorgverlener samen beslissen. Het gaat om een ommezwaai in ons denken over zorg. Minder focus op ziekte en behandeling en meer inzet op gezondheid en wat iemand wel kan.

Samenhangende zorg - integrale en gezamenlijke aanpak

De gemeente ziet het belang van samenhangende zorg en integraal werken. Hier draait het om een gezamenlijke aanpak vanuit verschillende organisaties - waaronder ook de gemeente zelf - die een gedeelde verantwoordelijkheid voelen en een gezamenlijk belang delen om zo goed mogelijke zorg en/of ondersteuning te bieden aan inwoners die dat nodig hebben. De gemeente kan het niet alleen; een nauwe en efficiënte samenwerking tussen betrokken maatschappelijke partners en inwoners is een voorwaarde. Nadrukkelijk worden hier ook de onderwijsinstellingen genoemd.

Doelstelling

1. Samen sociaal gezond, waarbij het brede aanbod van sport en cultuur bijdraagt aan de gezonde levensstijl en gemeenschapszin van Wassenaar. Waarbij het streven is dat het aanbod en de participatie ten minste gelijk blijven.
2. Samen sociaal gezond is ook inclusief. Inclusie, waarbij iedereen optimaal kan meedoen en deelnemen in clubs, verenigingen, op de arbeidsmarkt, op school en in de buurt (ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, sekse, inkomen, seksuele voorkeur, talenten of beperkingen).
3. Houdbare en betaalbare zorg, dit vraagt om het begrenzen van de groei van de zorg door het maken van scherpe keuzes.
4. Bij te dragen aan de normalisering/de-medicalisering van problematiek en het versterken van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van volwassenen en ouders van jeugdigen, zodat minder of geen zorg nodig is.
5. Het creëren en ondersteunen van goede basisvoorzieningen. en de inzet van preventieve en bij voorkeur collectieve activiteiten, waardoor direct de meest passende hulp wordt ingezet en gewerkt wordt aan een duurzame verbetering en minder gebruik van duurdere individuele hulpverlening.

Wat wilden we daarvoor doen?

Belangrijkste resultaten 2023

2.1.01 Het Sport- en preventieakkoord wordt voortgezet, evenals het Cultuuranker.

2.1.02 Het participatiekompas wordt geborgd in de organisatie en krijgt een vertaling naar inwoners om in de praktijk de verschillende niveaus van inwonersparticipatie te duiden.

2.2.01 De Inclusieagenda is opgesteld en in uitvoering gebracht (inclusief duurzame borging, coördinatie en monitoring).

2.3.01 Evaluatie en heroverweging van de vastgestelde Kostenbesparende maatregelen Jeugd en Wmo vanuit kwaliteit, effectiviteit en financiële houdbaarheid.

2.3.02 Gerichtte communicatie naar inwoners, collectief en individueel, over eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid.

2.3.03 Het Sociaal Team Wassenaar (STW) biedt hulpzoekenden direct, of zo snel als mogelijk, de juiste ondersteuning op het juiste moment door de juiste ondersteuner.

2.3.04 Een registratiesysteem van het STW dat de gemeente de benodigde informatie levert om de dienstverlening te kunnen verbeteren en efficiënter te maken.

2.3.05 Subsidierelaties zijn herijkt en voor inkoop van twee Wmo producten zijn nieuwe contracten opgesteld, die beter aansluiten op de huidige context in het sociaal domein.

2.4.01. Onze lokale maatregelen Jeugd, Wmo en Participatie voor de meest kwetsbare groepen richten zich op normaliseren, kwaliteit en effectiviteit.

2.4.02 Wassenaar helpt kwetsbare mensen, met bijvoorbeeld ggz-problematiek, hun plek te vinden in de wijk.

2.4.03 Het STW blijft de inwoner begeleiden; er is een zorgregisseur en/ of de hulpvraag wordt door de juiste hulpverlener opgepakt.

2.5.01 Er is binnen het STW scherp aandacht voor het op- en afschalen van hulp; ook wordt de effectiviteit van de preventieve diensten binnen het STW steeds getoetst.

2.5.02 Wassenaar zet actief in op bestrijding van (energie-)armoede en voorkomen van schulden.

Toelichting belangrijkste resultaten

2.1.01 Het Sport- en preventieakkoord wordt voortgezet, evenals het Cultuuranker.

Realisatie / voortgang

In het kader van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is in juni 2023 het sport- en preventieakkoord Wassenaar herijkt, genaamd 'Fit in Wassenaar'. Hiermee voldoet de gemeente aan de voorwaarden voor het verkrijgen van de brede specifieke uitkering (brede SPUK) van het Rijk voor vier jaar. In 2023 zijn er 53 projecten en activiteiten uitgevoerd. Hieraan namen 4.426 inwoners deel.

Net als sport kan ook cultuur bijdragen aan sociale samenhang en verbinding, en mogelijkheden bieden voor ontplooiing voor alle Wassenaarders. In coronatijd is de cultuurbeleving afgenomen, en dit willen we ten minste weer op het oude peil brengen. In 2023 ontvingen 13 culturele organisaties een subsidie, waaronder de Openbare Bibliotheek Voorschoten-Wassenaar. Inzet is gepleegd om het Cultuuranker voort te zetten maar de beoogde opzet bleek in 2023 niet goed te kunnen worden gerealiseerd.

2.1.02 Het participatiekompas wordt geborgd in de organisatie en krijgt een vertaling naar inwoners om in de praktijk de verschillende niveaus van inwonersparticipatie te duiden.

Realisatie / voortgang

Het participatiekompas is geborgd in de organisatie door middel van voorlichting en gebruik van de handleiding participatiekompas. In het proces van (bestuurlijke) besluitvorming heeft inwonersparticipatie een vaste plek gekregen.

Voor wat betreft de vertaling naar inwoners en de duiding van de verschillende niveaus van inwonersparticipatie gebeurt dit al in veel trajecten en projecten, maar er mist nog een consistent totaalbeeld.

2.2.01 De Inclusieagenda is opgesteld en in uitvoering gebracht (inclusief duurzame borging, coördinatie en monitoring).

Realisatie / voortgang

In juni 2023 heeft Inclusion Lab zijn adviesrapport Lokale Inclusieagenda (LIA) opgeleverd. Hieruit is een prioritering gemaakt van korte- en langetermijnacties die uitgevoerd gaan worden. In oktober 2023 is de coördinator en aanjager van de LIA gestart en in Q1 en Q2 2024 wordt gewerkt aan een uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda zorgt voor overzicht, zodat de uitvoering van de LIA beter gemonitord kan worden door de coördinator en de actiepunten duurzaam geborgd kunnen worden in de organisatie.

2.3.01 Evaluatie en heroverweging van de vastgestelde Kostenbesparende maatregelen Jeugd en Wmo vanuit kwaliteit, effectiviteit en financiële houdbaarheid.

Realisatie / voortgang

Op 1 september 2023 is het Sociaal Team Wassenaar (STW) officieel gestart. Met de start van dit integrale sociaal team wordt de toegang verstevigd en zorgen we ervoor dat ondersteuningsvragen van inwoners eerder en integraal worden afgestemd. Aandacht voor versterking uitvoering en preventie o.a. afschaling zorg is binnen STW een blijvend aandachtspunt.

De evaluatie van de kostenbesparende maatregelen (KBM) wordt eind 2024 afgerond.

De KBM bestaan uit algemene lokale maatregelen op het gebied van preventie en specifieke maatregelen op het gebied van de Jeugdwet en de Wmo.

Kostenbesparende maatregelen (KBM) Jeugdwet

De vastgestelde kostenbesparende maatregelen Jeugdwet zijn in 2023 geëvalueerd met de monitor jeugdhulp Wassenaar 2022. Ondanks deze vastgestelde maatregelen blijven de kosten voor de jeugdhulp stijgen. In 2023 is Wassenaar hierom gezamenlijk met alle regiogemeenten, Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH) en diverse aanbieders gestart met een regionale verdiepingsslag naar de oorzaken van de stijgingen en het ontwikkelen van maatregelen om deze stijging te beteugelen. Het streven is om in Q2 2024 te starten met het uitvoering geven dan wel implementeren van diverse verderstrekkende maatregelen om het jeugdhulpgebruik in de tweede lijn verder terug te dringen dan wel om te vormen, waardoor we zowel inhoudelijk als financieel meer grip krijgen op het jeugdhulpstelsel.

Onderdeel van het Sociaal Team Wassenaar is het jeugdteam. Vanuit het jeugdteam wordt de meer preventieve nulde- en eerstelijns jeugdhulp sterker neer, waardoor minder verwijzingen naar de gespecialiseerde jeugdhulp nodig zijn. Ook wordt er meer ingezet op normalisering en de-medicalisering van de problemen waarmee jongeren kampen, met de eigen kracht en die van hun ouders als uitgangspunt.

De inzet van de Praktijkondersteuner Huisarts GGZ-Jeugd (POH Jeugd) en het Richtinggevend Kader voor het bepalen van jeugdhulp hebben effect gehad. De kosten voor tweedelijns jeugdhulp in Wassenaar zijn - in tegenstelling tot het landelijke en regionale beeld - vrijwel niet gestegen. De jeugdhulpkosten in de vorm van lokale maatwerkcontracten en persoonsgebonden budgetten (pgb's) zijn wel gestegen vanwege een aantal zeer complexe gevallen die om dusdanige specifieke en kostbare hulp vroegen die niet via gecontracteerde partijen van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH) beschikbaar was.

De POH Jeugd is geborgd binnen de Wassenaarse huisartspraktijken, zoals de evaluatie in 2022 ook heeft aangetoond. Jeugdigen kunnen naar de Praktijkondersteuners Huisartsen (POH) Jeugd en de samenwerking met de POH voor volwassenen verloopt goed. Dit komt ten goede aan de jongeren die de leeftijd van 18 jaar bereiken en dan niet meer onder de Jeugdwet vallen. Qua expertise beschikken de POH'ers over een divers palet waarmee zij onze jongeren op een laagdrempelige manier van kwalitatief goede hulp voorzien.

Het richtinggevend kader geldt als norm voor de inzet van jeugdhulp en wordt gebruikt door jeugdconsulenten en jeugdhulpaanbieders. Indien een jeugdhulpaanbieder inschat dat de norm overschreden moet worden, dient hierover eerst een inhoudelijk consult met de jeugdconsulent van de gemeente plaats te vinden. Het inhoudelijk consult vindt ook plaats bij verzoeken om verlenging van trajecten, zodat altijd wordt gekeken naar mogelijkheden om de specialistische hulp af te schalen.

Kostenbesparende maatregelen Wmo

De Kostenbesparende maatregelen die invloed hebben op de Wmo richten zich op de volgende onderdelen:

1. Normalisatie (het normaal maken van een situatie) van het ouder worden en zelfredzaamheid
2. Regie voeren en samenwerking maatschappelijke partners versterken
3. Poortwachter-functie versterken
4. Verordening en Beter Thuis Wonen
5. Nieuwe algemene voorzieningen

Het aantal unieke cliënten dat gebruik maakt van de Wmo-voorzieningen valt in 2023 lager uit dan in de jaren daarvoor. Dat geldt ook voor de kosten. Uit de evaluatie van de KBM zal blijken of dit effect voortkomt uit de kostenbesparende maatregelen Wmo.

Inwoners met een ondersteuningsvraag kunnen contact opnemen met het Sociaal Team Wassenaar. Het STW verwijst niet alleen door naar zorgorganisaties, maar ook naar welzijns- of vrijwilligersorganisaties als een ondersteuningsvraag daar beter kan worden beantwoord. Op deze manier wordt o.a. vormgegeven aan het voorkomen en / of uitstellen van dure geïndiceerde zorg.

Daarnaast zijn o.a. de volgende concrete acties uitgezet die bijdragen aan de KBM:

- Er zijn twee scootmobielstallingen gerealiseerd als alternatief voor de scootmobielpool. De stallingen hebben een kostenbesparend effect. Hierover is een Raadsinformatiebrief (RIB) naar de Raad verstuurd op 8 december 2023 (documentnummer 332272);
- De pilot 'Ouder met power' is gestart en richt zich op diverse preventiedoelen, o.a. gezond ouder worden, meer bewegen, valpreventie, welzijn, eenzaamheidsbestrijding, overige dienstverlening welzijn. 'Ouder met power' is mede gekoppeld aan de SPUK/GALA-doelen voor valpreventie;
- Preventieve voorzieningen zoals de inloopvoorzieningen voor ouderen zijn ingebed in het reguliere aanbod;
- Communicatie spread 'Zorgen voor morgen' is 4 keer per jaar verschenen met aandacht voor preventie en de zelfredzaamheid van inwoners van Wassenaar;
- Het sport- en preventieakkoord is herijkt. Het nieuwe akkoord heet 'Fit in Wassenaar' en draagt bij aan het normaliseren en bevorderen van de zelfredzaamheid.

2.3.02 Gerichte communicatie naar inwoners, collectief en individueel, over eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid.

Realisatie / voortgang

Via de maatschappelijke pagina in De Wassenaarse Krant is bekendheid gegeven aan de mogelijkheden van maatschappelijke ondersteuning, de vrij toegankelijke algemene ondersteuning in het preventieve veld en het Sociaal Team Wassenaar.

Naast deze communicatie via De Wassenaarse Krant is de gemeentelijke website een belangrijk communicatiekanaal. Onderdeel van deze gemeentelijke website, is de website van het Sociaal Team Wassenaar. Deze is in 2023 gelanceerd en wordt momenteel doorontwikkeld op toon en volledigheid. Daarnaast is voor het Sociaal Team Wassenaar een huisstijl ontwikkeld en bij de opening op 1 september 2023 is veel

inzet gepleegd op bekendheid van het Sociaal Team voor inwoners en professionals. Deze inzet wordt blijvend herhaald, om het Sociaal Team en de doelen daarvan breed en blijvend bekendheid te geven.

Naast de communicatie ten behoeve van het STW is het afgelopen jaar aandacht geweest voor specifieke onderwerpen die voortkomen uit de preventieopgave. Onderwerpen die hierbij aan bod zijn gekomen, zijn: geldzaken, dementie, eenzaamheid, gezondheidspreventie en valpreventie. Daarnaast zijn overkoepelend onderwerpen opgenomen in een meerjaren-communicatieplan. Dit communicatieplan wordt jaarlijks uitgewerkt en omvat communicatie op het gebied van: gezond ouder worden, mentale gezondheid en veilig opgroeien.

2.3.03 Het Sociaal Team Wassenaar (STW) biedt hulpzoekenden direct, of zo snel als mogelijk, de juiste ondersteuning op het juiste moment door de juiste ondersteuner.

Realisatie / voortgang

De implementatie van het Sociaal Team Wassenaar ligt op koers.

Op 1 september 2023 is het samenwerkingsconvenant Sociaal Team Wassenaar getekend door alle convenant partners. Ook is op die datum het convenant Lokale Kamer getekend door de daarbij betrokken partijen.

We zijn gestart in 2023 met de inrichting en implementatie van het Sociaal Team Wassenaar (STW). Zoals het inrichten van het registratiesysteem, beschrijvingen van kwaliteit, werkprocessen, een handboek voor het Sociaal Team, teambuilding en teameducatie, communicatie ten bate van de bekendheid van het Sociaal Team. Inrichting en implementatie zijn nog niet afgerond in 2023 en niet alle voor dit doel beschikbare middelen zijn in 2023 besteed. Hiermee is het ook doel van de extra middelen nog niet afgerond.

2.3.04 Een registratiesysteem van het STW dat de gemeente de benodigde informatie levert om de dienstverlening te kunnen verbeteren en efficiënter te maken.

Realisatie / voortgang

Na een aanbesteding is het registratiesysteem voor het STW aangeschaft. Vanaf oktober 2023 is begonnen met de inrichting van het registratiesysteem. Daarnaast zijn de bijbehorende werkprocessen beschreven en is een handboek opgeleverd. Ook zijn de medewerkers getraind. Omdat het proces pas in oktober is gestart, lopen de inrichting- en ondersteuningskosten die begroot waren voor 2023, door in 2024.

2.3.05 Subsidierelaties zijn herijkt en voor inkoop van twee Wmo producten zijn nieuwe contracten opgesteld, die beter aansluiten op de huidige context in het sociaal domein.

Realisatie / voortgang

Met de start van het Sociaal Team Wassenaar zijn o.a. de subsidierelaties met de SMOW en de Stichting MEE herijkt. De borging in het nieuwe subsidiebeleid vindt vanaf het subsidiejaar 2026 plaats. Bij de subsidies voor SMOW en MEE wordt aangesloten bij de kostenbesparende maatregelen m.b.t. het normaliseren en het versterken van de poortwachters-functie.

2.4.01 Onze lokale maatregelen Jeugd, Wmo en Participatie voor de meest kwetsbare groepen richten zich op normaliseren, kwaliteit en effectiviteit.

Realisatie / voortgang

Met de inzet vanuit het STW wordt ingezet op ondersteuning dichtbij huis voor inwoners van 0 tot 100+. Door de integrale werkwijze kan snel geschakeld worden tussen diverse disciplines met een verbinding met het maatschappelijk voorveld zoals het onderwijs, de huisartsen en welzijn.

Ook door de diverse lokale maatregelen waaronder het jongerenwerk, de praktijkondersteuner huisarts GGZ-Jeugd en de inloopvoorzieningen wordt gewerkt vanuit een normaliserend karakter. Door deze laagdrempelige voorzieningen wordt specialistische hulp minder vanzelfsprekend, terwijl de ondersteuningsvraag van de inwoner centraal blijft staan.

Dit jaar is de Buurtcirkel structureel toegevoegd aan het aanbod van algemene Wmo-voorzieningen. De Buurtcirkel is een product, dat geschikt is voor het voorkomen van zwaardere zorgtrajecten en het verbeteren van de zelfredzaamheid.

2.4.02 Wassenaar helpt kwetsbare mensen, met bijvoorbeeld GGZ problematiek, hun plek te vinden in de wijk.

Realisatie / voortgang

De door-decentralisatie beschermd wonen is op Rijksniveau tijdelijk stil gezet. Om door te kunnen gaan, is aanpassing van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) nodig, waarbij uitgegaan wordt van het woonplaatsbeginsel. Deze wetwijziging is meerdere malen uitgesteld en door de val van het kabinet kan hier geen nieuwe datum aan gehangen worden. Wel gaan we als H5-gemeenten (Wassenaar, Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk en Den Haag) door met de voorbereiding op de door-decentralisatie. Er is een convenant gesloten waarin wordt bepaald dat de regiogemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor de aanmelding bij en toeleiding naar beschermd wonen. Dit is door het uitstel in 2023 nog niet verder uitgewerkt. Den Haag blijft hier als centrumgemeente een belangrijke rol in spelen.

In 2023 is het voormalig O&O-gebouw toegewezen als locatie voor mensen met een Wonen-Plus indicatie. Hier komen 30 mensen te wonen die de laatste stappen zetten terug richting de maatschappij. De opening is nog niet gerealiseerd. Deze opvanglocatie heeft een regionale functie. Hiermee worden stappen gezet richting de toekomstige door-decentralisatie. Omdat de opvang een regionale functie vervuld, heeft de gemeente Den Haag een miljoen euro beschikbaar gesteld om de locatie te kunnen financieren. Over verdere financiering worden nog gesprekken gevoerd.

Mentale gezondheid is belangrijk. Ook landelijk wordt steeds meer ingezet op mentale gezondheid, onder andere met de aanpak 'Mentale gezondheid van ons allemaal'. Ook zijn mentale weerbaarheid en Mentale Gezondheid speerpunten binnen het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en onderdeel van het Integraal Zorg Akkoord (IZA).

In 2023 is een nieuw projectplan Mentaal Lokaal Wassenaar opgesteld. Er is met name gekeken naar de voortzetting en structurele borging. Het huidige programma loopt en is gefinancierd tot eind 2024 door de

samenwerkende partners, te weten: huisartsen Wassenaar, de gemeente Wassenaar en de Parnassia Groep. Daarnaast heeft FNO voor een periode van 4 jaar in totaal € 500.000 bijgedragen.

Wassenaar heeft in 2023 besloten de in 2021 gestarte Sumona-aanpak voor suïcidepreventie door te zetten. Het suïciderisico in Wassenaar is naar verhouding hoog, maar de aanpak blijkt zeer succesvol. Wanneer huisartsen bij patiënten een suïciderisico zien, neemt een medewerker van Indigo contact op met de inwoner en afhankelijk van de zorgvraag worden suïcidepreventie-gesprekken gevoerd of wordt toegeleid naar verdere zorg. Vanaf 2025 komen er middelen beschikbaar vanuit het Rijk (als het wetsvoorstel doorgaat), waarmee de suïcide-aanpak bij gemeenten wordt belegd.

2.4.03 Het STW blijft de inwoner begeleiden; er is een zorgregisseur en/ of de hulpvraag wordt door de juiste hulpverlener opgepakt.

Realisatie / voortgang

Het STW blijft de inwoner(s) ondersteunen en begeleiden. De werkprocessen worden steeds scherper op elkaar afgestemd. De aanmeldingsoverleggen 18- en 18+ zijn ingericht. Met behulp van het registratiesysteem kan per maart 2024 de regiefunctie ook goed en veilig (AVG) belegd worden.

De extra incidentele inzet van expertise van de kwaliteitsmedewerker wordt doorgezet in 2024. De inzet is later gestart omdat deze specifiek is voor de werkprocessen en handboek die gelinkt zijn aan het registratiesysteem. Deze expliciete tijdelijke inzet van kwaliteitsexpertise loopt tot 1 mei 2024 via Voorschoten. Met ingang van 1 mei 2024 is de expertise en inzet opgenomen in de nieuwe eenheid maatschappelijke ontwikkeling en ondersteuning (MO&O; sociaal domein) van de gemeente Wassenaar.

2.5.01 Er is binnen het STW scherp aandacht voor het op- en afschalen van hulp; ook wordt de effectiviteit van de preventieve diensten binnen het SKT steeds getoetst.

Realisatie / voortgang

Door het de STW zijn de werkprocessen beschreven, zowel op het gebied van samenwerking als op het gebied van op- en afschaling. Hiervoor zijn teamtrainingen ingezet op collectieve en specialistische expertises. In het convenant van het STW staat opgenomen dat er een evaluatie zal plaatsvinden van de samenwerking. In 2024 zullen de werkprocessen nader worden uitgewerkt met evaluatiemomenten en indicatoren waarop wordt geëvalueerd. Dit alles is conform afspraak en planning.

2.5.02 Wassenaar zet actief in op bestrijding van (energie-)armoede en voorkomen van schulden.

Realisatie / voortgang

Vanwege de hoge energiekosten was het in 2023 voor huishoudens tot 120% van de bijstandsnorm mogelijk een energietoeslag aan te vragen. Met deze toeslag werden huishoudens ondersteund om de hoge energierekening te kunnen betalen.

Ook is in 2023 ingezet op het voorkomen van schulden door middel van vroegsignalering. Door vroeg betalingsachterstanden bij huishoudens in beeld te hebben en hen actief te benaderen, kunnen hogere schulden voorkomen worden.

Naar aanleiding van een motie van de Raad is sinds december 2023 het maatwerkbudget ondergebracht bij het STW. Het maatwerkbudget biedt flexibele ondersteuning aan huishoudens in nood en wordt efficiënt beheerd. Door inzet van het Maatwerkbudget wordt een bredere aanpak van armoedebestrijding en het bevorderen van financiële zelfredzaamheid mogelijk gemaakt.

Projecten en investeringen

2.99.01 Sporthal Wassenaar

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

De sporthal is conform planning in 2023 opgeleverd. Daarna moest deze gebruiksklaar worden gemaakt. Doordat Eneco niet op tijd de energie kon leveren via een extra grote trafo heeft in 2023 een aanbesteding plaats gevonden voor een accu. Dankzij het aangenomen "Raadsvoorstel Aanvullend krediet onvoorziene maatregelen sporthal" van 24 oktober 2023 is er een extra budget beschikbaar gesteld voor de accu om de Sporthal alsnog te kunnen openen op 1 april 2024 i.p.v. nog een jaar vertraging. Het College wilde de verenigingen, sporters en vrijwilligers graag tegemoet komen en de nieuwe Sporthal niet onnodig leeg laten staan. Om ingebruikname van de accu mogelijk te maken, is de gemeente De Kieviten een stuk tegemoet gekomen met het verleden van de veldverlichting, die de stroomvraag aanzienlijk vermindert. Deze accu is in januari 2024 geleverd en in werking gesteld. Het openingsfeest, met de naamonthuling van de gemeentelijke Sporthal zal plaatsvinden in mei 2024.

2.99.02 Sociaal team Wassenaar

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Het project Sociaal Team Wassenaar ligt op koers. In 2023 is gestart met de inrichting en implementatie van het Sociaal Team Wassenaar (STW). Er is een convenant afgesloten met de partijen die diensten leveren binnen het STW. Dit zijn: Gro-up jongerenwerk, Jeugdgezondheidszorg Zuid-Holland West, Kwadraad, SMOW, MEE Zuid-Holland Noord, Prodeba en de Schooladviesdienst (SAD). Vanuit de gemeente zijn de Jeugdwet- en de Wmo-consulenten en de procesregisseurs in het STW actief. Ook de leidinggevende van het STW is in dienst van de gemeente Wassenaar.

In 2023 hebben er conform het projectplan teambuilding- en teameducatiesessies plaatsgevonden. Daarnaast zijn werkprocessen beschreven, is een handboek voor het STW opgeleverd en is het registratiesysteem aangeschaft en is begonnen met de inrichting hiervan. Ook is aandacht voor een kwaliteitssysteem zodat er een lerende organisatie ontstaat. Omdat het STW in 2023 is gestart heeft er communicatie plaatsgevonden ten behoeve van de bekendheid voor inwoners en professionals.

De inrichting en implementatie zijn in 2023 gestart, maar lopen ook in 2024 door. Dit betekent dat nog niet alle beschikbare financiële middelen die begroot waren voor het STW ook daadwerkelijk zijn uitgegeven in 2023. Dit kwam mede omdat nog niet alle benodigde expertise direct beschikbaar was en de inrichting van het registratiesysteem pas kon beginnen na een aanbesteding. In 2024 worden deze middelen wel uitgegeven conform projectplan.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke Regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH)

Het behartigen van de belangen van de betrokken gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken, administratie en informatievoorziening op taakonderdelen binnen de jeugdhulp. De betrokken gemeenten zijn verantwoordelijk voor de beleidsvorming. Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden voert de technische inkoop uit. Door gezamenlijke inkoop, afhandeling facturering en informatievoorziening zijn efficiencyvoordelen te behalen. Vanwege de uittreding van Voorschoten wordt het GR-bestuur van het SbJH vanaf 2024 gevormd door de wethouders van Pijnacker-Nootdorp (H4, inclusief Wassenaar), Rijswijk (H4), Den Haag (H1) en de directeur van het SbJH.

De ontwikkel- en resultaatovereenkomsten die in 2021 zijn afgesloten tussen een groot aantal aanbieders en het SbJH zijn herzien en verlengd. Hierdoor hebben we diverse aanpassingen en verbeteringen kunnen doorvoeren met betrekking tot tarieven, productomschrijvingen en inkoopprocedures. Op die manier borgen we een dekkend zorglandschap dat voorziet in tijdige en passende hulp aan de meest kwetsbare kinderen en hun gezinnen.

Gemeenschappelijke regeling GGD en Veilig Thuis Haaglanden

Het bewaken, bevorderen en beschermen van de gezondheid van de inwoners van de regio Haaglanden zijn de belangrijkste taken van de GGD Haaglanden. De GGD zet producten en diensten in aan onze inwoners die gericht zijn op gezond opgroeien en opvoeden, gezond leven en langer gezond blijven.

Naast de reguliere taken van de GGD zoals gezondheidsbevordering, epidemiologie en beleidsadviesing, maakt de GGD Haaglanden aparte afspraken met elke gemeente die onderdeel is van de GGD. Voor Wassenaar zijn er afspraken gemaakt op het gebied van het Meldpunt Zorgwekkend Gedrag in het kader van de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ). Dit meldpunt is de plek waar burgers en professionals met zorgen terecht kunnen over kwetsbare inwoners. Naar aanleiding van deze melding pakt de GGD de hulpvraag op en zorgt ervoor dat inwoners worden toegeleid naar de juiste zorg of ondersteuning.

Per 1 januari 2023 is de GGD Haaglanden gestopt met Sociaal Medische Activering.

Veilig Thuis Haaglanden richt zich op de directe veiligheid bij huiselijk geweld, kindermishandeling, complexe scheidingen, eengerelateerd geweld en huwelijksdwang, meisjesbesnijdenis en ouderenmishandeling. Dit betekent dat Veilig Thuis eerst zorgt dat het geweld stopt en de slachtoffers worden beschermd.

Werkvoorzieningsschap Kust Duin en Bollenstreek

De Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin en Bollenstreek (GR KDB) is een GR van 7 deelnemende gemeenten op het gebied van het uitvoeren van de participatievoorziening beschut werk in het kader van de Participatiewet en het plaatsen van werkzoekenden (re-integratie), al dan niet met een arbeidsbeperking, bij werkgevers.

Provalu is de uitvoeringsorganisatie van de GR KDB en ontwikkelt en re-integreert mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, indien mogelijk, naar een reguliere baan. Provalu biedt werk, begeleiding,

scholing, training, aanpassingen van de werkplek en persoonlijke aandacht. Het doel is dat arbeidsgehandicapten en langdurig werkzoekenden uitstromen naar de (gesubsidieerde) arbeidsmarkt. Hiertoe wordt samengewerkt met én in opdracht gehandeld van gemeenten en bedrijfsleven; dit alles binnen financieel verantwoorde kaders.

Effectindicatoren

Tabel 2.1 Effectindicatoren P2 Mens en Maatschappij			
<i>Bron: CBS</i>			
Effectindicator	Peilwaarde	Streefwaarde begroting 2023	Resultaat 2023
% inwoners met schuldenproblematiek	6,1% (2021)	6,0%	6,9
Aantal inwoners met bijstandsuitkering per 1.000 inwoners*	27,1 (2021)	26	13,9
% jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp**	8,5% (2021)	8,6%	9,2%
% eenzaamheid***	49% (2020)	49%	51,1% (2022)

* Aantal uitkeringen aan huishoudens op grond van de Participatiewet.

** Hulp en zorg zoals bedoeld en beschreven in de Jeugdwet.

*** Percentage van de volwassenen 19+ met een hoge eenzaamheidsscore. Resultaat eenzaamheid is op basis van cijfers uit 2022.

Wat heeft het gekost ?

Investerings

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2020 Combisporthal Dr. Mansveltkade	7.411.000	7.284.007	126.993	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2020 Gymzaal Burmanlaan	1.651.000	1.610.510	40.490	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2021 Verduurzaming Langstraat 40 (15jr)	123.000	39.734	83.266	In 2024 nog uitgaven
2021 Verduurzaming Langstraat 40 (25jr)	87.000	39.489	47.511	In 2024 nog uitgaven
2021 Verduurzaming Paauwlaan 12	195.000	-	195.000	Wordt in 2024 opgestart.
2023 Elektrotechnische voorz. Sporthal	645.000	159.970	485.030	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.

Programma

P2 Mens en maatschappij bedragen x € 1.000,- ("- " = nadeel / "+" = voordeel)	Begroting 2023 primair	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil 2023 Begr. na wijz. / realisatie
Totaal baten	7.921	9.723	9.688	-35
Totaal lasten	-34.108	-39.029	-36.647	2.382
Saldo van baten en lasten	-26.187	-29.306	-26.959	2.347
Onttrekking reserves	500	841	699	-142
Toevoeging reserves	0	0	0	0
Mutaties reserves	500	841	699	-142
Programma resultaat	-25.687	-28.465	-26.260	2.205

Toelichting op verschillen tussen begroot actueel/werkelijk $\geq$ € 50.000

Taakveld 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

a. Het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) (per saldo neutraal: lagere lasten € 85.000 en lagere baten € 85.000).

Het NPO is een project dat loopt tot en met juli 2025. Dit project wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Zowel de werkelijke baten als lasten zijn € 85.000 lager geweest dan begroot. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld het restbudget met bijbehorende subsidie over te hevelen naar 2024 en opnieuw beschikbaar te stellen in de Begroting 2024 voor de voortgang van het project.

b. Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) (per saldo neutraal: lagere lasten € 375.000 en lagere baten € 375.000).

De middelen voor het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) worden jaarlijks via een subsidie beschikbaar gesteld door het ministerie van OCW. De middelen voor 2023 aangevuld met de reserve per ultimo 2022 zijn niet volledig ingezet (€ 375.000 lagere baten en lagere lasten). Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit restbudget met bijbehorende subsidie over te hevelen naar 2024 voor de verdere uitvoering van het beleid.

c. Overige onderdelen Onderwijs (per saldo voordelig € 37.000)

Bij leerlingenvervoer (€ 40.000) en bij vroeg- en voorschoolse opvang (€ 38.000) zijn er lagere lasten gerealiseerd. Bij schoolzwemmen (€16.000) en Onderwijsbegeleiding (€ 25.000) zijn er hogere lasten gerealiseerd.

Taakveld 5.1 Sportbeleid en -activering

a. De centraal begrote specifieke uitkering sportstimulering (Sisa-bijlage H4) van € 100.000 is over de diverse sportaccommodaties verantwoord. Dat heeft een nadelig effect van € 83.000 op dit taakveld.

b. Daarnaast zijn er voor € 35.000 per saldo voordelige verschillen binnen dit taakveld.

Taakveld 5.2 Sportaccommodaties

a. Combisporthal Dr. Mansveltkade (per saldo voordelig € 364.000)

Een grote afwijking binnen dit taakveld komt doordat de Combisporthal Dr. Mansveltkade niet in 2023 maar in 2024 in gebruik wordt genomen. Hierdoor moeten incidentele budgetten die in 2023 op de begroting zijn gebracht worden overgeheveld naar 2024. Het gaat dan om het restbudget van € 158.000 voor de transitievergoeding. Dit zou primair worden gedekt uit de reserve Grote Projecten, maar door latere besluitvorming is dat teruggedraaid. Nu zal dit ten laste van het resultaat moeten komen. De overige incidentele budgetten zijn het budget voor onvoorziene elektrotechnische voorzieningen voor De Kieviten (€ 75.000) en het budget voor incidentele verhoging van de instandhoudingsvergoeding (aan Kieviten Sporthal Beheer BV) voor de inrichtingskosten, die niet of slechts gedeeltelijk in 2023 tot besteding zijn gekomen (€ 100.000). Daarnaast is een incidenteel voordeel van € 31.000 geboekt voor de niet begrote SPUK-sport teruggave 2023 op te verwachten incidentele kosten.

b. Onderhoud Sporthal (voordeel lagere lasten € 137.500)

Op 'Sporthal en gymlokalen' is het budget van € 137.500 voor onderhoud aan de (nieuwe) sporthal niet besteed omdat het bouwproject gedurende 2023 nog in volle gang was.

Taakveld 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

a. Specifieke Uitkering nieuwe Wet inburgering

(per saldo neutraal: lagere baten € 238.000, lagere lasten € 238.000)

Voor de specifieke uitkering nieuwe Wet inburgering ondersteunt de gemeente statushouders en migranten bij inburgeringstrajecten. Dit traject loopt door in 2024. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld deze middelen opnieuw beschikbaar te stellen in 2024 voor de ondersteuning van de doelgroep.

b. Overige verschillen (per saldo voordelig € 86.000)

Op een aantal overige posten binnen dit taakveld zijn lagere lasten of hogere baten gerealiseerd.

De bijdrage aan de GR GGD voor de inspectie kinderopvang heeft lagere lasten (€ 10.000), de ondersteuning van statushouders heeft lagere lasten (€ 20.000), bij de kostenbesparende maatregelen zijn lagere lasten (€ 26.000) en de kinderopvang op grond van een sociaal medische indicatie heeft lagere lasten (€ 15.000). Daarnaast is er een incidentele baat (€ 15.000) door de incidentele middelen van IZA in 2023.

Taakveld 6.2 Toegang & eerstelijnsvoorzieningen

a. Sociaal Team Wassenaar en Integrale toegang (voordeel lagere lasten € 156.000)

De lasten van het Sociaal Team Wassenaar (STW) en de integrale toegang zijn € 156.000 lager dan begroot. Dat heeft meerdere oorzaken. Bij de integrale toegang is de open inloop pas begin 2024 gestart en niet al in 2023. Bij het STW zijn de implementatie en inrichting niet afgerond in 2023 en lopen door in 2024. Het gaat hierbij om het nieuwe registratiesysteem, het handboek, beschrijving van processen en kwaliteit en extra coördinatie tijdens de opstart. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld € 85.000 opnieuw beschikbaar te stellen in de begroting van 2024 voor de afronding van de inrichting en implementatie.

b. Incidentele dekking vanuit IZA middelen (voordeel hogere baten € 135.000)

De begrote lasten voor het Meldpunt Bezorgd, Mentaal Wassenaar en extra schoolmaatschappelijk Werk Primair Onderwijs zijn in 2023 incidenteel gedekt vanuit de toegekende Integraal Zorg Akkoord (IZA) middelen 2023.

c. Kinderopvangtoeslagaffaire (per saldo neutraal: hogere baten € 60.000, hogere lasten € 60.000)

Op dit taakveld wordt de bijdrage voor de gedupeerden van de kinderopvangtoeslag verantwoord. In 2023 zijn er hogere bedragen betaald als bijdrage aan de gedupeerden op grond van de opgenomen ondersteuning in de plannen van aanpak. Deze regeling is per saldo neutraal voor de gemeente.

Taakveld 6.3 Inkomensregelingen

a. Energietoeslag lagere inkomens 2023 (voordeel lagere lasten € 133.000)

In de december-circulaire zijn de middelen voor uitkering energietoeslag lagere inkomens 2023 toegekend aan de gemeente. In 2023 zijn de toekenningen grotendeels verwerkt die ambtshalve toegekend konden worden. De regeling loopt door tot 1 juli 2024 voor de resterende ambtshalve toekenningen en nieuwe aanvragen. Bij resultaatbestemming zal worden voorgesteld om deze middelen in 2024 op de begroting te brengen.

b. Bijzondere bijstand en armoedebeleid (per saldo voordelig € 106.000)

Voor de bijzondere bijstand en armoedebeleid zijn de uitgaven € 56.000 lager uitgevallen. Daarnaast is er bij de bijzondere bijstand € 50.000 meer teruggevorderd dan begroot.

Taakveld 6.5 Arbeidsparticipatie

a. Participatie en re-integratievoorziening (voordeel lagere lasten € 105.000)

De lasten voor de participatie en re-integratievoorzieningen zijn lager dan begroot.

Taakveld 6.6 Maatwerkvoorzieningen Wmo

a. Woonvoorzieningen, rolstoelen en vervoersvoorzieningen Wmo (nadeel hogere lasten € 52.000)

De lasten zijn hoger dan begroot. Dat wordt vooral veroorzaakt door incidentele toekenningen in 2023 bij de rolstoelen en vervoersvoorzieningen. Deze toekenningen wisselen van jaar tot jaar en zijn als stelpost opgenomen in de begroting.

Taakveld 6.72 en 6.82 Maatwerkdienstverlening 18- en Geëscaleerde zorg 18-

In de begroting zijn de taakvelden voor de Jeugdwet gesplitst in 12 verschillende onderdelen. Deze taakvelden worden bij deze verschillenverklaring samengevoegd en in een toelichting samengevat.

a. Maatwerkvoorzieningen Jeugdwet 2023 (voordeel lagere lasten € 250.000)

De lasten voor de maatwerkvoorzieningen Jeugdwet voor 2023 komen € 250.000 lager uit dan bij de Najaarsnota 2023 werd verwacht. Dit voordeel ontstaat volledig door de lagere uitkomst van de definitieve schatting van de regionaal gecontracteerde zorg vanuit het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH). Er is sinds mei/juni 2023 sprake van een voorzichtige daling van de maandelijks gefactureerde bedragen.

b. Maatwerkvoorzieningen Jeugdwet afwikkeling oude boekjaren (per saldo voordelig € 230.000)

Bij de jaarrekening wordt elk jaar opnieuw de benodigde reservering voor de afwikkeling van de laatste 5 boekjaren bepaald. In 2023 leidt dit tot een vrijval van de benodigde voorziening van € 130.000 vanwege het verjaren van de mogelijkheid tot het innen van de factuur. Daarnaast is er eind 2023 nog een verkoopfactuur van € 100.000 gestuurd over kosten uit 2022 op grond van het woonplaatsbeginsel .

Taakveld 7.1 Volksgezondheid

a. Incidentele dekking vanuit IZA-middelen (voordeel hogere baten € 104.000)

De begrote lasten voor bemoeizorg via OGGZ-instellingen en de ureninzet voor de IZA zijn in 2023 incidenteel gedekt vanuit de toegekende IZA-middelen 2023.

Diverse taakvelden binnen Programma 2

Afrekening DVO MO 2023 (per saldo voordelig € 339.000)

De afrekening van de DVO MO 2023 is binnen Programma 2 € 339.000 lager dan begroot. De grootste afwijkingen doen zich voor bij taakveld 6.1 (€ 79.000), taakveld 6.2 (€ 56.000), taakveld 6.71/6.81 (€ 55.000) en 6.72 (€ 107.000). Dit voordeel is voornamelijk ontstaan door het niet tijdig kunnen vervullen van vacatures en het werven van inhuur. Aangezien hierdoor bij de taakvelden van Jeugdwet (6.72) en Wmo (6.71/ 6.81) werkzaamheden niet zijn uitgevoerd in 2023 die alsnog in 2024 gedaan moeten worden zal er een voorstel tot resultaatbestemming komen om deze middelen voor € 140.000 in 2024 op de begroting van 2024 te brengen.

De overige verschillen zijn een opeenstapeling van kleine afwijkingen.

P3 Bestuur en middelen

Doelstelling: "Wat wilden we bereiken ?"

Bijdrage aan de duurzame ontwikkelings doelstellingen

Visie

Wassenaar kent een langdurig stabiel gemeentebestuur. De financiën van de gemeente zijn gezond en de houding van het bestuur is conserverend met zorgvuldige investeringen en zonder schulden. Mede doordat Wassenaar een financieel krachtige gemeente is, behoudt ze haar zelfstandigheid.

De lasten voor inwoners worden bepaald door de door hen gewenste activiteiten en diensten. De inwoners zijn bereid hiervoor te betalen, wetend dat hun geld goed wordt besteed. De gemeente gaat prudent om met de financiën en hanteert als ijkpunt een blijvend schuldenvrije positie.

Alle overheidsgebouwen zijn klimaatneutraal.

Het contact met onze gemeente, of dat fysiek is of digitaal, moet laagdrempelig, makkelijk en snel zijn.

Het gemeentebestuur is transparant en communiceert duidelijk en eerlijk over de rol van de lokale overheid en over de mogelijkheden en onmogelijkheden. De interactie tussen de inwoners en de gemeente is daardoor optimaal, met volop participatie bij de vorming van beleid, ook door jongeren.

Doelstellingen

1. Het contact met onze gemeente, of dat fysiek is of digitaal, is laagdrempelig, makkelijk en snel. Dat vergt voldoende ambtelijke capaciteit en aandacht van de organisatie.
2. Alle kerntaken van de gemeente worden uitgevoerd door medewerkers in vaste dienst.
3. De gemeente is financieel gezond en de P&C producten zijn zo realistisch mogelijk en in evenwicht.
4. De activa, die geen relevantie hebben voor de maatschappelijke taken van de gemeente worden afgestoten.
5. Het monumentale raadhuis De Paauw zal conform het besluit uit de vorige raadsperiode worden opgeknapt.
6. Verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed.

Wat wilden we daarvoor doen?

Belangrijkste resultaten 2023

- 3.1.01 Onderzoek structureel klanttevredenheidsonderzoek
- 3.1.02 Optimalisatie KCC bezoek
- 3.1.03 Bereikbaarheidsmeting gemeente
- 3.1.04 Behoeftetepeiling gemeentelijke producten en diensten
- 3.1.05 Beleidsnota Dienstverlening en uitvoeringsplannen
- 3.1.06 Kanaalstrategie en doorontwikkeling social media gemeente
- 3.1.07 Vergunningscheck verder uitgebouwd
- 3.3.01 Nota Samenwerkingsverbanden actualiseren
- 3.3.02 Vastgoed verhuur kostendekkend en marktconform
- 3.4.01 Vastgoed- en accommodatiebeleid
- 3.4.02 Grondbeleid en grondprijnsbrief
- 3.6.01 Verduurzaming integreren in beheerplan vastgoed

Toelichting belangrijkste resultaten

3.1.01 Onderzoek structureel klanttevredenheidsonderzoek

Realisatie / voortgang

Er zijn diverse uitvoeringsvormen om interactie over de gemeentelijke dienstverlening tot stand te brengen tussen de gemeente en haar inwoners. Op basis van onderzoek is uit deze mogelijkheden de keuze gemaakt om een Inwonerspanel in te stellen. Dit panel bestaat uit inwoners (en mogelijk ondernemers) die een goede afspiegeling van de Wassenaarse samenleving vormen (te denken valt aan leeftijd, sekse, inkomen, nationaliteit, Nederlandstalig, etc.).

3.1.02 Optimalisatie KCC bezoek

Realisatie / voortgang

Er is in het voorjaar gestart met een campagne rondom reisdocumenten. Deze campagne wordt ook in uitgebreidere vorm voortgezet met het oog op de paspoortpiek vanaf 2024. Hierbij ligt weer het accent op de benodigde documenten, op tijd komen en annuleren bij verhindering alsmede attenderen we de inwoners erop tijdig een nieuw reisdocument aan te vragen.

3.1.03 Bereikbaarheidsmeting gemeente

Realisatie / voortgang

De bereikbaarheidsmeting is uitgevoerd. De meting focust zich op verschillende onderdelen van telefonische bereikbaarheid van de organisatie. Daarbij zien we ten opzichte van de vorige meting op belangrijke onderdelen verbetering zoals de tijdige beantwoording van gesprekken. We zijn van 7% naar 51% gegaan, wat een aanzienlijke verbetering is, maar de norm ligt op 80% dus er zijn nog stappen noodzakelijk. Zo zijn ook de directe en indirecte bereikbaarheid toegenomen maar nog onder de norm. Daar staat dan weer een minder

goede ontwikkeling tegenover als de gemiddelde wachttijd die van 30 seconden naar 46 seconden is gegaan. Dit krijgt de komende tijd extra aandacht zodat we weer naar 30 seconden gaan.

3.1.04 Behoeftetepeiling gemeentelijke producten en diensten

Realisatie / voortgang

In december 2023 is een digitaal klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd over de gemeentelijke dienstverlening. De uitvraag is gedaan via diverse gemeentelijke sociale media kanalen (Facebook, Instagram, etc.). In totaal hebben 239 inwoners van Wassenaar meegedaan aan het onderzoek. De waardering voor de gemeentelijke dienstverlening komt overeen met het landelijke gemiddelde (het cijfer 6.6). Opvallend is dat inwoners het minst tevreden zijn met het medium dat het meest wordt gebruikt, namelijk contact via e-mail. Uit de analyse van het onderzoek blijkt dat er behoefte is aan meer meertalige ondersteuning, anders dan Nederlands en Engels. Ook blijkt dat er behoefte is aan een burgerpanel (zoals hierboven beschreven) en hebben we veel tips ontvangen over hoe de gemeente haar klantcontact kan verbeteren. De resultaten van het onderzoek zullen worden meegenomen en uitgevoerd in het gemeentelijk dienstverleningsprogramma.

3.1.05 Beleidsnota Dienstverlening en uitvoeringsplannen

Realisatie / voortgang

De beleidsnota wordt dit jaar niet opgeleverd, maar in de eerste helft van 2024. Dit komt onder andere door prioritering op de organisatie van de landelijke verkiezingen. Inmiddels zijn verschillende gesprekken gevoerd met betrokkenen, op basis waarvan de beleidsnota wordt opgesteld.

3.1.06 Kanaalstrategie en doorontwikkeling social media gemeente

Realisatie / voortgang

De kanaalstrategie is geïmplementeerd en er is een standaard werkwijze opgesteld voor het plaatsen op social media. De strategie wordt het komende jaar nog verder aangescherpt voor optimale digitale communicatie.

3.1.07 Vergunningscheck verder uitgebouwd

Realisatie / voortgang

De vergunningcheck is voor een deel landelijk aangeleverd en door de leveranciers ingelezen. De vergunningcheck en -aanvraag voor de Top-activiteiten worden volgens planning in februari 2024 gerealiseerd. Verdere uitbouw is een proces wat ook in 2024 verder wordt voortgezet.

3.3.01 Nota Samenwerkingsverbanden actualiseren

Realisatie / voortgang

Het actualiseren van de Nota is nog niet opgepakt vanwege andere prioriteiten, waaronder de Rechtmatigheidsverklaring College. De Rechtmatigheidsverklaring College moest als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving opgesteld worden. De verwachting is dat het actualiseren van de nota Samenwerkingsverbanden in de loop van 2024 opgepakt kan gaan worden.

3.3.02 Vastgoed verhuur kostendekkend en marktconform

Realisatie / voortgang

In april 2023 is gestart met de werkzaamheden met betrekking tot de invoering van kostendekkende huren voor het gemeentelijke vastgoed. De cijfers zijn geactualiseerd en de kostendekkendheid doorgerekend. Op basis van de cijfers wordt beleid geformuleerd hieromtrent en een voorstel opgesteld voor de kaders voor een eventuele huurcompensatieregeling. In de loop van 2024 worden deze voorgelegd aan de Raad. Naar verwachting kunnen voor het eind van 2024 de oude contracten opgezegd worden (opzegtermijn van 1 jaar) om met kostendekkende huren te gaan werken per 1 januari 2026.

3.4.01 Vastgoed- en accommodatiebeleid

Realisatie / voortgang

Vanwege capaciteitsproblemen en personele wisselingen zal het actualiseren van het vastgoed- en accommodatiebeleid pas in 2024 plaatsvinden.

3.4.02 Grondbeleid en grondprijsbrief

Realisatie / voortgang

De actualisatie van het grondbeleid en de grondprijsbrief heeft niet plaatsgevonden in 2023. De actualisatie heeft een relatie met de invoering van de Omgevingswet. Omdat de invoering van de Omgevingswet diverse keren is uitgesteld, is ook de actualisatie van het grondbeleid en de grondprijsbrief uitgesteld en zal dit in 2024 plaatsvinden.

3.6.01 Verduurzaming integreren in beheerplan vastgoed

Realisatie / voortgang

Het beheerplan loopt tot en met 2024. De voorbereiding van de actualisatie heeft plaatsgevonden in 2023 en de vaststelling zal in 2024 plaatsvinden.

Projecten en investeringen

3.99.01 De Paauw

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

In april heeft de renovatie van Raadhuis De Paauw als onderdeel van het programma Gemeentelijke huisvesting een doorstart gemaakt. In de loop van 2023 is besloten ook het sociaal domein te ontvlechten, waardoor er noodzaak ontstond om het huisvestingsplan te herijken. In december 2023 is de herijking opgeleverd op basis van de prognose van het personeelsbestand op 1 mei 2024. Tegelijkertijd is het projectmanagement voor Raadhuis De Paauw Europees aanbesteed. Samen met de eerder vastgestelde restauratievisie ligt alles gereed voor de start van de ontwerpfase voor de daadwerkelijke restauratie. Tegelijkertijd zijn de 'tijdelijke voorzieningen' verder uitgewerkt; de mogelijkheden om de verschillende functies onder te brengen als het Raadhuis in renovatie is.

Toen in september 2022 de voortgang van de restauratie van het interieur werd vertraagd, is tevens een krediet beschikbaar gesteld om versneld wat te kunnen doen aan de brandmeldinstallatie en de aansturing van de centrale verwarming. De brandmeldinstallatie is inmiddels aangepast en voldoet aan de eisen. De aansturing van de cv-ketel is nog in behandeling.

Naast Raadhuis De Paauw zijn er nog twee onderdelen uit het programma gemeentelijke huisvesting; de gemeentewinkel en de nieuwe gemeentewerf. Rond de zomer 2023 is voor beiden een programma van eisen opgesteld. Daarbij is een locatieonderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden en consequenties voor de gemeentewinkel en de nieuwe gemeentewerf. Op basis van de locatiestudie is het voorkeursrecht vastgelegd op het pand van de ABN-AMRO en een weilandje hoek Maaldrift-Oude Trambaan. De reden hiervoor was de serieuze overwegingen van de betreffende locatie maar zeker ook de noodzaak om greep te houden. Immers (voormalige) bankgebouwen staan in de verkoop en de eigenaar van het weiland was grond aan het verkopen. Naast de voorkeurslocaties blijven ook andere objecten in onderzoek. Het College wil tempo blijven maken met dit dossier om verdere kosten te voorkomen en de huidige gemeentewerf tijdig te kunnen saneren en het herontwikkelen voor veel gevraagde woningbouw.

3.99.02 De Warenar

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Een haalbaarheidsstudie gaat uitgevoerd worden om de Warenar naast de theaterfunctie ook een museale en dorpshuisfunctie te geven. In het derde kwartaal van 2023 is er een aanvang gemaakt met dit project. In de loop van 2024 zal de haalbaarheidsstudie afgerond worden.

3.99.03 Duurzaamheid panden eigen bezit

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

De verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed is al gestart met de realisatie van maatregelen bij Langstraat 40 (de bibliotheek), waarbij het pand van ledverlichting is voorzien. In 2024 zal de klimaatinstallatie verder worden geoptimaliseerd. De verduurzaming van Paauwlaan 12, scouting De Paauw, is nog niet uitgevoerd vanwege het lange-termijn-huisvestingsvraagstuk van de scouting. In 2024 wordt hier duidelijkheid over verwacht en kan verduurzaming in gezamenlijkheid met de uitvoering van onderhoud (werk-met-werk-maken) plaatsvinden. De verduurzaming van Kerkehout 6, de aula van de begraafplaats, is beoordeeld en er een heroverweging van het investeringskrediet plaatsvinden vanwege het zeer geringe effect van duurzaamheidsmaatregelen op energiebesparing. In december 2023 heeft daarom de portefeuillehouder de toezegging gedaan het overgebleven bedrag uit de duurzaamheidsmaatregelen te besteden aan een project (gebouw) waar de winst op duurzaamheid het grootst is. Welk project (gebouw) dit betreft, wordt nog nader onderzocht in 2024. Er is een aantal locaties in beeld en de Raad wordt hierover nader geïnformeerd.

Verbonden partijen

De BSGR heeft voor alle deelnemende gemeenten in 2023 door WOZ-bureaus veel meer bezwaarschriften tegen de hoogte van de WOZ-waarde ontvangen dan in voorgaande jaren. De afhandeling van de bezwaarschriften duurde hierdoor langer dan gebruikelijk en heeft zijn impact gehad op de organisatie van de BSGR. Voor 2024 is de wetgeving rondom de kostenvergoedingen aangepast en zijn de vergoedingen fors verlaagd. Naar verwachting zullen hierdoor minder bezwaarschriften door WOZ-bureaus worden ingediend.

Effectindicatoren

Effectindicator	Peilwaarde (2022)	Streefwaarde Begroting 2023	Resultaat 2023
Rekening-courant bij het Rijk blijft positief	€ 30,4 mln.	€ 20 mln.	18 mln.

Wat heeft het gekost ?

Investerings

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2021 WPLI Netwerkcomponenten	175.000	37.997	137.003	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2022 Rest/verbouw raadhuis De Paauw	1.255.000	32.000	1.223.000	Maakt onderdeel uit van project dat in 2028 wordt afgerond.
2022 Vervanging Peugeot 3-VZP-69	45.000		36.000	Levering naar verwachting in 2024. Vervangende (elektrische) auto 'ZUID' is besteld. Benodigd krediet teruggebracht naar 36.000 euro.
2022 Vervanging Renault 6-VZF-64	70.000		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering elektrische calamiteitenkipper in 2024 onzeker. Benodigd krediet teruggebracht naar 65.000 euro.
2023 Grond Backershagenlaan 13	-	96.100	(96.100)	Grond is in erfpacht uitgegeven en gewaardeerd volgens BBV.

Programma

P3 Bestuur en middelen bedragen x € 1.000,- ("-" = nadeel / "+" = voordeel)	Begroting 2023 primair	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Verschil 2023 Begr. na wijz. / realisatie
Totaal baten	55.328	58.347	59.468	1.121
Totaal lasten	-19.704	-18.791	-19.783	-992
Saldo van baten en lasten	35.624	39.556	39.685	128
Onttrekking reserves	550	1.695	1.262	-433
Toevoeging reserves	0	-610	-610	0
Mutaties reserves	550	1.085	652	-433
Programma resultaat	36.174	40.641	40.337	-304

Toelichting op verschillen tussen begroot actueel/werkelijk >= € 50.000

Taakveld 0.1 Bestuur

a. Accountantscontrole (nadeel hogere lasten € 33.000)

In 2023 zijn er meer kosten gemaakt voor de accountantscontrole. Dit meerwerk bestaat voornamelijk uit extra controle werkzaamheden in het kader van SiSa-regelingen (Single information, Single Audit). Het Rijk kiest ervoor om meerdere geldstromen extra te laten verantwoorden door gemeenten. Dit zorgt voor aanvullende

controlewerkzaamheden door onze accountant. Daarnaast zijn er iets meer kosten gemaakt voor de ondersteuning voor de rechtmatigheidsverantwoording.

b. Voormalige wethouders (voordeel lagere lasten € 254.000)

De voorziening wachtgeld voormalige wethouders is in 2023 gedaald ten opzichte van 2022, dit veroorzaakte een voordelig saldo. De daling komt door wethouders die uit de voorziening treden.

c. Kosten representatie (nadeel hogere lasten € 31.000)

In 2023 waren er hogere lasten voor representatie, onder andere door het aantreden van een nieuw bestuur.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

a. Rijksleges paspoorten (voordeel hogere baten € 23.000, voordeel lagere lasten € 38.000, per saldo voordelig € 61.000)

Het voordelig saldo wordt verklaard door de stijging in de uitgaves van paspoorten. Naar verwachting komt er in 2024 een paspoortpiek. In 2023 zijn inwoners al aangeschreven om hun te attenderen op het verlopen van hun paspoort en met het advies om deze tijdig te vernieuwen vanwege de te verwachten drukte. Dit heeft al een aanloop veroorzaakt in 2023 voor de aanvraag van een nieuw paspoort. Daarnaast waren de kosten voor de Rijksleges paspoorten te hoog ingeschat.

Taakveld 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

a. Het grondperceel Backershagenlaan 13 (incidenteel voordeel € 96.000)

Bij de verkoop van Backershagenlaan in 2021 is de grond in erfpacht uitgegeven. Het BBV schrijft voor dat de waarde van de eerste uitgifte van grond in erfpacht in de balans wordt opgenomen. Abusievelijk is dit in de jaarrekening 2021 niet gedaan. In deze jaarrekening herstellen we dit en leidt dit tot een incidenteel voordeel ad € 96.000.

Taakveld 0.4 Overhead

a. Ontvlechting Sociaal Domein (per saldo neutraal, lagere lasten € 82.140, lagere onttrekking reserve € 82.140)

Van het overschot van het in 2023 beschikbaar gestelde budget voor de incidentele kosten van de ontvlechting Sociaal Domein wordt voorgesteld het restant over te hevelen naar 2024. In 2024 zal het inrichtingsplan tot uitvoering komen met als resultaat dat op 1 mei 2024 het MOO-team Wassenaar van start gaat.

b. Informatie & Datamanagement (nadeel hogere lasten € 264.000, voordeel hogere baten € 84.000, per saldo nadelig € 180.000,)

Dit nadeel wordt verklaard door extra incidentele uitgaven voor het implementeren van informatiebeveiligingsmaatregelen. Ook zijn er extra kosten gemaakt voor de groei van accounts voor (interim) medewerkers incl. aanverwante licenties en hardware.

c. Juridische zaken en Wet Open Overheid (WOO) (nadeel hogere lasten € 96.000, voordeel hogere baten € 16.000, per saldo nadelig € 80.000)

De ontvlechting van de WODV in 2021 heeft voor Juridische Zaken niet goed uitpakkt. Zichtbaar werd dat het aantal juridische procedures in Wassenaar hoger ligt dan in andere gemeenten, waaronder Voorschoten.

Ondanks het ophogen van de budgetten van Juridische Zaken als gevolg van deze constatering, is het budget ook in 2023 overschreden. In 2023 was er wederom een toename te zien in bezwaar- en beroepszaken en in het aantal Woo-verzoeken. In 2023 zijn er 31% meer Woo-verzoeken binnen gekomen dan in 2022. Nieuw is het feit dat in 2023 ook Raadsleden ervoor kiezen om Woo-verzoeken in te dienen en niet te kiezen voor de andere mogelijkheden die Raadsleden geboden worden om informatie te verkrijgen. De Woo verzoeken vragen extra capaciteit van Juridische Zaken, die niet kan worden ingezet voor andere zaken zoals de kwaliteitsverbetering waar de Raad door middel van een motie om gevraagd heeft. Daarnaast heeft Juridische Zaken in 2023 te maken gehad met ziekte en onderbezetting, waardoor de inhuur niet kon worden ingezet op kwaliteitsverbetering, maar puur op het wegwerken van achterstanden.

d. Onderhoud Openbare Ruimte (nadeel hogere lasten € 171.000)

Er heeft extra inhuur plaatsgevonden in het domein van de openbare ruimte. Dit is mede het gevolg van langdurige ziekte.

e. Voorziening bovenwettelijk verlof (nadeel hogere lasten € 566.000)

In 2023 is voor het eerst een voorziening op de balans gevormd voor de bovenwettelijke uren van medewerkers van de ambtelijke organisatie, welke per 31 december 2023 nog niet zijn opgenomen. In 2023 zijn Goede Vrijdag en 5 mei toegevoegd aan het bovenwettelijk verlof. Bovendien waren er veel medewerkers die tot 2023 minder dan 50,4 bovenwettelijke verlofuren hadden. Die zijn er, vanwege een cao-wijziging, op vooruit gegaan. Hiernaast hebben 60+ers hun oude rechten van meer dan 50,4 uur behouden. Dit veroorzaakt een nadeel van € 566.000. Conform de BBV richtlijnen en na overleg met van de accountant is deze voorziening gevormd, vanwege de aanzienlijke fluctuatie in het saldo bovenwettelijk verlof in 2023 t.o.v. 2021 en 2022.

Taakveld 0.64 Belasting overig

Precariobelasting (voordeel hogere baten €62.000)

De meeropbrengst bij de precariobelasting is te verklaren door het aantal bouwprojecten in 2023, zoals bijvoorbeeld de Bloemcampaan, Havenkade en de Sandelandstraat. Precariobelasting wordt geheven op het plaatsen van objecten op de openbare weg, zoals onder andere bouwketen en Dixie-toiletten.

Taakveld 0.7 Algemene Uitkering

a. Algemene Uitkering Gemeentefonds (per saldo voordelig € 324.000)

Het voordeel vanuit de december-circulaire 2023 bedraagt € 371.000. Hierover is de Raad via een aparte Raadsinformatiebrief geïnformeerd. Dit voordeel is gecorrigeerd met een bedrag van € 47.000 in verband met afrekeningen van oude jaren als gevolg van de definitieve vaststellingen van maatstaven.

Taakveld 0.8 Overige Baten en Lasten

a. Voorzieningen dubieuze debiteuren (per saldo nadelig € 131.000)

Het nadeel heeft betrekking op stortingen in de voorziening dubieuze debiteuren (nadelig hogere lasten € 143.000), zowel bij onszelf als bij de BSGR, en de niet benutte post onvoorzien (voordeel lagere lasten € 12.000).

De overige verschillen zijn een opeenstapeling van kleine afwijkingen.

P4 Fysieke leefomgeving

Doelstelling: "Wat wilden we bereiken ?"

Bijdrage aan de duurzame ontwikkelings doelstellingen

Visie

Wassenaar is een van de mooiste en aantrekkelijkste woongemeenten van Nederland. Dat komt niet alleen door de ideale en centrale ligging ten opzichte van de grote steden Den Haag, Rotterdam en Amsterdam. De aantrekkingskracht berust ook op de aanwezigheid van het strand, de duinen en de landgoederen. Wij hebben de ambitie om Wassenaarders van alle leeftijden een zo goed mogelijk leef- en woonkwaliteit te bieden. Wassenaar is en blijft zelfstandig, maar staat niet alleen. Voor haar zelfstandigheid is het belangrijk dat Wassenaar een levendige samenleving blijft, met een gezonde mix van jong en oud. Dit willen wij stimuleren door de woningbouw gericht uit te breiden en de doorstroming te stimuleren.

Omgevingswet

Heel Wassenaar zal in 2025 beschreven zijn in de Omgevingsvisie, op basis van de dan ingevoerde Omgevingswet. Grotendeels betekent dit het beleidsluw omzetten van de Structuurvisie Landgoed aan zee, aangevuld met de ontbrekende wettelijk verplichte onderwerpen en de gebiedsuitwerkingen. Voor het opstellen van de nog ontbrekende gebiedsuitwerkingen wordt prioriteit gegeven aan de zuid- en de noordrand. Dit gebeurt op basis van een geactualiseerd programma van de Structuurvisie. Het voldoen aan de vereisten van de Omgevingswet betekent de opbouw van een samenhangende beleidscyclus, bestaande uit de vier kerninstrumenten (visie, plan, programma, vergunning). Daarvoor is het nodig tot 2028 te werken aan een transitieaanpak om te komen tot de vaststelling van het definitieve Omgevingsplan. Het 'digitaal stelsel omgevingswet' (DSO) is daarbij het nieuwe loket (Omgevingsloket) waar initiatiefnemers, overheden en belanghebbenden snel kunnen zien wat is toegestaan in de fysieke leefomgeving. Daarvoor verkennen we de mogelijkheden van toepasbare regels.

Groene zone/Valkenhorst

Wij dragen zorg voor een breed gedragen ruimtelijke en programmatische visie op de Groene Zone, waarbij de ambitie gericht is op het openhouden van een strook agrarisch cultuurlandschap met de daarbij behorende cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten. Een belangrijke kwaliteitsimpuls voor natuur en cultuur wordt bereikt door de herinrichting van de Groene Zone met aandacht voor extensief recreatief medegebruik.

Wonen

De beleidsopgaven van de gemeente op het gebied van wonen zijn groot. Er is momenteel een landelijk tekort aan woningen. Bovendien is Wassenaar een gewilde plaats om te wonen. Aan zogenaamde 'regionale woontafels' wordt overlegd hoeveel woningen elke gemeente in onze regio zal bouwen, waarbij zo veel mogelijk wordt vastgehouden aan het belang van Wassenaar als recreatieve gemeente voor de regio en hetgeen is vastgelegd in de Woonvisie 2030. Nog niet is in te schatten wat de doorvertaling zal worden op de woningbouw van de toenemende druk vanuit Rijk en Provincie op de taakstelling. Ook ligt er vanuit de Provincie een opgave om nieuwe woonproducten onder de verzamelnaam 'Flexwonen' toe te voegen. Dit blijft onderwerp van gesprek, ook met de corporaties.

Voor de komende vier jaar blijft woningbouw beperkt tot vier projecten: de omvorming van het hoofdkantoor van de ANWB op de grens met Den Haag tot woningen, de bouw van huizen op het terrein Den Deylschool/Middelweg, het bouwen van woningen op de huidige gemeentewerf en in Het Kerkehout.

Scholen

De gemeente wil zorgdragen voor voldoende scholen en kinderopvanglocaties van hoge kwaliteit. In overleg met schoolbesturen wordt onderzocht wat er aan verduurzaming van de gebouwen kan plaatsvinden. De gemeente kent een integraal huisvestingsplan (IHP) om te zorgen voor voldoende huisvesting van scholen in Wassenaar. In het integraal huisvestingsplan is de urgentie inclusief de financiën en plannen voor de onderwijshuisvesting opgenomen. Het huisvestingsplan van de gemeente is in 2019 vastgesteld en wordt in de komende periode geëvalueerd. In 2023 wordt gewerkt aan de renovatie van de Kievitschool en de uitbreiding van het Rijnlands Lyceum. Ook worden de voorbereidingen getroffen voor de realisatie van een gefuseerde school voor de Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW). Conform het IHP zouden de St. Jozefschool en de St. Jan Baptistschool fuseren en opgaan in een nieuw 'Integraal kind centrum' (IKC).

Centrumontwikkeling

De gemeente kan bijdragen aan een gezellig dorpscentrum met mooie winkels en goede voorzieningen door te zorgen voor een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte. Op basis van de reeds uitgevoerde onderzoeken, een stedenbouwkundig plan en een brancheringsplan wordt een aangepast, haalbaar plan voor de herinrichting van het dorpscentrum ontwikkeld. Bij deze uitwerking houden we alle belanghebbenden nauw betrokken.

Ook blijft de gemeente de komende tijd werken aan een goed florerend, vindbaar, toegankelijk en compact centrum met een minimale leegstand (frictieleegstand = wens) en meer ruimte voor wonen boven winkels en nabij het kernwinkelgebied (ofwel de winkelhaak).

Evenementenbeleid

Evenementenbeleid biedt ruimte om gemeentelijke doelstellingen, regels en prioriteiten, zoals duurzaamheid duidelijk te maken. Een en ander zal integraal worden afgestemd met inwoners, ondernemers, ketenpartners en organisatoren van evenementen mede als bouwsteen voor de omgevingsvisie.

Cultureel erfgoed

Cultureel erfgoed is een belangrijke pijler voor de identiteit en kwaliteit van Wassenaar. Het is een sterk merk, dat een wezenlijke bijdrage levert aan een gezonde leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) om zorgvuldig om te gaan met ons erfgoed, dat authentiek, vitaal en duurzaam is.

Door bezuinigingen is het programma Cultureel Erfgoed 2018-2022 zeer beperkt uitgevoerd.

Een geactualiseerd programma biedt ruimte om het coalitieakkoord uit te voeren en te voldoen aan de nieuwe wetgeving met nieuwe instrumenten, zoals omgevingsvisie en -plan. Dat betekent onder meer het aanleveren van bouwstenen voor de uitwerking van de Omgevingswet, het aansluiten bij de opgaven die er liggen voor verduurzaming, de klimaattransitie, het verbeteren van werkprocessen (digitalisering) en het beleid voor toezicht en handhaving.

Doelstellingen

1. Voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving in het kader van de Omgevingswet.
2. Een visie ontwikkelen voor de Noordrand Groene Zone.
3. Het inrichten van een groenebufferzone, tussen de laatste bebouwing van Wassenaar en de eerste bebouwing van Katwijk, met als ambitie een brede zone van open en vitaal agrarisch cultuurlandschap, met behoud en versterking van de aanwezige cultuur- en natuurwaarden, inclusief extensieve recreatie.
4. Voor wonen is de Woonvisie 2030 het uitgangspunt waarbij woningbouw wordt beperkt tot vier woningbouwlocaties te weten de ANWB-locatie, de locatie van de voormalige Den Deylschool aan de Middelweg, de huidige gemeentewerf en in Het Kerkehout.
5. Voor nieuwe woningbouwprojecten wordt ingezet op tenminste 25% sociale huurwoningen.
6. Uitvoering geven aan het Integraal Huisvestingsplan (IHP) waarbij schoolgebouwen beter worden geïsoleerd.
7. Het dorpscentrum gezellig maken met mooie winkels en goede voorzieningen met een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte.
8. Duidelijkheid geven over wat mogelijk is bij het organiseren van evenementen.
9. Het erfgoed behouden en waar mogelijk waarden stimuleren en verduurzamen.

Wat wilden we daarvoor doen?

Belangrijkste resultaten 2023

- 4.1.01 Een ontwerp Omgevingsvisie, die op basis van een startnotitie, inclusief een sturingsfilosofie zal worden opgesteld en, al dan niet in combinatie met een (uitwerkings-)programma, welke in 2024 ter vaststelling worden voorgelegd.
- 4.1.02 Vaststellen transitieaanpak Omgevingsplan
- 4.2.01 Plan van aanpak (startnotitie) uitwerking noord- en zuidrand zijn vastgesteld, inclusief Programma Groene Zone
- 4.3.01 Uitvoering inrichting Groene Zone is gestart
- 4.4.01 Vaststellen regionale woonzorgvisie
- 4.4.02 Vaststellen (regionale) huisvestingsverordening 2023
- 4.4.03 Jaarschijf prestatieafspraken
- 4.4.04 Woningmarktmonitor actualiseren
- 4.4.05 Opstellen doelgroepenverordening
- 4.4.06 Notitie zelfbewoningsplicht
- 4.4.07 Een plan voor de uitbreiding van de woonwagenlocaties.
- 4.4.08 Een Bestemmingsplan en Beeldkwaliteitsplan voor de ANWB-locatie.
- 4.4.09 Een ruimtelijk plan om de herontwikkeling van de Den Deylschool
- 4.4.10 Een ruimtelijk plan om een nieuwe gemeentewerf te realiseren
- 4.6.01 Een ruimtelijk plan om de ontwikkeling van een school ter vervanging van de St. Jozefschool en St. Jan Baptistschool mogelijk te maken
- 4.7.01 De vaststelling van een nieuw haalbaar plan voor het centrum, incl. planning en beschikbaar gesteld investeringskrediet
- 4.8.01 Een evenementenbeleid ontwikkelen en vaststellen
- 4.9.01 Een geactualiseerd Programma Cultureel Erfgoed 2023-2027;
- 4.9.02 Erfgoed (boven- en ondergronds) maakt integraal deel uit het meerjarenprogramma van Toezicht & Handhaving
- 4.9.03 Bouwstenen Erfgoed voor de in ontwerp op te stellen Omgevingsvisie
- 4.9.04 De uitvoering van de wettelijke erfgoed taken worden in lijn met wettelijke taken Omgevingswet uitgevoerd
- 4.9.05 Uitvoering van het programma Stimulering Instandhouding en verduurzaming monumenten

Toelichting belangrijkste resultaten

4.1.01 Een Ontwerp Omgevingsvisie, die op basis van een startnotitie, inclusief een sturingsfilosofie zal worden opgesteld en, al dan niet in combinatie met een (uitwerkings-)programma, welke in 2024 ter vaststelling worden voorgelegd.

Realisatie / voortgang

Er ligt inmiddels een eerste concept Omgevingsvisie op basis van bestaand beleid. Deze wordt in het voorjaar van 2024 verder uitgewerkt.

4.1.02 Vaststellen transitieaanpak Omgevingsplan

Realisatie / voortgang

Het transitieplan is in concept gereed. Vaststelling staat gepland voor Q3 2024.

4.2.01 Plan van aanpak (startnotitie) uitwerking noord- en zuidrand zijn vastgesteld, inclusief Programma Groene Zone

Realisatie / voortgang

Het proces voor de zuidrand is nog niet opgestart. Ingestoken wordt op het gelijk op laten gaan van de uitwerking van de zuidrand met verdere planvorming voor Renbaan Duindigt.

Vooruitlopend hierop wordt er gewerkt aan 'position paper', die wordt opgesteld door de Landschapstafel Duin Horst en Weide. Afronding hiervan wordt voorzien in Q2/3 2024 (zie onder Landschapstafel Duin Horst en Weide).

4.3.01 Uitvoering inrichting Groene Zone is gestart

Realisatie / voortgang

In 2023 is na een uitgebreid participatietraject het Voorontwerpprogramma voor de Groene Zone tot stand gekomen. Zie project 4.99.09.

4.4.01 Vaststellen regionale woonzorgvisie

Realisatie / voortgang

Vanwege het ontbreken van goede regionale cijfers, het ontbreken van structurele invulling van de functie van een regionale projectleider en landelijke politieke onduidelijke situatie (invoering van nieuwe wetgeving on hold gezet), heeft het proces regionaal vertraging opgelopen. Per 1 januari 2024 is er structureel een nieuwe projectleider. Uitgangspunt is dat de Regionale Woonzorgvisie per 1-1-2025 door de verschillende raden zal zijn vastgesteld.

4.4.02 Vaststellen (regionale) huisvestingsverordening 2023

Realisatie / voortgang

Per 1 juli 2023 is de nieuwe Regionale Huisvestingsverordening door de Raad vastgesteld. De volgende wijzigingen van de Regionale Huisvestingsverordening zullen naar verwachting per 1 januari 2025 ingaan en in het 4^e kwartaal van 2024 aan de Raad worden aangeboden ter bespreking en vaststelling.

4.4.03 Jaarschijf prestatieafspraken

Realisatie / voortgang

In december 2023 is de jaarschijf 2024 ondertekend door de Wassenaarsche Bouwstichting en Woningbouwvereniging St. Willibrordus, gemeente Wassenaar en huurdersverenigingen.

4.4.04 Woningmarktmonitor actualiseren

Realisatie / voortgang

In 2023 heeft de eerste voorbereiding plaatsgevonden. Het plan is om 2024 de woningmarktmonitor te actualiseren.

4.4.05 Opstellen doelgroepenverordening

Realisatie / voortgang

Het opstellen van de doelgroepenverordening is op "pauze" gezet in verband met de onderhandelingen over de sociale huurwoningen.

4.4.06 Notitie zelfbewoningsplicht

Realisatie / voortgang

Er is voor gekozen om niet de notitie zelfbewoningsplicht op te stellen, maar om per project te onderzoeken of een beslispunt inzake zelfbewoningsplicht en anti-speculatie wordt opgenomen.

4.4.07 Een plan voor de uitbreiding van de woonwagenlocaties.

Realisatie / voortgang

Voor de uitbreiding van de woonwagenlocaties zijn in overleg met bewoners van de locaties Lagerweide en Ruigelaan inrichtingstekeningen opgesteld, is gesproken over de toewijzing van de toe te voegen plekken en zijn gesprekken gevoerd over de verplaatsing van een woonwagen. Hiermee worden de benodigde stappen gezet. Omdat er ook enkele bewoners zijn die het niet eens zijn met de wijze waarop de uitbreiding wordt voorbereid, loopt het traject achter op de planning.

4.4.08 Een Bestemmingsplan en Beeldkwaliteitsplan voor de ANWB-locatie.

Realisatie / voortgang

Het Bestemmingsplan en het Beeldkwaliteitsplan voor de ANWB-locatie zijn in december 2023 door het College aangeboden aan de Raad ten behoeve van besluitvorming in de Raad begin 2024.

4.4.09 Een ruimtelijk plan om de herontwikkeling van de Den Deylschool

Realisatie / voortgang

Op 4 april 2023 heeft de Raad ingestemd met de gunning van de woningbouwontwikkeling op de locatie Den Deylschool aan de Middelweg. Hier worden 40 woningen gerealiseerd; divers van aard en omvang in de middeldure klasse.

De kwaliteiten van het ingediende plan en het draagvlak in de omgeving waren de belangrijkste redenen om dit plan te gunnen. Op 6 september is de koop- en ontwikkelovereenkomst vastgesteld. Na het tekenen van de overeenkomst is ontwikkelaar gestart met de uitwerking van de plannen en het voorbereiden van het vergunningetraject.

4.4.10 Een ruimtelijk plan om een nieuwe gemeentewerf te realiseren

Realisatie / voortgang

Ten behoeve van woningbouw aan de Johan de Wittstraat moet de gemeentewerf verplaatst worden. In 2023 is een locatieonderzoek uitgevoerd en is het voorkeursrecht vastgelegd op een weilandje hoek Maaldrift-Oude Trambaan. De reden hiervoor was de serieuze overwegingen van de betreffende locatie maar zeker ook de noodzaak om grip te houden. Immers de eigenaar van het weiland was grond (in Wassenaar) aan het verkopen. Naast de voorkeurslocaties blijven ook andere objecten in onderzoek. De vele ontwikkelingen in het gebied rond Maaldrift maken de onderhandelingen complex. Ook alternatieven worden onderzocht maar zijn eveneens lastig. De bescherming van de groengebieden in Wassenaar zijn een direct gevolg van de kwaliteit van het buitengebied, maar maken de zoektocht naar mogelijkheden voor een nieuwe werf ingewikkeld. Terwijl hier een grote tijdsdruk ligt om de sanering van de bestaande werf te kunnen starten.

4.6.01 Een ruimtelijk plan om de ontwikkeling van een school ter vervanging van de St. Jozef school en St. Jan Baptist school mogelijk te maken

Realisatie / voortgang

Op 4 juli 2023 is de startnotitie voor de ruimtelijke procedures door de Raad vastgesteld. Met de startnotitie is ook het zoekgebied bepaald voor de locatie van de nieuwe gefuseerde scholen de Sint Jozefschool en de Sint Jan Baptistschool, die samen met kinderopvang een brede school gaan vormen. Op basis van het, met de startnotitie vastgestelde, participatieplan is met diverse partijen gesproken en zijn participatieavonden met de omwonenden georganiseerd. Tevens is mede op verzoek van de Raad een verkeersonderzoek en ecologisch onderzoek uitgevoerd, waarbij rekening wordt gehouden met de komst van een gezondheidscentrum in de Jozefkerk.

4.7.01 De vaststelling van een nieuw haalbaar plan voor het centrum, incl. planning en beschikbaar gesteld investeringskrediet

Realisatie / voortgang

Er is in 2023 hard gewerkt aan de haalbaarheid van de financiering van het plan dorpskern. Er is ingestoken op cofinanciering, bezuinigingsmaatregelen binnen de totale projectkosten verkend en subsidieaanvragen voorbereid. Het plan dorpskern is op basis daarvan vastgesteld in januari 2024.

Zie Programma 5 - project 5.99.02 Beeldkwaliteitsplan Centrum (Versterking Dorpskern).

4.8.01 Een evenementenbeleid ontwikkelen en vaststellen

Realisatie / voortgang

Eind 2023 zijn, op basis van de startnotitie evenementenbeleid, die de Raad november 2022 heeft vastgesteld, de voorbereidingen getroffen om in 2024 het evenementenbeleid af te ronden en aan de Raad voor te leggen ter besluitvorming.

4.9.01 Een geactualiseerd Programma Cultureel Erfgoed 2023-2027

Realisatie / voortgang

Gestart is met een plan van aanpak voor de evaluatie van het erfgoedprogramma in de achterliggende periode 2018-2023. Dit gaat gelijk op met de evaluatie van de Groen- en Watervisie en zal 2024 leiden tot een geactualiseerd programma. Beide programma's spelen in op de nieuwe trends en ontwikkelingen die zich voordoen bij het Fysiek domein en worden nauw met elkaar afgestemd. Het behouden, beheren, benutten en versterken van de onder- en bovengrondse erfgoedwaarden en de natuur- en landschapswaarden zijn namelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden.

4.9.02 Erfgoed (boven- en ondergronds) maakt integraal deel uit het meerjarenprogramma van Toezicht & Handhaving

Realisatie / voortgang

In afwachting van het opstellen van het nieuwe meerjarenprogramma van Toezicht & Handhaving is deze activiteit nog niet ter hand genomen.

4.9.03 Bouwstenen Erfgoed voor de in ontwerp op te stellen Omgevingsvisie

Realisatie / voortgang

Voor het opstellen van een eerste proeve van de Omgevingsvisie, waar de huidige visies, met als kernvisie de Structuurvisie Landgoed aan Zee 2015-2025, beleidsluw worden omgezet, zijn de bouwstenen aangeleverd. Behalve de relevante passages uit de Erfgoedvisie "Naar een erfgoedzorg voor iedereen. Erfgoedvisie Wassenaar 2018-2014" zijn als nadere uitwerking van de visie de kernkwaliteiten uit het Verhaal van Wassenaar aangedragen. De resultaten hiervan worden begin 2024 verwacht.

4.9.04 De uitvoering van de wettelijke erfgoed taken worden in lijn met wettelijke taken Omgevingswet uitgevoerd

Realisatie / voortgang

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 inwerking getreden. Daarvoor is in 2023 de aangepaste Erfgoedverordening Wassenaar 2016 door de Raad vastgesteld. Eind 2023 heeft een extern bureau de opdracht gekregen om een waarden- en verwachtingskaart voor archeologie op te stellen. Deze komt conform de vereisten van de Omgevingswet in 2024 als beleidskaart digitaal beschikbaar.

4.9.05 Uitvoering van het programma Stimulering Instandhouding en verduurzaming monumenten

Realisatie / voortgang

Dit project kon in 2023 niet worden afgerond, maar zal betrokken worden bij het in voorbereiding zijnde Programma Cultureel Erfgoed 2024-2028.

Projecten en investeringen

4.99.01 Invoering omgevingswet

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

We voldoen aan de minimale eisen die van toepassing waren op het moment dat de Omgevingswet in werking trad. Momenteel wordt er gewerkt aan de omgevingsvisie, het omgevingsplan en het programma Groene Zone. Het transitieplan omgevingsplan zal moeten leiden tot een omgevingsplan dat voldoet aan de eisen van de Omgevingswet. Hier moet nog een uitvraag voor plaatsvinden.

4.99.02 Herontwikkeling den Deylschool

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Zie de toelichting onder 4.4.09.

4.99.03 Kievitschool

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Op 15 december 2020 heeft de Raad een bouwvoorbereidingskrediet beschikbaar gesteld aan het bestuur van de Kievitschool. Het schoolbestuur heeft toen de gemeente verzocht het bouwheerschap op zich te nemen. Hoewel het bouwheerschap onder de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur valt, is destijds door hen aangegeven dat zij als bestuur van één school het behoorlijk risicovol vonden om het bouwheerschap op zich te nemen. Ondertussen heeft het bestuur van de Kievitschool een stevige governance neergezet. En medio 2023 heeft het schoolbestuur aangegeven dat, gezien de voortgang van het bouwproces, alsnog het bouwheerschap zelf wordt opgepakt.

Echter door de vertraging van de start van de bouw zijn de (bouw-)kosten behoorlijk toegenomen. Op basis van die stijging van voorbereidings- en bouwkosten is een aanpassing van het bouwvoorbereidingskrediet nodig, zodat het project verder doorgang kan vinden.

4.99.04 Rijnlands Lyceum

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Met de vergunningverlening voor het project uitbreiding Rijnlands Lyceum op 11 november 2022 is de bouw gestart in 2023 en in 2024 afgerond.

4.99.05 **St. Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW)**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Op verzoek van de stichting katholiek onderwijs Wassenaar (SKOW) is in 2019 besloten een nieuwe locatie te zoeken voor een gefuseerde school waarin opgaan de St.Jozefschool en de St.Jan Baptistschool. De nieuwe school gaat samen met de bestaande kinderopvang een integraal kindcentrum vormen. Om gezamenlijk met de SKOW tot een goede locatie voor de nieuwe school te komen en achtereenvolgens de school te ontwerpen en de ruimtelijke procedures te doorlopen, is een project gestart.

Op 4 juli 2023 heeft de Raad de startnotitie voor een ruimtelijke procedure vastgesteld.

Met de startnotitie is het zoekgebied bepaald voor de nieuwe gefuseerde school. Binnen dit zoekgebied wordt nu - via inwonersparticipatie en integraal locatieonderzoek - de locatie concreter bepaald en wordt een ruimtelijk kader vastgesteld. De architect kan vervolgens binnen dit ruimtelijk kader de school gaan ontwerpen. Een planologische procedure is onvermijdelijk.

4.99.06 **Herontwikkeling Duindigt**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Door ontwikkelingen binnen de Stichting Beheer Renbaan Duindigt (SBRD), leidend tot een heroriëntatie op de eerder door de Raad vastgestelde startdocumenten en stedenbouwkundig plan van eisen, zijn er in 2023 geen concrete stappen gezet. De heroriëntatie van de SBRD heeft mogelijk juridische gevolgen tussen partijen. Het College wil hier geen onderdeel van worden. Met de partijen wordt wel met regelmaat gesproken. Voor de capaciteit die momenteel gevraagd wordt voor deze gesprekken en juridisch advies is geen budget gereserveerd.

4.99.07 **Herontwikkeling ANWB**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Het bestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan worden in het eerste kwartaal 2024 door het College aangeboden aan de Raad ter vaststelling.

4.99.08 **Herontwikkeling Gemeentewerf**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

De gemeente wil direct na uitvoering van de sanering van de gemeentewerf starten met woningbouw. Dit met als doel: het ontwikkelen van het woonprogramma volgens coalitieakkoord 30% sociaal, 40% middenhuur of koop en 30% dure segment. In 2023 is gestart met participatie voor de herontwikkeling en is de eerste inwoners bijeenkomst gehouden. De stedenbouwkundige variantenstudie is verder uitgewerkt en met het College gedeeld.

Naast Raadhuis De Paauw zijn er nog twee onderdelen uit het programma gemeentelijke huisvesting, namelijk: de gemeentewinkel en de nieuwe gemeentewerf. Rond de zomer 2023 is voor beide een programma van eisen opgesteld. Daarbij is een locatieonderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden en consequenties voor de

gemeentewinkel en de nieuwe gemeentewerf. Op basis van de locatiestudie is het voorkeursrecht vastgelegd op het oude ABN-AMRO kantoor en het weilandje hoek Maaldrift-Oude Trambaan. De reden hiervoor was de serieuze overwegingen van de betreffende locatie maar zeker ook de noodzaak om greep te houden. Immers (voormalige) bankgebouwen staan in de verkoop en de eigenaar van het weiland was grond aan het verkopen. Naast de voorkeurslocaties blijven ook andere objecten in onderzoek.

4.99.09 Groene zone Valkenhorst

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

In 2023 is na een uitgebreid participatietraject het Voorontwerpprogramma voor de Groene Zone tot stand gekomen. De Structuurvisie en de Nota van Uitgangspunten vormden hiervoor de basis.

Het voorontwerpprogramma streeft een aantal doelen na voor de noordzijde van de gemeente. In hoofdlijnen gaat het om:

- Toekomstbestendige agrarische functies;
- Versterken van natuur;
- Beschermen van de duinen;
- Sturen op rust en beleving;
- Economie gericht op extensieve landbouw en kleinschalige recreatie;
- Verplaatsen van industrie-achtige bedrijven;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid ;
- Het toevoegen van ommetjes;
- Respecteren van cultuurhistorische waarden;
- Stoppen van verrommeling;
- Schoner (oppervlakte)water en het tegengaan van verdroging;
- Vergroten van de biodiversiteit van water en bodem.

In het eerste kwartaal 2024 wordt het Voorontwerpprogramma ter inzage gelegd. Vaststelling van het Programma staat gepland voor het 4^e kwartaal 2024.

4.99.10 Instandhouding huize Ivicke

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Het hoger beroep in de instandhoudingsprocedure voor Huize Ivicke heeft in 2023 niet plaatsgevonden.

4.99.11a Woningbouw Het Kerkehout

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

De gemeente is bezig met de verdere uitwerking van de scenario-studie voor extra woningbouw in Het Kerkehout. Dit met als doel het ontwikkelen van het woonprogramma volgens het coalitieakkoord: 30% sociaal segment, 40% middenhuur of koop segment en 30% het dure segment.

Het project loopt gelijktijdig met de uitwerking van het Multifunctioneel Centrum (MFC).

Op het veld van de S.V. Wassenaar en de huidige plek van de Kinderopvang (BKO) ontstaat ruimte voor woningbouw. In 2023 is gestart met participatie voor de ontwikkeling en is de eerste inwoners bijeenkomst gehouden. De stedenbouwkundige variantenstudie is verder uitgewerkt en met het College gedeeld.

4.99.11b**Multifunctioneel Centrum (MFC) Het Kerkehout****Realisatie / voortgang** **Budget project / investering**

De gemeente is bezig met de verdere uitwerking van de scenario studie voor een Multifunctioneel Centrum (MFC) in Het Kerkehout. Dit met als doel het ontwikkelen van een nieuw MFC voor Het Kerkehout, dat recht doet aan het aantal bezoekers, vrijwilligers en sporters die het MFC gaan bezoeken. Daarin is 1 gebouw voorzien waarin de activiteiten van de Buurtvereniging Kerkehout en Omstreken, s.v. Wassenaar en Kinderopvang samengaan onder een dak. Het project loopt gelijktijdig met de verkenning naar woningbouw. Voor het MFC is geen budget opgenomen en het College komt daarom terug naar de Raad voor verdere besluitvorming

4.99.12**Woningbouw St. Willibrordus Oostdorp****Realisatie / voortgang** **Budget project / investering**

Woningbouwvereniging St. Willibrordus heeft een omgevingsvergunning aangevraagd ten behoeve van het slopen van 62 grondgebonden en deze te vervangen door 101 sociale huurwoningen (44 grondgebonden en 57 appartementen). De uitgebreide procedure is van toepassing, er wordt gering afgeweken van het bestemmingsplan. Een ontwerpvergunning zal ter inzage worden gelegd.

Er wordt een anterieure overeenkomst opgesteld voordat een vergunning wordt verleend, waarin afspraken en uitgangspunten worden opgenomen om tot de beoogde ontwikkeling en de inpassing daarvan in de omgeving te komen. De planontwikkeling verloopt volgens schema. De planning van St. Willibrordus is om na de zomer te starten met sloop.

Verbonden partijen

In de Begroting 2023 waren onder Programma 4 geen Verbonden partijen opgenomen (zie Programma 5).

Effectindicatoren

Tabel 4.1 Effectindicatoren P4 Fysieke Leefomgeving			
Effectindicator	Peilwaarde (2022)	Begroting 2023	Resultaat 2023
Aantal woningen (Plus nieuw toegevoegde woningen o.b.v. woonvisie 2030 (gesaldeerd met gesloopte woningen) bron: CBS)	12.262	12.418 (plus 156)	12.367 (plus 68)

Wat heeft het gekost ?

Investerings

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2021 Verduurzaming Kerkehout 6	145.000	13.676	131.324	In 2024 besluit over hoe in te zetten (verduurzaming overige panden in portefeuille)
2020 Instandhouden Huize Ivicke	-	-	-	Krediet open houden in afwachting van beroepsprocedure.
2021 1e inrichting OLP&meubilair RLW	370.656		370.656	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2021 Krediet molen (subsidie)	797.000	799.542	(2.542)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2021 Nieuwbouw uitbreiding Kievitschool	188.000	226.631	(38.631)	In 2024 wordt het benodigd bedrag via het IHP in beeld gebracht, zodat de geplande kredieten voor 2024 en 2025 kunnen worden vrijgegeven.
2021 Renovatie Kievitschool	83.379	45.689	37.690	In 2024 wordt het benodigd bedrag via het IHP in beeld gebracht, zodat de geplande kredieten voor 2024 en 2025 kunnen worden vrijgegeven.
2021 Uitbreiding Rijnlands Lyceum	6.116.211	4.227.584	1.888.627	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2022 Vervanging Peugeot 3-VZP-53	65.000		44.000	Opel Vivaro is in 2024 geleverd V-49-DFK. Benodigd krediet teruggebracht naar 44.000 euro.
2022 Vervanging Renault 6-VZT-52	49.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen elektrische begraafplaatskipper is 15.500 euro extra krediet benodigd.

Programma

P4 Fysieke leefomgeving bedragen x € 1.000,- ("- " = nadeel / "+" = voordeel)	Begroting 2023 primair	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil 2023 Begr. na wijz. / realisatie
Totaal baten	1.501	2.938	2.361	-577
Totaal lasten	-3.574	-6.465	-6.100	366
Saldo van baten en lasten	-2.073	-3.528	-3.738	-211
Onttrekking reserves	100	526	405	-121
Toevoeging reserves	0	0	0	0
Mutaties reserves	100	526	405	-121
Programma resultaat	-1.973	-3.002	-3.334	-332

Toelichting op verschillen tussen begroot actueel/werkelijk >= € 50.000

Taakveld 4.2 Onderwijshuisvesting

a. Scholing Oekraïense leerlingen (per saldo neutraal hogere lasten €45.000, hogere baten €45.000)

De Middelweg 33 is ingezet voor de scholing van Oekraïense leerlingen. De kosten voor gas en licht bedroegen € 45.000, maar worden uit het budget voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen gecompenseerd.

b. Materiële lasten/belastingen scholen (nadeel hogere lasten € 70.000)

Bij de vergoeding van de onroerendezaakbelasting (ozb) aan de scholen zijn in 2023 hogere lasten van € 70.000 gerealiseerd. Ruim € 55.000 hiervan is ontstaan door de afwikkeling van oude jaren voor 2023, die voor hogere lasten zorgde dan de opgenomen stelpost.

c. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) (voordeel lagere lasten € 42.000)

Er zijn middelen voor het vernieuwde IHP beschikbaar gesteld. Het opstellen van een nieuw IHP is uitgesteld naar 2024.

d. Stichting Katholiek Onderwijs Wassenaar (SKOW) (nadeel hogere lasten € 70.000)

Na de startnotitie in juli 2023 is er voor het bepalen van de locatie van de nieuwe gefuseerde school een locatie- en participatie-onderzoek uitgevoerd voor de SKOW.

e. Verzekeringen scholen (nadeel hogere lasten € 43.000)

De kosten van de brandverzekering van alle scholen zijn te laag begroot.

Taakveld 5.5 Cultureel erfgoed

a. Monumenten (voordeel lagere lasten € 40.000)

Op 'Monumenten' is een onderbesteding door gedeeltelijk tot besteding gekomen budgetten. Er vindt geen budgetoverheveling plaats.

b. Koffiehuisje (nadeel hogere lasten € 22.000)

Voor het koffiehuisje aan de Buurtweg zijn hogere kosten gemaakt i.v.m. met de voorgenomen verkoop.

c. Daarnaast voor € 4.000 per saldo voordelige verschillen op dit taakveld.

Taakveld 8.1 Ruimte en leefomgeving

a. Op 'anterieure overeenkomsten' is een bedrag van € 51.000 niet te verhalen (met name voor commandopost Clingendael en 'Griffioen').

b. Invoering Omgevingswet (per saldo neutraal lagere lasten € 78.000, lagere baten € 78.000)

In de Begroting 2023 was een bedrag van € 151.000 beschikbaar gesteld voor nieuw beleid met betrekking tot de Omgevingswet. Van dit bedrag is in 2023 € 73.000 besteed. Daar er ook in 2024 nog extra uitgaven worden verwacht met betrekking tot de invoering van de Omgevingswet wordt voorgesteld het resterende bedrag van € 78.000 met bijbehorende dekking uit de Algemene Reserve over te hevelen naar 2024.

Taakveld 8.3 Wonen en bouwen

a. Omgevingsvergunningen (nadeel hogere lasten € 286.000)

Er was in de Voorjaarsnota € 200.000 opgenomen voor de extra inzet van bouwinspecteurs voor bouwprojecten waarvoor in de afgelopen jaren vergunningen zijn afgegeven. De werkelijke kosten van de extra inhuur bedroegen € 423.000. De hogere lasten hebben vooral te maken met het hoge aantal afgegeven omgevingsvergunningen in (2021 en) 2022 waarop dit jaar voorbereiding, handhaving en toezicht heeft plaatsgevonden. Daarnaast hebben we te maken gehad met openstaande vacatures die niet met vast personeel konden worden vervuld. De noodzakelijke kosten voor de inhuur van externe expertise konden niet volledig worden gedekt uit het daarvoor beschikbare vacaturebudget. Daarnaast niet-begrote controle- en constructieadvieskosten van € 63.000 voor de bouwinspecties.

b. Volkshuisvesting (voordeel hogere baten € 47.000)

Op 'Volkshuisvesting' is € 47.000 hogere opbrengst gerealiseerd voor de rente-/beheersvergoeding die we jaarlijks ontvangen van de SVn voor verstrekte startersleningen.

c. Bestrijden energiearmoede (per saldo neutraal lagere lasten € 363.247 lagere baten € 363.247)

Van de ontvangen Rijksbijdrage energiearmoede ad € 528.994 is in 2023 € 164.747 besteed.

De ontvangen Rijksvergoeding voor het bestrijden van energiearmoede mag in 2024 tot besteding komen.

Voorgesteld wordt dan ook het resterende bedrag met de vooruitontvangen Rijksbijdrage van € 363.247 over te hevelen naar 2024.

d. Daarnaast voor € 45.000 per saldo voordelige verschillen op dit taakveld.

De overige verschillen zijn een opeenstapeling van kleine afwijkingen.

P5 Natuur, klimaat en mobiliteit

Doelstelling: "Wat wilden we bereiken ?"

Bijdrage aan de duurzame ontwikkelings doelstellingen

Visie

Natuur en groen

Onze gemeente is en blijft een van de mooiste gemeenten van Nederland met veel en veelzijdige natuur: het strand, de duinen, het agrarisch landschap, de vele landgoederen en parken. We beschermen de unieke, grote biodiversiteit in onze Natura 2000-gebieden en we bieden inwoners en bezoekers rust en ruimte om te ademen. De afgelopen jaren hebben inwoners en bezoekers onze natuur steeds beter weten te vinden. Soms een beetje té goed: het is op momenten erg druk in onder andere Meijendel. Om de natuur te beschermen en de natuurbeleving intact te houden, willen we de recreatiedrukte beperken. Daarom stimuleren we dat andere gebieden in en om Wassenaar heen aantrekkelijker worden voor extensieve recreatie. Zo kunnen recreanten zich beter spreiden en neemt de druk af, waar momenteel op een aantal plekken in Wassenaar al sprake van is. Ook zetten we in op de kwaliteit van onze landgoedparken. We doen dit door de parken te herstellen die in gemeentelijk bezit zijn. Verder gaan we aan de slag met ecologische verbindingszones, zodat versnipperde natuurgebieden verbonden worden. En om de gehele buitenruimte goed te onderhouden wordt er een impuls gegeven aan het beheer ervan.

Economie

Niet alleen natuur en groen zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving. Een levendig centrum, een mooi strand en een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat dragen daar ook aan bij. Zo is er voor ieder wat wils die in Wassenaar wil wonen, werken en/of recreëren. Daarom gaan we aan de slag met een nieuw centrumplan. Daarover is in het vorige programma al geschreven. Ook gaan we starten met een nieuwe 'Strandvisie'. Daarnaast willen we meer inzicht in de bezoekers van Wassenaar. Daarom zetten we een digitaal nachtregister op en vernieuwen we het beleid op het gebied van 'Bed and Breakfasts'.

Verkeer

Wassenaar moet een goed bereikbare gemeente zijn met veilige wegen en straten voor iedere weggebruiker. We gaan sluijverkeer tegen en de fietser komt centraal te staan. Dit zorgt voor minder drukte op de autowegen, draagt bij aan meer vitaliteit én zorgt voor minder uitstoot.

We zetten stappen in de invoering van 30 km/uur binnen de gehele bebouwde kom (met uitzondering van de Wittenburgerweg en het traject Stoeplaan–Groot Haesebroekseweg tot aan de Papegaaienaan). Hiermee neemt het sluijverkeer af en neemt de verkeersveiligheid toe. Ook gaan we de mogelijkheden onderzoeken voor de invoering van venstertijden voor vrachtverkeer. Naast vergroting van de verkeersveiligheid, kan dat ook bijdragen aan minder drukte op de weg tijdens spitsuren.

Duurzaamheid

Op het gebied van energie en warmte zetten we de transitie door en volgen we de landelijke ambities. In Wassenaar moet de productie van afval omlaag. Samenwerking met inwoners en organisaties is hierbij essentieel. De nadruk vanuit de gemeente ligt daarom op informeren, stimuleren en faciliteren.

Doelstellingen

1. We komen actief op voor het behoud en de versterking van de identiteit en kwaliteiten van Wassenaar op het gebied van cultuur-, natuur- en landschapswaarden en het tevens vitaal, toekomstbestendig en toegankelijk houden daarvan.
2. We versterken het economisch vestigingsklimaat.
3. We brengen het onderhoudsniveau van de openbare ruimte omhoog.
4. We houden Wassenaar toekomstbestendig en zetten in op energie-, warmte- en watertransitie. Ook besteden we aandacht aan klimaatadaptatie om de schade door extreem weer te beperken (hitte, droogte, wateroverlast of overstromingen).
5. De hoeveelheid afval die in Wassenaar geproduceerd wordt moet naar beneden. Ook hier geldt de aanpak van informeren, stimuleren en faciliteren.
6. We vergroten de verkeersveiligheid, stimuleren het gebruik van de fiets en maken Wassenaar minder aantrekkelijk voor sluijverkeer. Ook maken we ons sterk voor een andere inrichting van de N44.
7. We houden ons aan onze wettelijke verplichtingen en we voeren ons vastgestelde beleid uit.

Wat wilden we daarvoor doen?

Belangrijkste resultaten 2023

- 5.1.01: Digitaal Nachtregister
- 5.1.02: Druktemonitor/ruimte-monitor
- 5.1.03: Meerjarenprogramma 2.0 van Duin Horst & Weide 2022-2026
- 5.1.04: Herstel kwaliteit en beter leefbaar maken van de historische buitenplaatsen
- 5.1.05: Actieplan geluid
- 5.1.06: Nota bodembeheer
- 5.1.07: Schone gemeentewerf
- 5.1.08: Verbeterde luchtkwaliteit en teruggedrongen geluidhinder
- 5.2.01: Strandvisie
- 5.2.02: Kwaliteitskeurmerk Blauwe Vlag
- 5.2.03: Applicatie Chainels
- 5.3.01: Beheervisie en Integraal beheerplan openbare ruimte
- 5.4.01: Lokale Energiestrategie 2.0
- 5.4.02: Buurtuitvoeringsplannen warmtetransitie (isolatie)
- 5.4.03: Verhoogde dorpsbetrokkenheid verduurzaming
- 5.4.04: RES 2.0
- 5.4.05: Advisering scholen, bedrijven, maatschappelijk vastgoed bij verduurzaming
- 5.4.06: Advisering verzwaring elektranet
- 5.4.07: Maatregelen klimaatadaptatie in beeld brengen en uitvoeren
- 5.4.08: Klimaatstresstest
- 5.5.01: Zijbelading huisvuilauto's
- 5.5.02: Vermindering hoeveelheid restafval
- 5.6.01: Versnelde invoering 30 km/uur
- 5.6.02: Afnemen sluisverkeer, en ingevoerde venstertijden vrachtverkeer
- 5.6.03: Vervangen snelheidsmeters/-displays
- 5.6.04: Verbeterde verkeersveiligheid rond scholen
- 5.6.05: Verbeterde algehele verkeersveiligheid
- 5.6.06: Openbare laadpalen elektrische fietsen
- 5.6.07: Geactualiseerd parkeerbeleid

Toelichting belangrijkste resultaten

5.1.01 Digitaal Nachregister

Realisatie / voortgang

In 2023 zijn er gesprekken gevoerd tussen de gemeente Wassenaar en de toeristische marketing- stichting VoorWaar over het opzetten van een digitaal nachregister. Via een nachregister is informatie te verkrijgen over de bezettingsgraad op de verblijfsaccommodaties in Wassenaar. Vanwege de complexiteit van het opzetten van een nachregister en vanwege het verloop in het Team Economie is dit bij gesprekken gebleven. Omdat de samenwerking met de Stichting VoorWaar wordt beëindigd, is het de vraag waar de realisatie van een digitaal nachloket zou kunnen worden ingebed binnen de gemeente Wassenaar. In 2024 wordt de wenselijkheid van het opzetten van een digitaal nachregister opnieuw bekeken. Hierbij wordt ook gekeken hoe de inzet van ambtelijke capaciteit zich verhoudt tot de informatie die een nachregister levert.

5.1.02 Druktemonitor/ruimte monitor

Realisatie / voortgang

Er is in Wassenaar behoefte aan het op een of andere manier monitoren van het aantal recreanten en bezoekers die Wassenaar aan doen. Met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag zijn gesprekken gevoerd over een druktemonitor/spreidingsapp. Ofwel een applicatie die bezoekers actuele informatie geeft over hoe druk het op welke recreatieplek is. Ondanks andere verwachtingen is deze applicatie niet beschikbaar bij de MRDH. Wassenaar staat dus zelf aan de lat om een druktemonitor/spreidingsapp te ontwikkelen. Gebleken is dat de MRDH de gemeente Wassenaar slechts van advies kan voorzien aangaande de druktemonitor. In 2024 zullen we de haalbaarheid van een druktemonitor/spreidingsapp opnieuw bezien. Vraag is namelijk of de benodigde inspanningen en kosten om tot een app te komen in verhouding staan met de informatie die een druktemonitor/spreidingsapp biedt. Tevens zal de vraag beantwoord worden of we het opzetten van een dergelijke app met andere gemeenten kunnen oppakken.

5.1.03 Meerjarenprogramma 2.0 van Duin Horst & Weide 2022-2026

Realisatie / voortgang

Eind 2023 is de Provincie definitief akkoord gegaan met de verantwoording van de projectsubsidie voor het Meerjarenprogramma (MJP) van de Landschapstafel Duin Horst en Weide (2018-2022). Ook is het project van Prins Frederik's parkroute afgerond, door de gemeenten Voorschoten en Wassenaar, met financiële steun van zowel de Landschapstafel als van de Erfgoedlijn Landgoederen. De laatste activiteit was de onthulling in het najaar van de herstelde toegangspoort van het voormalige hertenkamp van Prins Frederik. Na samenwerking met Dunea heeft de toegangspoort weer meer allure gekregen en is die beter herkenbaar en beleefbaar geworden.

Bij het maken van de verdiepingsslag voor het nieuwe MJP dit jaar stond de procedure van het Nationaal Programma Landelijk Gebied centraal. Om hier proactief een bijdrage aan te kunnen leveren, is een ambitiekaart opgesteld. Hierin wordt duidelijk wordt op welke projecten de focus ligt voor de periode van 2023 tot 2028. Ook is onderzocht hoe deze projecten een bijdrage kunnen leveren aan de doelen in de door de provincie op 1 juli 2023 aangeleverde eerste versie van het gebiedsprogramma. Dit programma moet bijdragen

aan het halen van de doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat. Hiervan is het project Groene Zone/Valkenburg (nr. 11) geselecteerd, en zijn de voorbereidingen gestart om begin 2024 een succesvolle aanvraag in te dienen. Zo kan voor de realisatie van onder meer natuurherstel aanspraak gemaakt worden op de Spuk-middelen (Specifieke Uitkering) uit het transitiefonds in 2024 (zie verder onder Groene Zone).

Na de zomer is ook gestart met het project 'Naar een toekomstbestendig cultuurlandschap', dat eveneens voorkomt op de ambitiekaart (nr. 9). Hierin wordt samen met landgoedeigenaren en agrariërs een handreiking opgesteld. Met een blik op de toekomst en geïnspireerd door het verleden bevat deze handreiking opties voor een beter toekomstbestendig gebruik van het landelijk gebied. Op deze manier doet het recht aan de identiteit en unieke natuur- en cultuurhistorische kwaliteiten. Dit uitgangspunt staat ook centraal voor het project voor de noordrand van Den Haag/Zuidrand van Wassenaar. Eind 2023 zijn de voorbereidingen gestart door de Landschapstafel voor het opstellen van een *position paper*. Het wordt een verdiepingsslag, die ook moet zorgen voor concrete projecten die in aanmerking zouden kunnen komen voor de volgende rondes van het transitiefonds.

Omdat het behoud en de zorgvuldige omgang met de natuur en het landschap een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is van iedereen, heeft Wassenaar in 2023 meegedaan met de campagne "Samen zorgen voor Nationaal Park Hollandse Duinen".

Eind 2023 zijn de gesprekken gestart met andere kustgemeenten om het operationele partnerschap met het Nationale Park Hollandse Duinen (NPHD) om te zetten in een strategisch partnerschap door met de voornaamste belanghebbenden (de gemeenten Rotterdam, Westland, Noordwijk, Katwijk) een Samenwerkingsovereenkomst te sluiten. De formele ondertekening zal begin 2024 plaatsvinden.

Tot slot hebben wij in 2023 aansluiting gezocht bij de Tafel Fysieke Leefomgeving van de Haagse Regio. Negen gemeenten en het Hoogheemraadschap Delfland hebben gezamenlijk proactief een handreiking aangeboden aan de provincie voor de Ruimtelijke puzzel die zij in opdracht van het Rijk moest opstellen. Er zijn gemeentegrens-overstijgende thema's benoemd en dilemma's en oplossingsrichtingen geformuleerd die wij Rijk en Provincie willen meegeven bij het puzzelproces waarin zij zich nu bevinden om te komen tot de nieuwe nota Ruimte in 2024. Door actief deel te nemen aan deze samenwerkingsverbanden kunnen in lijn met het coalitieakkoord de gemeenschappelijke belangen in de regio beter voor het voetlicht worden gebracht. Hierbij positioneert Wassenaar zich nadrukkelijk met 'Landgoed aan zee' als sterk merk en de unieke opeenvolging van landschappen als essentiële groene buffer binnen het meest verstedelijkste stukje van Nederland.

5.1.04 Herstel kwaliteit en beter leefbaar maken van de historische buitenplaatsen

Realisatie / voortgang

Eind 2023 is een nieuwe projectleider aangesteld voor het herstel van de landgoederen in gemeentelijk bezit. Deze werkt aan een doorstart van dit project om zo de kwaliteit van de openbare ruimte structureel op een beter niveau te krijgen. Dat geldt in het bijzonder voor het park van De Wittenburg, dat in 2023 grotendeels heeft stilgelegen, maar ook voor het opstellen van de beheerplannen. Wel is in 2023 een aanvraag van de erfgoedlijn Landgoederen gehonoreerd door de provincie, voor een volgende fase van het parkherstel van Rust en Vreugd. Dit gaat samen met het stichtingsbestuur in 2024 uitgevoerd worden. Tezamen met het herstel van de tuinmuur gaat het om een subsidiebedrag van zo'n 230.000 euro, dat vanaf 2024 besteed kan worden.

5.1.05 Actieplan geluid

Realisatie / voortgang

De realisatie van het Actieplan geluid is uitgesteld tot 2024, in verband met onduidelijkheid over geldende weg snelheden. Dit is een gevolg van het uitstellen van de vaststelling van het Wegencategoriseringsplan. Voor de zomer van 2024 moet het Actieplan worden opgesteld en vastgesteld, conform landelijke wet- en regelgeving. De planning is om ondanks onduidelijkheid over de toekomstige weg snelheden voor de zomer 2024 een actieplan op te stellen waarin rekening wordt gehouden met verschillende snelheden.

5.1.06 Nota bodembeheer

Realisatie / voortgang

De nieuwe Nota bodembeheer (van rechtswege per datum van definitieve vaststelling onderdeel van het tijdelijke omgevingsplan) is volgens planning in 2023 opgesteld, in ontwerpvorm vastgesteld en heeft inmiddels ter inzage gelegen. Voor de zomer 2024 volgt definitieve vaststelling.

5.1.07 Schone gemeentewerf

Realisatie / voortgang

De gemeente wil half 2025 starten met de sanering van de gemeentewerf. Dit met als doel: het saneren van de bodem en ontwikkelen van de locatie.

In 2023 zijn flinke stappen gezet om dit doel te realiseren. De onderzoeksfase is afgerond en het definitieve saneringsplan is gedeeld met de omwonenden. Het College heeft op 7 november 2023 het saneringsplan vastgesteld. Daarna is het plan met vergunningaanvraag voor uitvoering ingediend bij de Omgevingsdienst Haaglanden.

5.1.08 Verbeterde luchtkwaliteit en teruggedrongen geluidhinder

Realisatie / voortgang

De gemeente heeft zich ook in 2023 ingezet voor een betere luchtkwaliteit. In de Raadsinformatiebrief Motie Schone Lucht Akkoord Wassenaar en het Actieplan geluid 2018-2023 is uitgebreide toelichting opgenomen over welke maatregelen Wassenaar neemt ten aanzien van de luchtkwaliteit en wegverkeerslawaai. Hiernaast is in 2023 een extra campagne gestart om verantwoord en minder stoken aan te moedigen en is de samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland voortgezet om de ontwikkelingen m.b.t. vliegverkeerslawaai te volgen. Wassenaar meet vliegverkeerslawaai en de luchtkwaliteit en stelt deze gegevens beschikbaar via haar website. Ook zet de gemeente zich in voor minder en schoner wegverkeer en een afwaardering in combinatie met hoogwaardig openbaar vervoer en/of gedeeltelijke ondertunneling van de N44. Alle bovengenoemde acties zijn in 2023 naar planning uitgevoerd en zullen worden voortgezet in 2024.

5.2.01 Strandvisie 'Wassenaar familiestrand 2030'

Realisatie / voortgang

Aan een startnotitie strandplan wordt momenteel gewerkt. Die zal in het tweede kwartaal van 2024 worden opgeleverd. De startnotitie vormt de opmaat voor het Strandplan. Bij zowel de startnotitie als het strandplan is input vanuit ondernemers en andere betrokkenen cruciaal. Die gesprekken zijn momenteel in volle gang. In het 4^e kwartaal van 2024 is het finale strandplan klaar.

5.2.02 Kwaliteitskeurmerk Blauwe Vlag

Realisatie / voortgang

Op 11 mei 2023 is de blauwe vlag uitgereikt aan De Wassenaarse Slag door de Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit.

5.2.03 Applicatie Chainels

Realisatie / voortgang

In 2023 is uitgezocht wat de applicatie Chainels precies is, hoe het werkt en of het voor Wassenaar zinvol en haalbaar zou zijn om het hier te gebruiken om communicatielijnen en informatievoorziening van en naar ondernemers te verbeteren. Chainels is een soort intranet die het voor ondernemers en ondernemersgroepen mogelijk maakt om met elkaar te communiceren en op de hoogte te blijven van de laatste wet- en regelgeving en andere initiatieven die genomen worden om ondernemersgebieden te versterken. Aan het invoeren van Chainels hangt een flink prijskaartje. Bovendien vraagt het qua onderhoud het nodige van de gemeente en van ondernemers zelf. Om deze reden kiezen steeds meer binnensteden en ondernemersgebieden ervoor af te zien van Chainels. De complexiteit en de kosten van Chainels wegen vaak niet op tegen de voordelen. Er zijn naast Chainels nog veel meer mogelijkheden om op een goede manier te communiceren met ondernemers. Daarom zullen we Chainels voorlopig niet invoeren in Wassenaar. In 2024 onderzoeken we eerst de haalbaarheid en wenselijkheid van laagdrempeliger en goedkopere manieren van communicatie met ondernemers. Mochten daar geen enkele bruikbare manier van communiceren tussen zitten dan kan Chainels alsnog overwogen worden.

5.3.01 Beheervisie en Integraal beheerplan openbare ruimte

Realisatie / voortgang

De Beheervisie Openbare Ruimte 2024-2028 is op 19 september 2023 door de Raad vastgesteld. Het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) 2024-2028 zal naar verwachting rond de zomer van 2024 worden opgeleverd.

5.4.01 Lokale Energiestrategie 2.0

Realisatie / voortgang

De Lokale Energiestrategie 2023-2026 is op 4 april 2023 vastgesteld.

5.4.02 Buurtuitvoeringsplannen warmtetransitie (isolatie)

Realisatie / voortgang

De doelstellingen zijn vastgelegd in de transitievisie warmte in november 2021. De uitvoering hiervan omhelst primair een buurgerichte aanpak voor isolatie. Doel voor 2023 is dat de eerste 30% van de buurten een aanpak heeft die bewoners kunnen uitvoeren. Met de het opstellen van het buurtisolatieplan voor de eerste 4 buurten, de Kieviet, Nieuw Wassenaar, Drie Papegaaien en De Paauw is hier voor 17% van de woningen invulling aan gegeven. Door de keuze voor deze buurten met een lage woningdichtheid is het percentage wat lager uitgevallen. In 2024 worden de buurten in Wassenaar-Noord aangepakt. Hier is een grotere woningdichtheid dan gemiddeld, waardoor aan het eind van 2024 ca. 2/3 van het dorp een isolatieaanpak heeft.

5.4.03 Verhoogde dorpsbetrokkenheid verduurzaming

Realisatie / voortgang

De klimaattafelbijeenkomst is 4x georganiseerd in 2023. Er waren bij elke bijeenkomst voldoende bezoekers en sprekers. In 2023 zijn twee buurtteams extra geworven. Het totaal aan actieve buurtteams in Wassenaar is daarmee gekomen op acht. In 2023 is door De Wassenaarse Krant met hulp van Fonds Wassenaar, de Buurtteams en de gemeente een succesvolle energiebeurs georganiseerd met ca. 250 bezoekers. Dit wordt herhaald in 2024. De Groene Meent heeft een actie uitgevoerd door met warmtebeeldcamera's opnames te maken van eventuele warmtelekken bij 125 woningen.

5.4.04 RES 2.0

Realisatie / voortgang

De voortgang van de RES 2.0 wordt gemonitord en de Raad is hierover geïnformeerd in de zomer. De regionale voortgang loopt achter op de doelstellingen. Wassenaar werkt voor lokale invulling middels het zoekgebied "zon op dak en parkeerplaatsen". In 2023 heeft Wassenaar met een totaal van ca. 2 GWh 25% van de doelstelling voor 2030 gerealiseerd.

5.4.05 Advisering scholen, bedrijven, maatschappelijk vastgoed bij verduurzaming

Realisatie / voortgang

Hierop is in 2023 geen concrete voortgang geboekt. Gesprekken met bedrijven zijn gestart. Maatschappelijk vastgoed is nog in een inventariserende fase. Een pilot in het Van Heeckerenhuis is uitgevoerd en in afronding. De verwachting is dat in 2024 meer concrete hulp kan worden geboden.

5.4.06 Advisering verzwaring elektranet

Realisatie / voortgang

In Rijksdorp wordt in lijn met de transitievisie warmte gewerkt aan verzwaring van het net. Via de provinciale aanpak pMIEK (provinciaal meerjarenprogramma infrastructuur energie en klimaat) werkt Wassenaar t.b.v. de regionale netcongestie samen met andere gemeenten en de netbeheerders van Stedin en Liander. Met Liander wordt gewerkt aan het energieactieplan van de regio Holland Rijnland, genaamd ESAP.

5.4.07 Maatregelen klimaatadaptatie in beeld brengen en uitvoeren

Realisatie / voortgang

Zoals is opgenomen in het coalitieakkoord wordt bij elk project apart bekeken welke maatregelen mogelijk en betaalbaar zijn. Er wordt per project advies gegeven, belangrijk is wel dat er ook geld beschikbaar is voor klimaatadaptatie mogelijkheden, dat is niet altijd het geval.

5.4.08 Klimaatstresstest

Realisatie / voortgang

Het opstellen van de klimaatstresstest is in de laatste fase. Daarna wordt een risicodialogoog uitgevoerd.

5.5.01 Zijbelading huisvuilauto's

Realisatie / voortgang

In 2023 is een aanvang gemaakt met het invoeren van de zijbelading. Hiervoor is een plan opgesteld waarbij aanbodplaatsen zijn aangewezen. Inwoners zijn betrokken middels een voorlichtingsavond. Daarnaast is een zienswijzeprocedure gestart, waarna met de bewoners tot oplossingen gekomen is. Zodra de locaties zijn vastgesteld en hierover met de inwoners is gecommuniceerd, zal het zijbeladingsvoertuig in de eerste drie wijken worden geïntroduceerd.

5.5.02 Vermindering hoeveelheid restafval

Realisatie / voortgang

De doelstelling voor Wassenaar is om komende jaren het restafval met 10 kg per jaar te laten dalen. Uit de laatste prognose is gebleken dat deze reducering over 2023 bijna is gehaald.

5.6.01 Versnelde invoering 30 km/uur

Realisatie / voortgang

In het vorige coalitieakkoord was vastgelegd dat de invoering van 30 km/u versnelt zou worden doorgevoerd in het dorp. In het huidige coalitieakkoord is echter aangegeven dat hiermee pragmatisch zal worden omgegaan en dat is uitgewerkt in het wegencategoriseringsplan. Het ontwerpplan is op 19 december 2023 door de Raad vrijgegeven voor inspraak, en een burgerberaad hierover wordt voorbereid.

5.6.02 Afnemen sluiptverkeer, en ingevoerde venstertijden vrachtverkeer

Realisatie / voortgang

Een extern adviesbureau heeft onderzocht welke mogelijkheden er zijn om het ongewenst doorgaand verkeer te weren. Het invoeren van venstertijden voor vrachtverkeer is niet meer opgenomen in het huidige coalitieakkoord en wordt daarom niet verder onderzocht. Het onderzoek van de consultant is afgerond. Bestuurlijke besluitvorming zal na vaststelling van het wegencategoriseringsplan plaatsvinden.

5.6.03 Vervangen snelheidsmeters/-displays

Realisatie / voortgang

De snelheidsdisplays zijn aangeschaft en momenteel in gebruik.

5.6.04 Verbeterde verkeersveiligheid rond scholen

Realisatie / voortgang

In de Begroting 2023 is het budget "verkeersveiligheid" geschrapt om de begroting sluitend te krijgen. In de Voorjaarsnota 2023 is budget opgenomen om deel te kunnen nemen aan publiekscampagnes zoals "School-op-Seeff" en om aan verzoeken van bewoners tegemoet te komen. Met scholen worden inmiddels gesprekken gevoerd om met deze beperkte middelen in 2024 maatregelen te nemen, waar dat mogelijk is.

5.6.05 Verbeterde algehele verkeersveiligheid

Realisatie / voortgang

Vanuit het fietsveiligheidsplan worden dit jaar twee van de vier fietsoversteekplaatsen verbeterd, en de overige twee fietsoversteekplaatsen in 2024. Daarnaast zal de software van de verkeerslichten van de N44 in het eerste kwartaal 2024 worden aangepast, wat naar verwachting zal bijdragen aan een verbetering van de verkeerssituatie op het Rozenplein en de Lange Kerkdam.

5.6.06 Openbare laadpalen elektrische fietsen

Realisatie / voortgang

Dit project was opgenomen in het vorig coalitieakkoord, maar in het huidige coalitieakkoord is bepaald dat er alleen laadpalen zullen worden geplaatst in de nabijheid van het strand. Er wordt voorgesteld dit budget over te hevelen naar 2024.

5.6.07 Geactualiseerd parkeerbeleid

Realisatie / voortgang

De ontwerpnota parkeerbeleid is in ontwerp gereed en zal in de zomer van 2024, samen met de nota parkeernormen aan de Raad voorgelegd worden.

Projecten en investeringen

5.99.01 Lokale energiestrategie

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

De Lokale Energiestrategie 2023-2026 is 4 april 2023 vastgesteld. Met de vaststelling zijn aanvullende middelen toegewezen en aanvullende doelstellingen geformuleerd. Het vinden van nieuwe medewerkers is in 2023 langzamer gegaan dan gedacht. De geraamde middelen voor capaciteit zijn daarmee niet volledig tot besteding gekomen.

5.99.02 Beeldkwaliteitplan Centrum (Versterking Dorpskern)

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Op 16 januari jl. heeft de Raad ingestemd met de 'Samenhangende aanpak versterking dorpskern'. Daarmee is tevens het gevraagde aanvullende krediet beschikbaar gekomen. In 2024 wordt gestart met de feitelijke inrichting en wordt invulling gegeven aan de overige pijlers in het plan (aanvragen RVO-subsidie, uitwerking plannen m.b.t. het tegengaan van leegstand, uitwerking van het concept 'poort naar de duinen').

5.99.03 Havenkade

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

Het project Havenkade fase 2 en fase 3 zijn op wat restpuntjes na afgerond, fase 2 is opgeleverd en fase 3 wordt in maart 2024 opgeleverd. De kade van Havenkade fase 1 is afgerond. De bestratingswerkzaamheden zijn nog niet afgerond. Hier hebben we te maken met een kleine vertraging als gevolg van de nieuwbouw Havenkade 71 (De Admiraal, Niersman). De bestratingswerkzaamheden worden naar verwachting eind maart 2024 opgeleverd. Er wordt geen budgetoverschrijding verwacht.

5.99.04 Vervanging Hofcampbrug

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

De Hofcampbrug is in 2023 vervangen en is alweer enige tijd open voor verkeer.

Vanwege wijzigingen in het bestek zijn er een aantal zaken extra meegenomen (als meerwerk):

- Het beoogde asfalt op het brugdek is gewijzigd in straatbakstenen. Dit omdat dit een eenduidig beeld geeft aan de Hofcampweg;
- Voor de veiligheid van de weggebruikers zijn er bij de taluds hekwerken geplaatst;
- Er zijn extra werkzaamheden uitgevoerd voor het veilig houden van de Gasunie gasleiding;
- Er zijn twee extra parkeerplaatsen aangelegd.

Hierdoor is er een kostenoverschrijding op het project.

5.99.05 Prinsenweg

Realisatie / voortgang

Budget project / investering

De uitvoering van dit project is afhankelijk van het wegencategoriseringsplan. Na vaststelling van dit plan en de bewonersparticipatie wordt een definitief ontwerp gemaakt en wordt de aanbesteding ingezet.

5.99.06 **Rijksdorp**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Het project Rijksdorp betreft de vervanging van de asfaltverharding door klinkers in de wijk Rijksdorp. Door geplande werkzaamheden van Liander aan de netverzwaring in deze wijk, die hieraan vooraf moeten gaan, zal de uitvoering van het project naar verwachting pas in 2026 plaatsvinden.

5.99.07 **Wassenaarse Slag**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

De rijbaan van De Wassenaarse Slag moet voorzien worden van nieuw asfalt. Om een vergunning hiervoor te krijgen van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) moet een aanvullend flora- en faunaonderzoek worden uitgevoerd. De planning is dat dit onderzoek in het 2e kwartaal 2024 kan worden afgerond zodat de ODH in het 3e kwartaal 2024 de vereiste vergunning kan afgeven. De werkzaamheden zouden dan in november 2024 kunnen starten. Dit is een jaar later dan gepland.

5.99.08 **Hofcampweg Burmanlaan**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Het project Hofcampweg Burmanlaan is in voorbereiding. Door de uitgelopen werkzaamheden aan de Hofcampbrug en de werkzaamheden aan de weg van deze brug naar de rotonde bij de Burmanlaan, zal de uitvoering van dit project naar verwachting later starten dan gepland.

5.99.11 **Oostdorp**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

Voor de komende jaren staan in de wijk Oostdorp uitgebreide nieuwbouwwerkzaamheden gepland door de Wassenaarsche Bouwstichting. Pas als deze werkzaamheden zijn afgerond kan de gemeente van start gaan met de door haar geplande werkzaamheden. Dit zal naar de huidige verwachting in 2026 zijn.

5.99.12 **Verlagen max snelheid naar 30 km/h**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

In het vorige coalitieakkoord was opgenomen dat 30 km/h versneld wordt ingevoerd in het dorp. In het huidige coalitieakkoord is aangegeven dat hiermee pragmatisch wordt omgegaan. Het ontwerp wegencategoriseringsplan is 15 januari 2024 ter inzage gelegd.

5.99.13 **Snelheidsmeters en snelheidsdisplays**

Realisatie / voortgang **Budget project / investering**

De snelheidsdisplays zijn aangeschaft en inmiddels in gebruik.

5.99.14**Doseerverkeerslichten ongewenst doorgaand verkeer****Realisatie / voortgang** **Budget project / investering**

Een extern adviesbureau onderzoekt welke mogelijkheden er zijn om het ongewenst doorgaand verkeer te weren. Het onderzoek van de consultant is maart 2024 afgerond. Bestuurlijke besluitvorming zal na vaststelling van het wegencategoriseringsplan plaatsvinden.

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

Omgevingsdienst Haaglanden ondersteunt gemeente Wassenaar bij taken op het gebied van het omgevingsrecht (de Omgevingswet in het bijzonder) en bij vergunningen, handhaving en toezicht op het gebied van milieu. Vergunningverlening en handhaving worden niet meer zelfstandig door de gemeente uitgevoerd, maar door de ODH. De ODH biedt ook waardevolle ondersteuning aan de gemeente bij de invoering van de Omgevingswet.

Avalex

Inzameling van afvalstoffen is geheel in handen gelegd van de GR Avalex. Door gebruik te maken van het nieuwe verwerkingscontract is het mogelijk om het PMD afval via nascheiding uit het restafval te halen en geschikt te maken voor hergebruik. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de visie van een afvalloze regio. Daarnaast wordt er via communicatie vanuit de gemeente blijvende aandacht gegeven aan het voorkomen en scheiden van het afval.

Gemeenschappelijke regeling Metropoolregio (MRDH)

In de MRDH werken 23 gemeenten samen aan het versterken van het economisch vestigingsklimaat in de regio en het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio. De MRDH bevordert voor de gehele regio het economisch vestigingsklimaat en dus ook de bereikbaarheid. Wassenaar ontvangt subsidies van de MRDH voor projecten op het gebied van verkeer en vervoer die de MRDH vanuit het Rijk ontvangt. De Wassenaarse deelnemersbijdrage valt binnen de pijler Economisch Vestigingsklimaat. Vanuit deze pijler kan Wassenaar aanspraak maken op subsidies ten behoeve van de bevordering van het economisch vestigingsklimaat. Zie verder de 'Paragraaf verbonden partijen'.

Effectindicatoren

Tabel 5.1 Effectindicatoren P5 Natuur, Klimaat en Mobiliteit

Effectindicator	Peilwaarde (2022)	Begroting 2023	Resultaat 2023
Totaal kg huishoudelijk restafval per inwoner <i>(bron: CBS)</i>	211,4 kg (2020)	190 kg (2021)	205 kg

Wat heeft het gekost?

Investerings

Jaar/ Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2012 Landschaps Ontwikkelings Plan uitwerking	80.000	55.875	24.125	Activeren vanaf 2024. Restant toevoegen aan 'Ecologische verbindingzone'.
2014 Verk.agenda Zuid.ontsluiting Kerkehout	25.000		25.000	Woningbouwproject Kerkehout is weer losgekomen na overeenstemming met provincie over inpassing. Nieuwe projectleider zal dit integraal gaan oppakken dus inclusief ontsluiting. Krediet actualiseren in project.
2019 Ecologische verbindingzone	317.898	(235.754)	553.652	Subsidie is toegekend, komt in 2024 verder tot besteding. Zie ook uitwerking LOP (2012)
2020 Beeldkwaliteit Winkelhaak	350.000	484.251	(134.251)	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2020 Beeldkwaliteit Winkelhaak - toilet	75.000	14.533	60.467	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2020 Herstel kades Havenkanaal	4.097.000	3.329.121	767.879	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2020 Verbeteren fietsveiligheid Wassenaar	100.000	35.737	64.263	Eén fietsveiligheidsproject (kruispunt Backershagenlaan-Papegaaienlaan) is uitgesteld na de zomervakantie 2024 omdat tijdens de reconstructie de lijnbussen niet kunnen rijden. Het project 'fietsoversteek Wassenaarse Slag' is vertraagd ivm. problematiek milieuvergunningen.
2020 Vervanging verkeerslichtinstallatie (BHP)	140.000	142.697	(2.697)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2021 Investering wegen Prinsenweg	1.390.000	24.838	1.365.163	Voorbereiding en uitvoering in 2025-2026
2021 OVL Kabelnet	200.000	151.829	48.171	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.
2021 Uitvoering beeldkwaliteitsplan	1.000.000		1.000.000	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2021 Verkeersmaatr. verb. leefomgeving	275.000	170.491	104.509	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.

Jaar/ Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2021 Vervanging Hofcampbrug	850.000	945.434	(95.434)	Werkzaamheden zijn in 2024 afgerond. Direct na betaling van de in 2024 nagekomen facturen vindt activering plaats.
2022 Inv wegen Storm v 's Gravesandeweg	50.000	5.450	44.550	Werkzaamheden worden in 2024 voortgezet.
2022 Investering wegen Teylingerhorst	385.000		385.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2022 Openbare verlichting kabelnet	250.000	250.000	-	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2022 Rioned riooldoorspuiter	25.000	53.477	(28.477)	Kosten aanschaf in 2021 te laag ingeschat. Wordt geactiveerd vanaf 2024.
2022 Uitvoering Beeldkwaliteitsplan	1.315.000	655.118	659.882	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2022 Vervanging containers	29.800		23.000	Container staat in bestelling. Levering maart 2024. Benodigd krediet teruggebracht naar 23.000 euro.
2022 Vervanging Peugeot 42-ZGF-4	40.000		-	Deze investering komt te vervallen.
2022 Vervanging renault 3-VZP-75	57.200		67.200	Levering vervangend dieselveertuig VW Crafter Trendline DC vindt naar verwachting maart 2024 plaats, maar is onzeker. Er is 10.000 extra krediet benodigd.
2022 Vervanging Renault 3-VZP-76	49.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen dieselveertuig - geen kipper, nodig t.b.v. zoutstrooien - is 15.500 euro extra krediet benodigd.
2022 Vervanging Renault 6-VZT-54	39.600		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen elektrische pickup kipper met kraantje voor straatwerkzaamheden is 25.400 euro extra krediet benodigd.
2023 Aanv. maatr. doortrekken Ruigelaan	50.000		50.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Asfalt rijbaan Wassenaarse Slag	1.700.000	33.328	1.666.673	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Bruggen Maalsteenkreek/ Storm	85.000	71.588	13.412	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.

Jaar/ Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2023 Inr Storm Sgravezande- en Schouwweg	200.000		200.000	Werkzaamheden worden in 2024 opgestart.
2023 Openb.rolstoeltoeg.WC-unit strand	107.000	107.678	(678)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2023 Snelheidsmeters & snelheidsdisplays	42.000	41.334	666	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2023 Waterbouwkundige Kunstwerken	30.000		30.000	Werkzaamheden worden in 2024 opgestart.
2023 Wegen Burmanlaan	440.000		440.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Wegen Hofcampweg	220.000		220.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Wegen Hofcampweg rotonde Burmanlaan	150.000	121.800	28.200	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Wegen Oostdorp	90.000		90.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Wegen Rijksdorp	1.500.000	243.162	1.256.838	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.

Programma

P5 Natuur, klimaat en mobiliteit bedragen x € 1.000,- ("- " = nadeel / "+" = voordeel)	Begroting 2023 primair	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Verschil 2023 Begr. na wijz. / realisatie
Totaal baten	11.237	12.918	11.960	-958
Totaal lasten	-16.449	-19.921	-19.337	584
Saldo van baten en lasten	-5.212	-7.004	-7.378	-374
Onttrekking reserves	270	333	213	-119
Toevoeging reserves	0	-354	-354	0
Mutaties reserves	270	-22	-141	-119
Programma resultaat	-4.942	-7.025	-7.519	-493

Toelichting op verschillen tussen begroot actueel/werkelijk >= € 50.000

Taakveld 2.1 Verkeer en Vervoer

a. Wegen (per saldo voordeel lagere lasten € 29.000)

Bij wegen is incidenteel € 75.000 begroot voor een inrichtingsplan voor de Storm van 's Gravesandeweg en de Schouwweg. Daar de kosten hiervoor nog niet zijn gemaakt zal worden voorgesteld dit budget over te hevelen naar 2024. Daarentegen zijn € 46.000 hogere advieskosten gemaakt voor het opstellen van de Beheervisie openbare ruimte.

b. Kabels en leidingen (voordeel lagere lasten €55.000)

Voor kabels en leidingen was €195.000 incidenteel extra beschikbaar gesteld in verband met benodigde inhuur van een toezichthouder voor de aanleg van een glasvezelkabelnet. Van dit budget is € 55.000 niet besteed. Omdat ook in 2024 behoefte is aan deze toezichthouder zal worden voorgesteld het resterende budget van € 55.000 over te hevelen naar 2024.

c. Degeneratievergoedingen kabels en leidingen (voordeel hogere baten €100.000)

De opbrengsten aan degeneratievergoedingen kabels en leidingen zijn €100.000 hoger dan begroot vanwege de aanleg van een glasvezelkabelnet.

d. Straatreiniging (nadeel hogere lasten €168.000)

Bij straatreiniging is er een bedrag van € 142.000 aan eenmalige kosten wegens een bodemsanering aan de Papeweg en Vinkelaan. De procedure om deze kosten te verhalen loopt nog. Daarnaast € 26.000 hogere kosten wegens gestegen prijzen voor veegwerkzaamheden.

e. Voetgangersbrug park Rust en Vreugd (voordeel lagere lasten €50.000)

In de Najaarsnota 2023 is € 50.000 beschikbaar gesteld voor de vervanging van een voetgangersbrug in park Rust en Vreugd. Daar deze werkzaamheden nog niet zijn uitgevoerd, zal worden voorgesteld dit budget over te hevelen naar 2024.

f. Verkeer en mobiliteit (voordeel lagere lasten € 83.000)

Voor Verkeer en mobiliteit is per saldo € 83.000 minder uitgegeven dan begroot. Het voor 2023 beschikbaar gestelde budget van € 50.000 voor kleine verkeersmaatregelen is vanaf 2024 structureel op de begroting gebracht. Gelet op de werkelijke kosten 2023 van € 13.000 wordt het structurele budget vanaf 2024 gehalveerd. Het naar 2023 overgehevelde restbudget van € 31.000 voor 30 km/uur maatregelen (met dekking uit de Algemene Reserve) is niet tot uitvoering gekomen. Bij de besluitvorming over het nog vast te stellen Wegcategoriseringsplan zal de dekking van de totale kosten die daarmee zijn gemoeid in beeld worden gebracht.

g. Wegmeubilair (per saldo voordeel lagere lasten € 49.000)

Bij wegmeubilair is er een voordeel van € 35.000 omdat de uitgaven voor de smileyborden hier dubbel waren begroot. Daarnaast € 14.000 aan lagere kosten onderhoud.

h. Daarnaast diverse kleine afwijkingen voor een bedrag van per saldo nadelig € 56.000.

Taakveld 2.2 Parkeren

a. Het budget van € 10.000 dat voor laadpalen t.b.v. elektrische fietsen in het CUP2023 beschikbaar is gesteld is niet tot besteding gekomen. Voorgesteld wordt dit budget over te hevelen naar 2024.

Taakveld 3.1 Economische ontwikkeling

a. Versterking Dorpskern (voordeel lagere lasten € 113.000)

Voor de herinrichting van het dorpscentrum is incidenteel € 67.000 beschikbaar gesteld en niet besteed. Het restbudget van € 46.000 dat vanuit 2022 overgeheveld was naar 2023 is ook niet tot besteding gekomen.

Omdat de Raad het Raadsvoorstel 'Versterking Dorpskern' in januari jl. heeft vastgesteld, wordt voorgesteld deze budgetten over te hevelen naar 2024.

b. Strandvisie (voordeel lagere lasten € 75.000)

Daarnaast is het uit 2022 overgekomen bedrag van € 75.000 voor de Strandvisie 2030 niet tot besteding gekomen. Omdat dit bedrag voor het tweede achtereenvolgende jaar niet tot besteding is gekomen wordt dit budget niet overgeheveld, maar wordt opnieuw budget aangevraagd als capaciteit beschikbaar is.

Taakveld 3.4 Economische promotie

a. Toeristenbelasting (nadeel lagere baten € 506.000)

De toeristenbelasting laat een lagere opbrengst zien van € 506.000. In dit bedrag is rekening gehouden een bijdrage van € 138.000 van het COA (Centraal orgaan Opvang Asielzoekers) voor het mislopen van opbrengsten vanwege de bezetting van de vakantiehuisjes door (Oekraïense) vluchtelingen.

De begrote inkomsten toeristenbelasting zijn in 2023 niet binnengehaald. Dit had drie redenen:

- 2023 is het eerste volledige jaar na de Coronapandemie. Het is aannemelijk dat de vrijetijdssector nog niet helemaal hersteld was van de klappen die het gekregen heeft tijdens de Coronapandemie en dat het aantal overnachtingen om die reden lager is geweest dan verwacht.
- In 2023 is een van de grotere verblijfsaccommodaties, namelijk Hotel Van der Valk Wassenaar, gesloten geweest in verband met een grootscheepse verbouwing. Om die reden zijn er in 2023 flink minder overnachtingen geweest in dit hotel. 2024 wordt het eerste jaar dat het hotel weer volledig draait.
- Het door ondernemers in 2022 geraamde aantal overnachtingen voor 2023 en 2024 is te optimistisch geweest. Daarom is het geraamde bedrag te hoog uitgevallen.

Taakveld 5.7 Openbaar groen, (openlucht)-recreatie

a. Waterkering en afwatering (per saldo voordelig € 27.000)

Deze meevaller is met name het gevolg van € 10.000 aan begrote middelen voor het opstellen uitvoeringsplannen die in 2023 niet zijn besteed. Aan klein en groot onderhoud is per saldo € 17.000 minder uitgegeven.

b. Natuur en landschap (nadeel hogere lasten € 50.000)

De voor € 31.400 gemaakte kosten voor het ecologisch onderzoek van Landgoed Wittenburg zijn niet begroot. De overige meerkosten van € 18.600 houden verband met de groencompensatie voor de Amerikaanse ambassade waarvoor een reserve is gevormd. Omdat er geen onttrekking is geraamd als dekking voor gemaakte kosten komen deze kosten uit rechtmatigheidsoogpunt ten laste van het resultaat.

c. Ontdek Frederiks Parkenroute (per saldo nadelig € 27.000)

De voor een bedrag van € 76.000 gemaakte kosten hebben te maken met herstelkosten voor het hek bij het hertenkamp. Vanuit de landschapstafel Duin, Horst en Weide en de Provincie Zuid-Holland is een bedrag ontvangen van € 49.000. Definitieve afrekening van deze fase van de parkenroute moet nog plaatsvinden.

d. Daarnaast zijn er diverse kleine afwijkingen per saldo nadelig € 12.000.

Taakveld 7.2 Riolering

(per saldo voordelig € 9.000)

a. De baten rioolheffing en precariorechten zijn € 119.000 lager dan begroot. De totale lasten zijn € 128.000 lager dan begroot. Hiervan heeft € 105.000 betrekking op rioolpompen en gemalen. Hier waren de uitgaven voor onderhoud en inspectie aanzienlijk lager; mede omdat er hiervoor in 2022 een inhaalslag heeft plaatsgevonden. Daarnaast € 23.000 aan diverse kleine meevallers.

Taakveld 7.3 Afval

(per saldo nadelig € 28.000)

a. De baten afvalstoffenheffing zijn € 107.000 lager dan begroot. De totale lasten zijn € 79.000 lager dan begroot. Dit komt met name omdat de bijdrage aan Avalex € 103.000 per saldo lager is dan begroot. Er was een voordelige eindafrekening over 2022 van € 159.000. Daarnaast was er een hogere bijdrage in verband met de invoering van zijbelading. Daarnaast € 27.000 extra kosten met betrekking tot de inzameling van groenafval.

Taakveld 7.4 Milieubeheer (per saldo € 242.000 nadelig)

Aan kosten voor energietransitie is € 150.000 minder besteed dan begroot. De baten blijven echter ook € 397.000 achter, omdat een bedrag van € 300.000 voor het NIP en € 97.000 voor de tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid als vooruitontvangen is geboekt. De kosten voor het Nationaal Isolatie Programma zullen pas in 2024 worden gemaakt. In 2023 is voor de Lokale Aanpak Isolatie 2023 (SiSa C94) een bedrag van € 299.050 van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) ontvangen, dat in 2024 tot besteding zal komen.

Het budget voor milieubeheer is tot besteding gekomen, met uitzondering van de geldstroom voor de geluidsanering van woningen dat via de Omgevingsdienst Haaglanden loopt. Omdat deze naar verwachting in 2024 tot uitvoering komt, wordt voorgesteld het restantbudget van € 95.000 met de dekking uit de Rijksbijdrage van het ministerie van I&W over te hevelen naar 2024.

5.99.04 Vervanging Hofcampbrug (per saldo nadelig € 95.500)

Voor de vervanging van de Hofcampbrug was een investeringskrediet van € 850.000 beschikbaar gesteld. Daarnaast is er een subsidie van € 28.500 beschikbaar gesteld door de Provincie Zuid-Holland. De totale beschikbare middelen bedroegen dus € 878.500. De werkelijke uitgaven bedroegen uiteindelijk € 974.000. De meerkosten van € 95.500 zijn met name het gevolg van zaken die aanvullend op het oorspronkelijke bestek zijn uitgevoerd. Deze betreffende werkzaamheden staan genoemd bij de betreffende projectrapportage.

De overige verschillen zijn een opeenstapeling van kleine afwijkingen.

Beleidsindicatoren

Progr.	Nr.	Naam Indicator	Eenheid	Bron	Realisatie Wassenaar (jaartal)	Realisatie Nederland (jaartal)
1	6.	Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	Bureau Halt	10 (2022)	8 (2022)
1	8.	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	0,9 (2023)	2,5 (2023)
1	9.	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	4,4 (2023)	4,9 (2023)
1	10.	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2 (2023)	1,3 (2023)
1	11.	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	5,0 (2023)	5,8 (2023)
2	17.	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	1,3 (2021)	2,7 (2021)
2	18.	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	17 (2022)	24 (2022)
2	19.	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	DUO	1,6 % (2022)	2,4 % (2022)
2	20.	Niet-sporters	%	CBS	44,2 % (2022)	46,4 % (2022)
2	21.	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA	388,3 (2022)	522,1 (2022)
2	22.	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21-jarigen	CBS	1,32 % (2021)	1,6 % (2021)
2	23.	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	CBS	4 % (2022)	6 % (2022)
2	24.	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de. totale beroepsbevolking	CBS	69 % (2022)	72,2 % (2022)
2	26.	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22-jarigen	CBS	1 % (2022)	1 % (2022)
2	27.	Huishoudens met een bijstandsuitkering	Aantal huishoudens in NL	CBS	3,0 % (2023)	4,83 % (2023)
2	28.	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	12,7 (2023)	17,9 (2023)
2	29.	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	9,2 (2023)	11,1 (2023)
2	30.	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	0,5 % (2023)	1 % (2023)
2	31.	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	0,3 % (2023)	0,3 % (2023)
2	32.	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	44 (2023)	65 (2023)
3	1.	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,59 (2023)	
3	2.	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	6,89 (2023)	
3	3.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens	391 (2023)	
3	4.	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom & totale kosten externe inhuur	Eigen gegevens	31,9 % (2023)	
3	5.	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	11,8 % (2023)	
4	35.	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	CBS	730 (2023)	368 (2023)
4	36.	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	CBS	10,5 (2023)	9,05 (2023)
4	37.	Demografische druk	%	CBS	95,5 % (2023)	70,3 % (2023)
4	38.	Gemeentelijke woonlasten (eenpersoonshuishouden)	In Euro's	COELO	1352 (2023)	867 (2023)
4	39.	Gemeentelijke woonlasten (meerpersoonshuishouden)	In Euro's	COELO	1573 (2023)	944 (2023)
5	14.	Funciemenging	%	LISA	15 % (2022)	29 % (2022)
5	16.	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 65 jaar	LISA	241,4 (2023)	205 (2023)
5	33.	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS	219 (2021)	169 (2021)
5	34.	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	4,4 % (2021)	12,98 % (2021)

Paragrafen

Paragraaf Lokale Heffingen

1.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de door de gemeente Wassenaar geheven belastingen, bestemmingsheffingen en rechten. Onder de belastingen vallen o.a. de onroerendezaakbelastingen (ozb), de toeristenbelasting en de hondenbelasting. Onder de bestemmingsheffingen vallen o.a. de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De rechten omvatten een grote groep belastbare feiten. De belangrijkste hiervan zijn de marktgelden, de begrafenisrechten en de leges inzake omgevingsvergunningen, reisdocumenten en burgerlijke stand. Voor zowel de bestemmingsheffingen als de rechten geldt dat de tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn en dat de opbrengst gebruikt wordt ter dekking van de gemaakte kosten.

1.2 Beleid lokale heffingen

Onder het motto "de gebruiker betaalt" is het uitgangspunt dat heffingen zoveel mogelijk kostendekkend zijn. Voor afval is de kostendekkendheid in 2023 verbeterd van 90% in 2022 naar 96,1% in 2023. Tevens zijn er aparte tarieven voor laagbouw en gelaagde bouw.

De baten van belastingen en rechten zijn voor 2023 aangepast met het door het CPB geraamde inflatiepercentage van 3,1% (consumentenprijsindex). Met deze verhoging is de algemene landelijke prijsontwikkeling gevolgd. Dit is noodzakelijk om de inkomsten van de gemeente op dit onderdeel op peil te houden.

1.3 Overzicht geraamde baten en werkelijke opbrengsten belastingen en rechten

Onderstaand overzicht vermeldt de geraamde en werkelijke opbrengsten voor 2023 voor wat betreft de diverse belastingen en rechten.

Tabel 1.3 - Opbrengst uit belastingen, heffingen en rechten

bedragen x € 1.000

Opbrengsten	Begroot 2023	Realisatie 2023
Belastingen:		
Ozb woningen	8.529	8.445
Ozb niet woningen (E+G)	3.155	3.299
Hondenbelasting	194	209
Toeristenbelasting	2.430	1.924
Baatbelasting	11	10
Precario op met name uitstallingen	129	190
Ondernemersheffing	91	91
BIZ-bijdrage Maaldrift	25	28
BIZ-bijdrage pandeigenaren centrum	46	49
Heffingen:		
Afvalstoffenheffing	5.380	5.267
Rioolheffing	2.759	2.648
Marktgelden	32	27
Begraafplaatsrechten	52	43
Leges Wabo-vergunningen	1.402	1.665
Overige leges en rechten	425	651
sub totaal opbrengst	24.660	24.546
af: kwijtscheldingen	-369	-339
netto opbrengst	24.291	24.207

1.4 Belastingen

Toelichting verschillen begroot en realisatie > € 50.000:

- Ozb woningen: Bij de begroting 2023 en de berekening van de tarieven voor eigenaren van woningen is uitgegaan van een (gemiddeld genomen) stijgende waardeontwikkeling (prognose). Uit de Rapportage belastingen van de BSGR blijkt dat voor 2023 nog een bedrag moet worden opgelegd van € 58.000. Deze is wel meegenomen in het bedrag van de realisatie 2023 van € 8.445.000. De waardeontwikkeling van woningen is voor 2023 lager uitgevallen dan voorzien.
- Ozb niet-woningen (E+G): Bij de begroting 2023 en de berekening van de tarieven voor gebruikers en eigenaren van niet-woningen is uitgegaan van een (gemiddeld genomen) gelijkblijvende waardeontwikkeling (prognose). Uit de Rapportage belastingen van de BSGR blijkt dat er voor 2023 voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen nog een bedrag moet worden opgelegd van in totaal € 331.000. Deze is wel meegenomen in het bedrag van de realisatie van € 3.299.000. De waardeontwikkeling van niet-woningen valt hierdoor voor 2023 hoger uit dan voorzien.
- Toeristenbelasting: De realisatie 2023 is inclusief vergoeding van € 138.105 aan gedeerde inkomsten toeristenbelasting van het COA voor Duinrell. Voor 2023 zal er door de definitieve aangifte toeristenbelasting nog voor een bedrag van € 133.000 aan aanslagen toeristenbelasting worden

opgelegd. Dit bedrag is tevens opgenomen in het bedrag € 1.924.000 die in bovenstaande tabel is genoemd. Het tekort bij de realisatie 2023 van de toeristenbelasting bedraagt € 506.000. Bij de Begroting 2023 is afgesproken dat de verhoging van de opbrengst van de toeristenbelasting naar € 2.430.000 en de bijbehorende tarieven in 2024 zullen worden geëvalueerd. De uitkomsten hiervan zullen worden verwerkt in de Voorjaarsnota 2024 en Begroting 2025.

- Precariobelasting: Deze opbrengst betreft naast uitstallingen ook andere voorwerpen die in de openbare ruimte. Vanwege de toename van het aantal bouwprojecten in 2023 zijn hier hogere baten gerealiseerd.

1.5 Heffingen en rechten

Het verschil tussen begroot en realisatie 2023 van de heffingen en rechten hieronder wordt alleen toegelicht bij bedragen boven de € 50.000.

1.5.1 Rioolheffing

Tabel 1.5.1. Begroot en realisatie rioolheffing 2023

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	2.181	2.144
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-21	-13
Netto kosten taakveld(en)	2.160	2.131
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	351	380
Btw	288	216
Totaal toerekenbare kosten	639	596
Totale kosten	2.799	2.727
Totale opbrengsten	2.759	2.648
Kostendekkendheid	98,6%	97,1%

Toelichting verschil begroot en realisatie rioolheffing 2023:

Voor 2023 is in de tarieven van de rioolheffing alleen rekening gehouden met het door het CPB geraamde inflatiepercentage van 3,1% (consumentenprijsindex) en geen verdere kostenstijgingen. De opbrengst valt hierdoor lager uit dan voorzien.

1.5.2. Afvalstoffenheffing

Tabel 1.5.2. Begroot en realisatie afvalstoffenheffing 2023

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	4.536	4.537
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen		-6
Netto kosten taakveld(en)	4.536	4.531
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	244	203
Btw	849	833
Totaal toerekenbare kosten	1.093	1.036
Totale kosten	5.629	5.567
Totale opbrengsten	5.380	5.267
Ottrekking egalisatievoorziening		85
Kostendekkendheid	95,6%	96,1%

Toelichting verschil begroot en realisatie afvalstoffenheffing 2023:

In de Begroting 2023 is bij de afvalstoffenheffing rekening gehouden met een kostendekkendheid van 95,6%.

1.5.3 Begraafplaatsrechten

Tabel 1.5.3. Begroot en realisatie begraafplaatsrechten 2023

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsrechten	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	125	117
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-11	
Netto kosten taakveld(en)	114	117
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	149	124
Btw	5	7
Totaal toerekenbare kosten	154	131
Totale kosten	268	248
Totale opbrengsten	52	43
Kostendekkendheid	19,4%	17,3%

Toelichting verschil begroot en realisatie begraafplaatsrechten 2023:

De opbrengst van de begraafplaatsrechten voor 2023 is lager dan begroot. Dit heeft met name te maken met de toename van het aantal crematies in plaats van begrafenissen.

1.5.4 De opbrengsten van de marktgelden

Tabel 1.5.4. Begroot en realisatie marktgelden 2023

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en) incl. omslagrente	29	45
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	0	-8
Netto kosten taakveld(en)	29	37
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	25	21
Btw	1	1
Totaal toerekenbare kosten	26	22
Totale kosten	55	59
Totale opbrengsten	32	27
Kostendekkendheid	58,2%	45,8%

Toelichting verschil begroot en realisatie marktgelden 2023:

De opbrengst van de marktgelden voor 2023 is lager dan begroot. Dit heeft te maken met een al langer bestaande dalende trend van het aantal marktondernemers.

1.5.5 Leges

Tabel 1.5.5. Begroot en realisatie leges 2023 per titel:

Titel 1:

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges Algemene Dienstverlening	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en)	335	487
Overhead	213	240
Totale kosten	548	727
Totale opbrengsten	410	647
Kostendekkendheid	74,8%	89,0%

Titel 2:

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid Leges vallend onder fysieke leefomgeving (omgevingsvergunning)	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en)	651	1.073
Overhead	723	709
Totale kosten	1.374	1.782
Totale opbrengsten	1.402	1.665
Kostendekkendheid	102,0%	93,4%

Titel 3:

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid Leges vallend onder Europese dienstenrichtlijn	Begroot 2023	Realisatie 2023
Kosten taakveld(en)	15	16
Overhead	13	15
Totale kosten	28	31
Totale opbrengsten	15	4
Kostendekkendheid	53,6%	12,9%

Toelichting verschil begroot en realisatie leges 2023:

Titel 1 en 3 samen: In totaal zijn er voor 2023 meer legesproducten verstrekt dan bij de begroting was voorzien.

Titel 2: De totale opbrengst van de bouwleges valt hoger uit dan bij de Begroting 2023 voorzien. Dit heeft te maken met hogere bouwkosten en meer (ver)bouwprojecten.

Tabel 1.5.6 Woonlasten Wassenaar t.o.v. landelijk gemiddelde (beiden cijfers COELO) bedragen in €

Woonlasten eenpersoonshuishouden	Realisatie 2022	Realisatie 2023
Totale woonlasten Wassenaar	1.323	1.352
Landelijk gemiddelde	826	867
Vershil woonlasten in %	160,2%	155,9%

Woonlasten meerpersoonshuishouden	Realisatie 2022	Realisatie 2023
Totale woonlasten Wassenaar	1.561	1.573
Landelijk gemiddelde	904	944
Vershil woonlasten in %	172,7%	166,6%

Bovenstaande vergelijking laat zien dat de woonlasten in Wassenaar hoger liggen dan het landelijk gemiddelde.

1.6 Kwijtscheldingsbeleid

In de Raadsvergadering van 7 april 2015 is de Regeling kwijtschelding gemeentelijke belastingen Wassenaar 2015 vastgesteld. Kwijtschelding is in Wassenaar mogelijk voor de onroerende zaakbelastingen (ozb), de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en de hondenbelasting (alleen eerste hond). Voor de overige heffingen is geen kwijtschelding mogelijk.

De kwijtscheldingsnorm in Wassenaar blijft gehandhaafd op de maximaal door het Rijk toegestane 100% van de bijstandsnorm. Dat wil zeggen dat iemand met een inkomen op bijstandsniveau bijna altijd in aanmerking komt voor kwijtschelding, tenzij er sprake is van vermogen (spaargeld of eigen woning). Ook voor zzp'ers is het mogelijk om onder dezelfde voorwaarden als privépersonen voor kwijtschelding in aanmerking te komen. De kwijtschelding wordt uitgevoerd door de Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR).

De bedragen aan kwijtschelding voor afvalstoffenheffing en rioolheffing worden als kosten meegenomen bij het bepalen van de tarieven. Over het jaar 2023 gaat het bij de kwijtschelding om de volgende bedragen:

Tabel 1.6 Kwijtscheldingsbeleid

bedragen x € 1.000

Kwijtschelding	Begroot 2023	Realisatie 2023
Ozb	3	-
Afvalstoffenheffing	276	227
Rioolheffing	84	94
Hondenbelasting	6	7
Totaal	369	328

1.7 Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland

De volledige heffing en invordering, inclusief de waardering in het kader van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ), is overgedragen aan Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR). Voor de gemeente Wassenaar geldt dit voor de onroerendezaakbelastingen, baatbelasting, rioolheffing, afvalstoffenheffing, hondenbelasting, toeristenbelasting, precariobelasting, ondernemersheffing en de BIZ (Bedrijven investeringszone) -bijdragen.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt inzicht gegeven in de omvang, de dekking en de beheersing van de risico's waarmee de gemeente geconfronteerd kan worden.

Wat is het weerstandsvermogen?

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten die zich onverwacht kunnen voordoen en die van substantiële aard zijn, te dekken) en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen en afgezet tegen de algemeen geldende weerstandsnorm.

Beleid Risicomanagement en Weerstandsvermogen

In 2023 is de nota "Risicomanagement en Weerstandsvermogen" geactualiseerd en aan de Raad van Wassenaar voorgelegd. Deze nota formuleert de kaders voor risicomanagement. Centraal in deze nota staat dat van een gemeente verwacht wordt dat zij voorbereid en weerbaar is op eventuele risico's. Mocht een risico zich, ondanks de genomen maatregelen toch voordoen, dat moet de gemeente in staat zijn om de financiële gevolgen op te vangen.

Wat zijn risico's

Risico's zijn mogelijke gebeurtenissen die een nadelige invloed hebben op het bereiken van de beleidsdoelstellingen. Belangrijk is om mogelijke gebeurtenissen met een negatief gevolg voor de organisatie te onderkennen en er passende beheersmaatregelen op te nemen.

Actualisatie risico's

Tweemaal per jaar, bij de begroting en de jaarrekening, wordt het weerstandsvermogen en de risico's op basis van interviews met het management geactualiseerd. De in de begroting 2023 opgenomen risico's voor Arbeidsmarkt/ Eigen organisatie Wassenaar, Corona, Specifieke uitkeringen, Bodemsanering en Kosten Gas en Elektra zijn niet meer opgenomen. Nieuw ten opzichte van het laatste P&C document, de begroting 2024, zijn de volgende risico's: Projecten en Informatieveiligheid.

In onderstaande tabel wordt de actuele stand van de risico's en de kans op voordoen weergegeven.

Risico	Beschrijving risico en gevolgen	Maatregel	Bedrag impact	Kans op voordoen	Bedrag (x €1.000) x kans
Jeugdzorg Open einde regeling	De jeugdzorg is een open einde regeling, waardoor overschrijding van de budgetten door groei van de doelgroep, stijging van de zorgkosten en de toenemende vraag naar complexe zorg dreigt.	Door te investeren in innovatie, preventie en het versterken van de toegang beoogt de gemeente om de kosten voor jeugdzorg te beheersen. Daarnaast volgt de gemeente de ontwikkeling van de	1.000	70%	700

	Daarnaast zijn de effecten van Corona pandemie op de ontwikkeling en welzijn van jeugdigen nog niet volledig in beeld.	uitgaven op de voet en wordt de Raad indien nodig voorgesteld om de budgetten te verhogen. Zo zijn o.a. de budgetten voor maatwerk-voorzieningen en hogere lasten als gevolg van de indexaties in 2023 aangepast.			
Continuïteit Jeugdzorg plus Open einde regeling	Landelijk is ingezet om de jeugdzorgplus voorzieningen af te bouwen. Hierdoor kunnen jeugdzorgplusinstellingen in financiële problemen komen, waardoor de continuïteit van zorg in het geding komt. In Regio Haaglanden is sprake van twee jeugdzorgplusinstellingen die in de problemen zijn en waaraan de gemeente Wassenaar financiële steun verleend. Er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt over hoogte en duur van de financiële steun en onduidelijk is of er nog Rijksmiddelen kunnen worden verwacht.	Regionaal wordt in Haaglanden in samenwerking met de jeugdzorgplus-instellingen gewerkt aan een continuïteitsplan. Dit plan moet uitsluitend geven aan wat ervoor nodig is de jeugdzorgplusinstellingen af te bouwen onder de voorwaarde van continuïteit van zorg. Welke financiële steun dit zal vragen van de gemeenten is mede afhankelijk van financiële steun vanuit het Rijk. Jeugdzorgregio Haaglanden is hierover in gesprek met de VNG en het Ministerie van VWS.	335	35%	117
Wmo Open einde regeling	De Wmo is een open einde regeling waarbij het aantal cliënten als gevolg van het invoeren van het abonnementstarief vanaf 2019 en door vergrijzing stijgt. Het gaat dan met name om cliënten die gebruik maken van huishoudelijke ondersteuning.	Door te investeren in preventie en het doorvoeren van kostenbesparende maatregelen beoogt de gemeente om de kosten voor Wmo te beheersen. Daarnaast volgt de gemeente de ontwikkeling van de uitgaven op de voet en wordt de Raad indien nodig voorgesteld om de budgetten te verhogen. Echter, het risico op hogere lasten blijft bestaan, mede als gevolg van de vergrijzing en de toenemende vraag naar zorg.	750	70%	525
Beroep op uitkeringen inkomensvoorzieningen	De economische ontwikkelingen zijn doorlopend in beweging en daardoor kan het	De gemeente zet in op uitstroombesluit met een arbeidsmarktoffensief, jeugdwerkgelegenheidspla	250	70%	175

gemeenten (BUIG) Open einde regeling	beroep op de uitkeringsregelingen snel toe-nemen. Ook bestaat het risico dat de gemeente niet in aanmerking komt voor de Vangnetregeling omdat niet aan alle voorwaarden wordt voldaan. Het maximale risico is voor 2024 gemaximeerd op 10% budgetoverschrijding. Niet iedereen kan voldoende ondersteund worden en participeren in de samenleving.	n en reguliere participatiemiddelen, waardoor aan de voorwaarde van de vangnetuitkering wordt voldaan.			
Invoering Omgevingswet	Op 1 januari jongstleden is de Omgevingswet ingevoerd. Het risico bestaat dat processen na invoering in eerste instantie minder soepel verlopen. De bij de Omgevingswet horende termijnen van afdoening kunnen mogelijk niet altijd gehaald worden door onvoldoende afgestemde en geïmplementeerde processen. Het verdere implementatie-traject is in volle gang en zal – gezien de dagelijkse druk – langer duren dan voorzien. Extra capaciteit om werkprocessen te beschrijven, te implementeren en te (bege-) leiden vergt mogelijk meer inzet en inhuur dan voorzien.	De invoering van de Omgevingswet per 1 januari is – gegeven de beperkt beschikbaar gestelde middelen – zo goed mogelijk voorbereid om te zorgen dat de gemeentelijke organisatie gaat werken conform de Omgevingswet. Desondanks verwachten dat er onderwerpen zijn die in de praktijk anders gaan lopen dan vooraf voorzien. Op grond hiervan zal worden bijgestuurd.	500	50%	250
Projecten (nieuw)	Komende jaren gaat de gemeente een aantal grote projecten uitvoeren. Hierbij kan gedacht aan de herinrichting dorpskern, een nieuwe gemeentewerf, renovatie binnenkant van Raadhuis De Paauw.	Voor de beheersing van deze projecten levert het aanstellen van een project-controller een bijdrage aan de signalering, waardoor vroegtijdig kan worden bijgestuurd. De organisatie beschikt niet over een dergelijke functionaris. Dat geeft een extra risico op overschrijding van tijd en	1.250	50%	625

		geld.			
Informatieveiligheid	<p>Beveiliging van de informatie is van het grootste belang voor overheidsorganisaties. Om te borgen dat informatie en informatiesystemen optimaal worden beveiligd, wordt een inschatting gemaakt van mogelijke schade als informatiesystemen (tijdelijk) niet beschikbaar zijn en/of de informatie niet integer is en/of informatie in verkeerde handen valt. Ook wordt een inschatting gemaakt van de dreigingen waartegen de overheid beschermd moet worden.</p>	<p>Het belang van informatieveiligheid leidt tot beveiligingsmaatregelen om de risico's te beperken. Jaarlijks worden evaluaties uitgevoerd om te borgen dat de gemeente voldoet aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), Wet Politie Gegevens (WPG) en overige specifieke wet- en regelgeving. Daarnaast worden interne en externe audits uitgevoerd waarin verantwoording wordt afgelegd aan toezichthouders (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid). De uitkomsten van de zelfevaluatie en genoemde audits geven input voor het jaarlijkse informatiebeveiligingsplan. In 2023 hebben verschillende projecten plaatsgevonden om de organisatie te beschermen tegen ransomware.</p>	2.500	10%	250
Gemeentefonds	<p>In de startnota van het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV is besloten tot twee belangrijke wijzigingen op het Gemeentefonds. Ten eerste is besloten dat de fondsen vanaf 2026 niet langer automatisch via de normeringsystematiek worden geïndexeerd. Daarmee vervalt de koppeling met de rijksuitgaven. Ten tweede is er besloten dat tot 2025 het accres op basis van de bestaande</p>	<p>De huidige meerjarenbegroting is voor wat betreft de ontwikkelingen van de algemene uitkering bijgewerkt op basis van de septembercirculaire 2023. De gevolgen van de decembercirculaire 2023 zullen worden meegenomen in de Voorjaarsnota 2024 en Kadernota 2025. In de Kadernota 2025 – 2028 zal het College de Raad om kaders en inbreng vragen over de gewenste</p>	4.100	10%	410

	<p>normerings-systematiek berekend wordt. Daarnaast is de opschorting van de omstreden opschalingskorting beëindigd. Deze maatregelen leiden ertoe dat er voor 2026 een (aanmerkelijk) neerwaartse bijstelling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds plaatsvindt. Onduidelijk is of het Rijk de gemeenten tegemoet gaat komen.</p>	<p>mogelijkheden en alternatieven om eventuele tekorten op te vangen.</p>			
Gemeenschappelijke regelingen	<p>Elke deelnemer aan een Gemeenschappelijke Regeling is in principe voor zijn aandeel verantwoordelijk voor mogelijke tekorten binnen de betreffende GR. Doordat elke deelnemer voor zijn aandeel verantwoordelijk is voor de mogelijke tekorten binnen de betreffende gemeenschappelijke regeling loopt de gemeente risico tot het bedrag van zijn aandeel.</p>	<p>Op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen dienen de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling te voldoen aan krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels. Via het bestuur van de gemeenschappelijke regeling kan de gemeente aandacht vragen voor financiële tekorten en hierop sturen. De Raad wordt jaarlijks in de gelegenheid gesteld om een zienswijze naar voren te brengen over de ontwerp-begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen.</p>	3.283	10%	328
Garantstellingen	<p>De gemeente loopt als een garantieverstrekker een risico als een garantienemer niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen en de geldverstrekker een beroep doet op de door de gemeente afgegeven garantie. De gemeente heeft een garantie afgegeven aan Avalex, zodat zij zich konden inkopen als aandeelhouder in HVC.</p>	<p>Bij de afgifte van garanties door de gemeente wordt er gekeken naar de kredietwaardigheid van de partijen. Daarnaast wordt jaarlijks bijgehouden of de garantienemer zijn leningen aflost en welk deel van de garantie daarna nog open staat.</p>	219.833	0,1%	220

Overige risico's					360
Totaal					3.960

Ratio Weerstandsvermogen

Die ratio geeft de verhouding weer tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten is in onderstaand figuur weergegeven.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	€ 52.901.000	= 13,4
	Benodigde weerstandscapaciteit		€ 3.960.000	

De berekende ratio van 13,4 valt in categorie A en staat voor een uitstekend weerstandsvermogen. Hierbij wordt de normeringssystematiek voor weerstandsvermogen gehanteerd, die ontwikkeld is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (Naris) in samenwerking met de Universiteit Twente. Hieruit is de volgende waarderingstabel ratio weerstandsvermogen opgesteld.

Kwalificatie ratio weerstandsvermogen

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$2,0 < x$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

De Raad heeft besloten om minimaal een ratio van 2,0 te hanteren. De in deze jaarrekening gepresenteerde ratio valt hier ruim boven.

Kengetallen

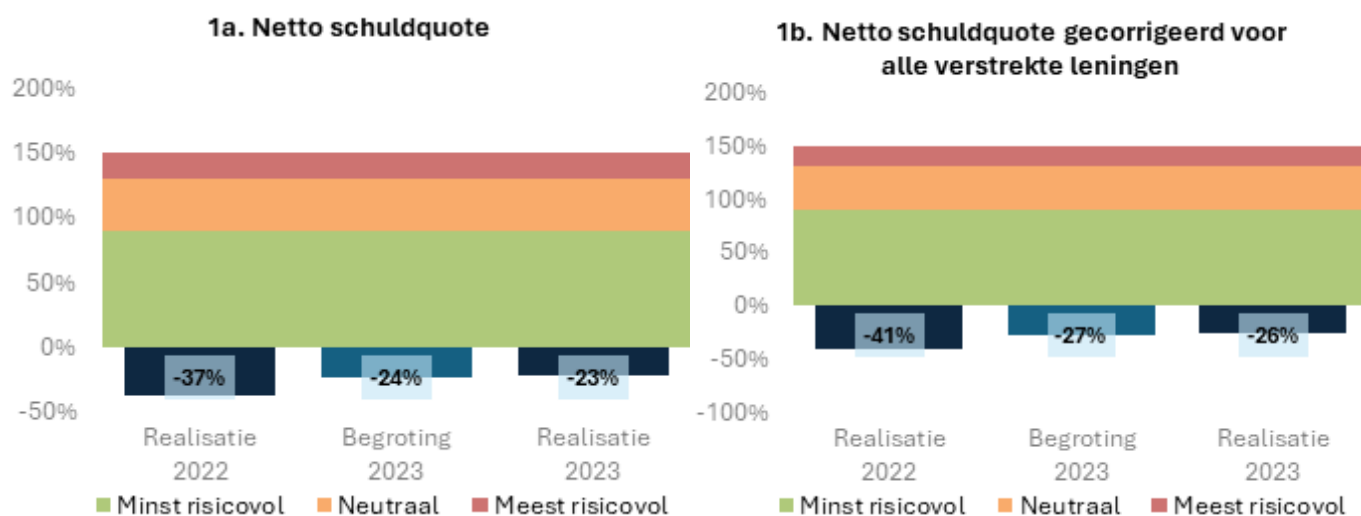
Per 2015 is het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd. In de begroting en jaarrekening dient een zestal kengetallen opgenomen te worden. De kengetallen maken het de leden van Provinciale Staten en de Raad gemakkelijker om inzicht te krijgen in de financiële positie van hun provincie of gemeente. Eerst wordt de samenvatting van de kengetallen weergegeven gevolgd door een toelichting.

Tabel 2.2

Kengetallen:	Indicatoren Wassenaar (%)			Normen VNG (%)		
	2022	2023		Voldoende	Matig	Onvoldoende
	Realisatie	Begroting	Realisatie			
1a. Netto schuldquote	-37	-24	-23	<100	>100 / <130	>130
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-41	-27	-26			
2. Solvabiliteitsratio	62	67	61	>50	<50 / >30	<30
3. Structurele exploitatieruimte	2,2	-0,7	-1,4	>0,6	<0,6 / >0	0
4. Grondexploitatie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Geen norm		
5. Belastingcapaciteit	172	167	167	<100	>100 / <120	>120

1. Netto schuldquote

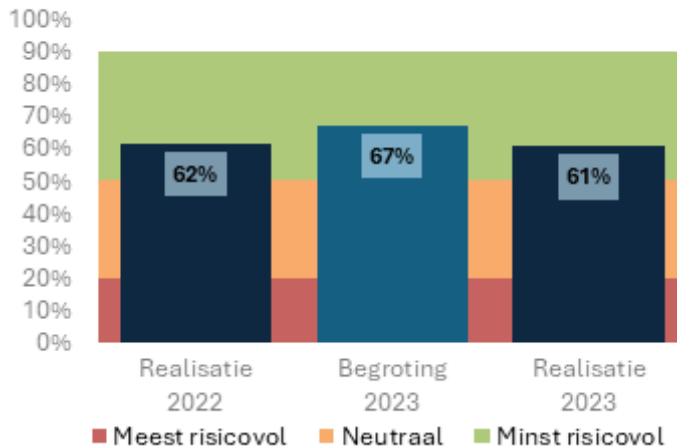
De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) met de totale baten van begroting en jaarverslag. Hiermee geeft deze indicator inzicht in de mate waarin de begroting 'vastligt' door rente en aflossing. De tabel presenteert hiernaast ook de schuldquote gecorrigeerd voor de leningen die de gemeente heeft uitstaan (deze middelen vloeien immers op termijn terug, bijv. SVN-startersleningen en ambtenarenhypotheken. Op beide indicatoren scoort de gemeente Wassenaar negatief, wat betekent dat er per saldo geen sprake van een schuld is maar van bezit hetgeen uiteraard meer dan 'voldoende' scoort.

2. Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) is gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). Wassenaar scoort met 61% volgens de VNG-normen meer dan 'voldoende'.

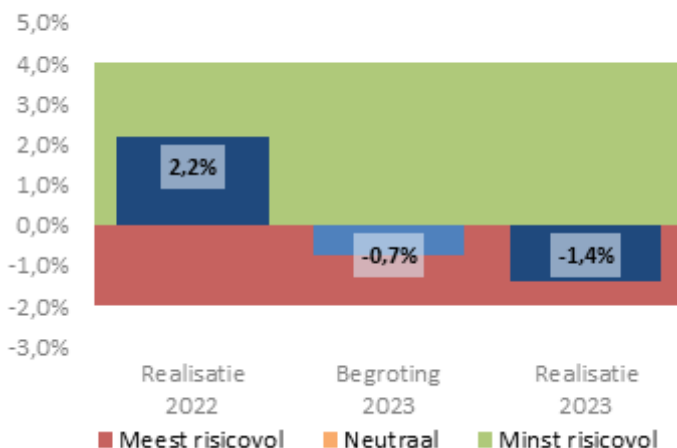
2. Solvabiliteitsratio

3. Structurele exploitatieruimte

De indicator 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte (structurele baten min structurele lasten) zich verhoudt tot de totale begrotingsbaten. Dit laat zien in hoeverre de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen. In het jaarverslag 2022 met een realisatie van 2,2% zitten onttrekkingen aan reserves die als incidenteel van aard beschouwd dienen te worden. Zonder deze reserves zou dit kengetal in 2022 op -0,9% zijn uitgekomen. De primitieve begroting laat in principe altijd een positieve structurele exploitatieruimte zien, aangezien de provincie hierop controleert. Echter, in dit geval wordt de begroting na wijzigingen 2023 als basis gebruikt. Grote wijzigingen waren het terugdraaien van de OZB-verhoging van 20% én het aantreden van een nieuw college die haar ambitie nog in 2023 financieel vertaald wilde zien. Deze wijzigingen hebben gezorgd voor een negatieve exploitatieruimte, die daarna ook in de realisatie 2023 zichtbaar werd.

4. Structurele exploitatieruimte

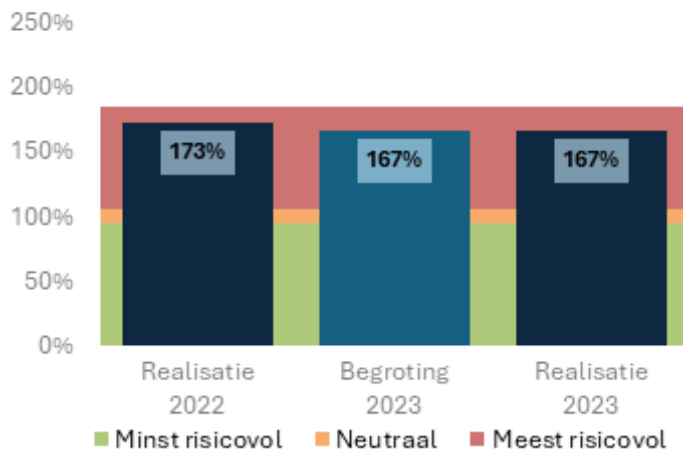
4. Grondexploitatie

Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wassenaar kent geen grondexploitaties derhalve is deze indicator niet relevant.

5. Belastingcapaciteit

De indicator 'belastingcapaciteit' drukt uit hoe de woonlasten (ozb, afvalstoffenheffing en rioolheffing) zich verhouden tot het gewogen landelijk gemiddelde. Hoge woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde drukken uit in hoeverre de gemeente al de eigen inkomsten aanspreekt en dus ook beperkt is in het verkrijgen van extra inkomsten. Woonlasten onder het landelijk gemiddelde waardeert de VNG als 'voldoende', woonlasten tussen het landelijk gemiddelde en 120% hiervan als 'matig' en woonlasten hoger dan 120% als 'onvoldoende'. De woonlasten in Wassenaar liggen hoger dan het landelijk gemiddelde.

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit

Conclusie voor de financiële positie

De ontwikkeling van de kengetallen geeft aan dat Wassenaar een uitstekende vermogenspositie heeft, en geen risico loopt op (niet ingenomen) grondposities. Daartegenover wordt geconcludeerd dat de structurele exploitatieruimte verminderd is en de lastendruk landelijk vergeleken hoog is.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

In de openbare ruimte van onze gemeente vinden allerlei activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Onze kapitaalgoederen faciliteren deze activiteiten. Te denken valt aan wegen, bruggen, lantarenpalen, bomen, speelplaatsen, watergangen, sportvelden, het rioolstelsel en gemeentelijke gebouwen. De gemeente heeft de taak deze kapitaalgoederen te onderhouden. De kwaliteit en het onderhoud van deze kapitaalgoederen is bepalend voor de (jaarlijkse) lasten.

Beleidskader

Bij het in stand houden van de kapitaalgoederen maken we een onderscheid tussen jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. De budgetten voor jaarlijks onderhoud zijn per jaar op een gelijkblijvend niveau opgenomen in de exploitatiebegroting van het programma. Deze paragraaf richt zich op het groot onderhoud en vervangingsinvesteringen.

Groot onderhoud vindt plaats om de levensduur van een kapitaalgoed te verlengen. Om het groot onderhoud zonder fluctuaties te bekostigen treffen we voorzieningen. Jaarlijks wordt een evenredig bedrag gestort in de voorzieningen vanuit de exploitatie. De uitgaven voor groot onderhoud in een bepaald jaar onttrekken we uit de voorzieningen. Als kapitaalgoederen aan het eind van de levensduur zijn, vindt een vervangingsinvestering plaats. De kosten van de vervangingsinvesteringen worden geactiveerd en afgeschreven met ingang van het jaar na realisatie op basis van de levensduur van het nieuwe kapitaalgoed. De afschrijvingstermijnen voor de diverse soorten kapitaalgoederen zijn vastgesteld op basis van de Financiële verordening 2023 gemeente Wassenaar.

De openbare ruimte van Wassenaar ontwikkelt zich de komende jaren verder naar een steeds groenere, duurzame, inclusieve en klimaatbestendige leefomgeving. Deze ontwikkeling wordt vormgegeven terwijl er ook gebouwd en onderhouden moet worden. Het huidige beleidskader voor beheer is vastgelegd in de structuurvisie uit 2017. Er waren daarnaast diverse beheerplannen die aan vernieuwing toe zijn. In deze plannen is nog weinig aandacht voor actuele beleidsdoelstellingen op het gebied van klimaat, duurzaamheid, gezondheid, leefbaarheid en inclusie. Er was daarom behoefte aan een visie, die voor de komende jaren het kader vormt voor het beheer van openbare ruimte. Om deze reden is in 2023 de Beheervisie Openbare Ruimte 2024-2028 vastgesteld. Op basis van deze Beheervisie zal in 2024 het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte 2024-2028 (IBOR-plan) worden vastgesteld. Voor rioleringen en waterbeheer zal een Integraal Waterketenplan (IWKp) 2024-2028 worden vastgesteld. Deze zullen in de plaats komen van de beheerplannen die in 2023 nog van toepassing waren.

Beheer- en onderhoudsplannen 2023

Het grootste deel van de voor 2023 van toepassing zijnde beheer- en onderhoudsplannen voor de kapitaalgoederen is opgesteld voor de jaren 2016- 2020. Voor deze onderhoudsplannen is een update gemaakt voor de jaren 2021-2023. Voor Riolering was het Verbreed Gemeentelijk Rioolplan (vGRP) 2017-2021 en het Integraal Waterketenplan (IWKp) 2019-2023 (beleidsmodule) van toepassing. Deze zullen zoals hierboven vermeld in 2024 worden vervangen door het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) 2024-2028 en het Integraal Waterketenplan (IWKp) 2024-2028.

Voor Vastgoed is het Beheerplan Vastgoed 2021-2024 van toepassing.

In onderstaande tabel zijn de diverse onderhoudsplannen weergegeven met daarbij de status van het areaal en wat er het afgelopen jaar is uitgevoerd.

Beheerplan	Areaal-gegevens	Kwaliteits-niveau	Toelichting
Wegen Update 2021-2023	Circa 1.43 km ²	B	Er is groot onderhoud uitgevoerd aan diverse wegen: -Ca. 2100 m ² voetpaden vernieuwd (Houtlaan/Oud Wassenaarse weg/ vd Oudemeulenlaan en ca. 1600 m ² voetpaden hertegel (Van Duivenvoordelaan e.o.) -Ca. 1200 m ² asfalt vervangen (fietspad Kokshornlaan). -Diverse asfaltreparaties en onderhoud markering. -Project Kerkeboslaan/Teylingerhorstlaan (herstraten rijbaan/vernieuwen voetpaden
Bruggen Update 2021-2023	79 stuks	B	-Fiets-/voetgangersbrug vervangen Maalsteenkreek (106). -Verkeersbrug Hofcampweg (11) vervangen. -Groot onderhoud betonnen dek verkeersbruggen Wiegmanweg (4), van Zuylen (5), Prinsenweg (6))
Wegmeubilair Update 2021-2023	Circa 5.200 verkeersborden	B	-Diverse onderhoudswerkzaamheden aan de ANWB - bewegwijzering uitgevoerd. -Saneren bebording centrum.
Openbare verlichting Update 2021-2023	6.700 lichtmasten	B	Van het areaal zijn de lichtmasten en armaturen op orde en voldoen aan het kwaliteitsniveau B. In 2023 zijn in de wijk Oostdorp alle kabels vervangen en de meeste lichtmasten. Bepaalde masten zijn blijven staan vanwege toekomstige sloopwerkzaamheden. Hier is ook gelijk led-verlichting toegepast. Het Stadhoudersplein is geheel voorzien van led-verlichting. Vervangingsproject Het Kerkehout is opgestart. De voorbereidingen zijn getroffen voor het implementeren van een nieuw schakelsysteem.
Verkeersregel-Installaties Update 2021-2023	11 stuks	B	Het gehele VRI-areaal is op orde en voorzien van ledverlichting. De situatie van de blocker-installatie aan de Buurtweg is aangepast. In de VRA's op de N44 is nieuwe software ingeladen vanwege een koppeling naar de verkeerscentrale van de provincie. En in 2023 is een aanzet gemaakt voor het realiseren van 5 I-VRI's die in 2024 geplaatst zullen worden in het dorp.
Groen & bomen Update	Groen: 223 ha	B	Er zijn diverse vervangingsprojecten uitgevoerd waardoor circa 85% van het areaal voldoet aan kwaliteitsniveau B. Tevens zijn als gevolg van de vele stormen veel bomen

2021 – 2023	Bomen: 23.600 stuks		omgewaaid en vervangen door nieuwe exemplaren.
Speelvoorzieningen Update 2021 – 2023	230 speeltoestellen	B	Speeltoestellen die kapot of verouderd waren zijn vervangen. Ook de periodieke veiligheidsinspecties zijn uitgevoerd. Alle speelvoorzieningen voldoen hierdoor aan het kwaliteitsniveau B. Uitvoering wordt gegeven aan het in 2023 vastgestelde beheerplan spelen.
Oppervlakte water Update 2021-2023	Beschoeiingen 27 km Kademuren 1.051 m	-	In 2023 is de damwandconstructie fase 2 (deel Haven zijde gemeentewerf) vervangen. Fase 3 (deel Haven zijde woningen) wordt in het eerste kwartaal van 2024 vervangen. De geplande baggerwerkzaamheden zijn uitgevoerd en de duikers zijn doorgespoten. Een deel van de beschoeiing van de vijver Burchtplein is vervangen. De kademuur aan de Havenplein is gerenoveerd.
	Riool: circa 165 km' Gemalen 141 stuks	-	Er is 18 km riolering gereinigd en geïnspecteerd. Alle kolken zijn gereinigd en geïnspecteerd. Het rioolvervangingsproject Bremhorstlaan en de Teylingerhorstlaan is in 2023 in uitvoering gegaan en wordt in 2024 afgerond. Rioolvervangingsproject Schouwweg en Storm van 's-Gravesandeweg is voorbereid in 2023 en de uitvoering is gestart Alle rioolgemalen zijn gereinigd en geïnspecteerd en alle gebreke zijn hersteld.
Voertuigen Nvt	46 objecten	sober	In 2023 is een rioolreiniger geleverd. Voor 2022 en 2023 stond de vervanging van twee personenauto's en vijf bedrijfsauto's gepland. Deze moeten grotendeels worden vervangen door elektrische auto's. Vanwege de lange levertijd van deze auto's konden deze in 2023 nog niet geleverd worden.
Vastgoed 2021-2024	Maatschappelijk & commercieel 18 Sport & bewegen 4 Eigen huisvesting 3 Woningen 12 Bijzondere objecten 31	Basis	In 2023 zijn de werkzaamheden voor wat betreft de sporthal grotendeels afgerond behoudens aanvullende voorzieningen zoals de energievoorzieningen. Daarnaast heeft bij verschillende panden regulier instandhoudingsonderhoud plaatsgevonden.

Exploitatie

bedragen x € 1.000 (incl. dotatie voorziening en kapitaallasten, excl. interne uren)

Kapitaalgoed	Begroot	Realisatie	Vershil	Toelichting
Bruggen	103	99	4	Reinigingen, schilderen, herstelwerkzaamheden en inspecties
Groen	1.551	1.539	12	Onderhoud beplanting, bomen, maaien gras, verwijderen onkruid en zwerfvuil, herstellen en vervanging van beplanting en bomen
Openbare verlichting	881	884	-3	Verhelpen storingen, reparaties, reinigen en schilderen, elektriciteit
Spelen	201	194	7	Veiligheidscontroles, reparaties en onderhoud
Verkeersregelinstantaties	251	252	-1	Verhelpen storingen, reparaties, reinigen en schilderen
Water	365	289	76	Maaien en krozen, baggeren, reparaties beschoeiingen
Wegen	1.544	1.598	-54	Herstelwerkzaamheden asfalt, bestrating, markeringen en inspecties
Wegmeubilair	114	60	54	Reinigen, herstellen en vervanging
Riolering (IWKP)	1.603	1.460	143	Reparaties, verhelpen storingen, reiniging en inspecties
Tractie	249	351	-102	Belastingen, verzekeringen, brandstof en onderhoud
Vastgoed	3.455	3.703	-248	Dagelijks onderhoud, elektra, water

Investerings

bedragen x € 1.000

Kapitaalgoed	Restant krediet 2022	Begroot 2023	Beschikbaar	Realisatie	Restant
Wegen diversen	430	340	770	0	770
Wegen Prinsenweg	1.381	0	1.381	16	1.365
Wegen Wassenaarse Slag	0	1.700	1.700	33	1.667
Wegen Rijksdorp	0	1.500	1.500	243	1.257
Wegen Hofcampweg/Burmanlaan	0	810	810	122	788
Fietsoversteekplaatsen	219	75	294	125	169
Brug Hofcampweg	547	200	747	842	-95
Brug Maalsteenkreek	0	85	85	72	13
Herstel kade Havenkanaal	1.072	1.380	2.452	1.684	768
Openbare verlichting kabelnet	335	0	335	287	48
Vervanging pollers Langstraat	82	0	82	82	-3
Snelheidsmeters en snelheidsdisplays	0	42	42	41	1
Voertuigen	445	80	525	53	472

Uitvoering beeldkwaliteitsplan herinrichting centrum Wassenaar	1.815	0	1.815	229	1.586
WC-unit strand	0	107	107	108	-1
Vastgoed					
- Rijnlands Lyceum	-365	3.948	3.583	1.694	1.889
- Sporthal Dr. Mansveltkade	3.469	645	4.114	3.502	618
- Restauratie Raadhuis de Paauw	1.255	0	1.255	32	1.223

In de tabel met de beheerplannen en areaalgegevens is aangegeven wat er in 2023 is uitgevoerd. Diverse geplande vervangingen van wegen zijn in 2023 voorbereid en zullen in 2024 en 2025 daadwerkelijk worden uitgevoerd. Deze opgaven zijn deels gekoppeld aan de bijbehorende vervangingsopgaven riolering. De vervanging van de brug Hofcampweg is in 2023 afgerond. Ook de vervanging van de kades van het Havenkanaal is in 2023 grotendeels uitgevoerd en zal begin 2024 worden afgerond. De geplande vervanging van het kabelnet openbare verlichting op drie locaties in Wassenaar is in 2023 voortgezet. Bij de aanschaf voertuigen zijn de werkelijke uitgaven aanzienlijk lager dan de geplande investering omdat een aantal voertuigen moet worden vervangen door elektrische voertuigen die in 2023 nog niet konden worden geleverd.

Voorzieningen

bedragen x € 1.000

Kapitaalgoed	Stand voorziening 1-1-2023	Dotatie	Uitgaven	Stand voorziening 31-12-2023
Bruggen	129	71	96	104
Openbare verlichting	540	236	48	728
Spelen	526	134	37	623
Verkeersregelinstallaties	1032	115	120	1.027
Water	218	559	370	407
Wegen	3025	1163	1.207	2.981
Riolering	11.619	137	1.420	10.336
Vastgoed	2.051	1.022	570	2.503

De onderhoudswerkzaamheden voor wegen betrof grotendeels asfaltonderhoud aan diverse wegen. Voor wat betreft bruggen betrof dit betonherstel voor een aantal bruggen. De vervanging van de riolering onder de Teylingerhorstlaan en omgeving is in 2023 grotendeels uitgevoerd en zal in 2024 worden afgerond. De onderhoudswerkzaamheden water betrof grotendeels het baggeren van de waterwegen.

Aan de voorziening onderhoud waterwegen is in de Najaarsnota 2023 eenmalig een extra dotatie gedaan van € 500.000 ten laste van de dotatie aan de spaarvoorziening riolering.

Paragraaf Financiering

Inleiding

Het beleid van de gemeente Wassenaar voor de financieringsfunctie in 2023 is vastgelegd in het door de burgemeester en wethouders op 29 juni 2021 vastgestelde Treasurystatuut 2021 en is in werking getreden op 1 september 2021. Het statuut geeft de kaders aan voor de invulling van de financieringsfunctie en sluit aan bij de aanscherping van de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) en de Uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden.

Schatkistbankieren

Onder het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht overtollige kasmiddelen boven een drempelbedrag van 2% van het begrotingstotaal bij het Agentschap van het Ministerie van Financiën aan te houden. Het drempelbedrag voor 2023 was € 1.589.108. In 2023 is deze drempelwaarde niet overschreden.

Het bij het Rijk verplicht aangehouden saldo bedroeg gemiddeld ca. € 18.300.000. Hierover is een rentevergoeding van € 609.000 ontvangen. Dit was gemiddeld voor 2023 3,4%.

Financieringspositie

Bij de Begroting 2023 is ervan uitgegaan dat het begin- en eindsaldo van uitzettingen en liquide middelen saldi van respectievelijk € 26.800.000 en € 18.800.000 te zien zouden geven. Dit is een afname van € 8.000.000. Voornamelijk door achterblijven van de investeringsuitgaven in 2023 is het saldo in 2023 in werkelijkheid met € 4.200.000 hoger dan begroot toegenomen.

De beleggings- en financieringsportefeuille bestaat eind 2023 uit:

Tabel 4.1

Uitgezette/ aangetrokken middelen	Looptijd	Bedrag 31 december 2023 (x € 1.000)	Gemiddeld rente percentage	Expiratie
<u>Uitgezette gelden</u>				
Langlopende leningen u/g	dagelijks	4.895	div.	
Rekening courant Schatkistbankieren	opvraagbaar	18.179	3,4	n.v.t.
BNG		99	1,3	n.v.t.
Opgenomen gelden		0		
Belegde spaarpremies hypotheek		-165		
Saldo		23.008		

Ontwikkeling liquiditeit

Het jaar 2023 laat € 8.200.000 afname van het liquiditeitsoverschot zien van € 26.500.000 tot € 18.300.000. Onder het regime van het schatkistbankieren dient deze overliquiditeit nagenoeg geheel bij het Rijk aangehouden te worden.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet stelt een bovengrens aan de korte financiering en beperkt daarmee het renterisico op de korte schuld. De limiet wordt bepaald voor korte financiering met een looptijd van maximaal 1 jaar en wordt gerelateerd aan het begrotingstotaal per 1 januari. Uitgaande van een begrotingstotaal van € 79.500.000 bedroeg de kasgeldlimiet voor 2023 € 6.754.000. Deze limiet is niet overschreden, zoals uit het navolgende overzicht blijkt.

Tabel 4.2

bedragen x € 1.000

Ontwikkeling kasgeldlimiet 2023	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Liquiditeitssaldo (netto)	26.496	13.723	22.905	16.378
Kasgeldlimiet	6.754	6.754	6.754	6.754
Ruimte onder de kasgeldlimiet	33.249	20.477	29.659	23.132
Overschrijding van de kasgeldlimiet	geen	geen	geen	geen

Renterisiconorm

Het renterisico op de financiering langer dan een jaar wordt beperkt door de renterisiconorm. Die geeft aan in hoeverre er sprake is van een verantwoord geachte spreiding van aflossing en herfinanciering in de leningenportefeuille. Sinds eind 2013 heeft Wassenaar geen lang vreemd vermogen in portefeuille: Wassenaar is schuldenvrij. Herfinanciering was dan ook niet aan de orde. De renterisiconorm is in 2023 niet overschreden en zal op basis van de huidige verwachtingen in het meerjarenperspectief ook niet overschreden worden.

Tabel 4.3

bedragen x € 1.000

Renterisico vaste schuld	2022	2023	2024	2025	2026
1 Renteherzieningen	0	0	0	0	0
2 Aflossingen	0	0	0	0	0
3 Renterisico (1+2)	0	0	0	0	0
4 Renterisiconorm	13.829	15.891	15.731	15.691	15.742
5a Ruimte onder renterisiconorm	13.829	15.891	15.731	15.691	15.742
5b Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0	0
4a Begrotingstotaal	69.146	79.455	78.653	78.455	78.710
4b percentage regeling	20%	20%	20%	20%	20%
4 Renterisiconorm	13.829	15.891	15.731	15.691	15.742

Tabel Overzicht renterisico vaste schuld 2022-2026

Renteontwikkeling

In 2023 is de Nederlandse economie gering gegroeid met 0,1%. De geringe groei in 2023 werd vooral gedreven door uitgaven van de overheid. Het bruto binnenlands product (bbp), consumptie door huishoudens en de uitvoer zijn onderwerpen die aan daling onderhevig waren. Dit meldt het CBS in het jaaroverzicht van de Nederlandse economie in 2023.

De consumptie door de overheid was de enige bestedingscategorie die in 2023 elk kwartaal groeide. Het bruto binnenlands product (bbp), de consumptie door huishoudens en de uitvoer krompen in de eerste drie kwartalen. Vooral de consumptie herstelde in het vierde kwartaal en droeg daardoor het meest bij aan de groei van het bbp in het vierde kwartaal.

De inflatie in Nederland bedroeg voor 2023 3,8% (CPI) waar dat in 2022 nog 10,0% was. Geharmoniseerd voor de eurozone bedroeg de inflatie 4,1% (HICP).

De ECB verwacht dat de inflatie komende jaren verder gaat dalen, maar langzamer dan in 2023.

Om de hoge inflatie van de afgelopen jaren te beteugelen heeft de Europese Centrale Bank sinds de zomer van 2022 de beleidsrente in tien stappen verhoogd tot 4,0 procent ultimo 2023. Dat is de hoogste stand sinds de start van de euro.

De herfinancieringsrente voor banken ging van 3,5% in december 2022 naar 4,5% op 31 december 2023.

Voor verdere renteverhogingen, pauzes of verlaging zal de ECB zich beraden op de ontwikkeling van de economie in de Eurozone, ofwel of deze al dan niet te hard afkoelt.

Renteresultaat 2023

Op de afnemende portefeuille ambtenarenhypotheken wordt steeds minder rendement gerealiseerd. De verschuldigde rente over het spaardeel van de spaarhypotheken neemt in de tijd mede ook door de (tussentijdse) aflossingen af. Het treasuryresultaat over 2022 uit op een voordeel van afgerond € 4.000.

Tabel 4.4

Berekening omslagrente 2023

a.	Externe rentelasten over de (korte) financiering	€	8.264	
b.	Externe rentebaten	€	<u>12.574</u>	-
	Totaal door te rekenen externe rente	€	4.310	-
c1.	Rente toe te rekenen aan grondexploitaties	€	0	-
c2.	Rente projectfinanciering toe te rekenen aan taakveld	€	0	-
c3.	Rentebaten van door verstrekte leningen indien daar projectfinanciering voor is aangetrokken	€	<u>0</u>	+
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	€	4.310	-
d1.	Rente over eigen vermogen	€	0	+
d2.	Rente over voorzieningen	€	<u>0</u>	+
	Aan taakvelden toe te rekenen rente	€	4.310	-

- e. Werkelijke aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag) € 0 -
 f. Renteresultaat op het taakveld Treasury (positief) € 4.310 -

Omdat in de begroting per saldo geen sprake was van rentelasten bedroeg de omslagrente 0,0%.

EMU-saldo

De rekening is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten.

Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

Tabel 4.5

EMU Saldo <i>(bedragen x € 1.000)</i>		Realisatie	Begroting	Realisatie
		2022	2023	2023
1. (+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	492	-4.525	-2.537
2. (-)	Mutatie (im)materiële vaste activa	8.632	2.326	7.708
3. (+)	Mutatie voorzieningen	457	-2.539	-420
4. (-)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0
5. (-)	(Verwachte) boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-7.683	-9.390	-10.665
EMU-saldo referentiewaarde		-2.830	-2.830	-2.830
EMU-saldo overschrijdt referentiewaarde		-4.853	-6.560	-7.835

Anders aan de EMU-systematiek bij gemeenten is dat investeringen bijvoorbeeld niet meetellen in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de jaarlijkse kapitaallasten van de investeringen. Investeringen in een bepaald jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Tabel 4.6**Kasstroomoverzicht (Staat van herkomst en besteding) 2023***(Bedragen x € 1.000)*

	Afname liquiditeit	Toename liquiditeit	Saldo
Stand liquide middelen per 1 januari 2023			72
Resultaat 2023	920		
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa		1.952	
Toename financiële vaste activa	16		
Toename vlottende activa (wo debiteuren) < 1 jaar	422		
Afname R/C Schatkist Rijk		8.252	
Afname overlopende activa		2.367	
Toename vaste schulden > 1 jaar		12	
Toename vlottende passiva (wo crediteuren)< 1 jaar		646	
Afname overlopende passiva	142		
			11.729
Netto investeringen	9.659		-9.659
Afname reserves	1.616		
Afname voorzieningen	420		
			-2.036
Saldo	13.195	13.229	34
Stand liquide middelen per 31 december 2023			106

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente is verantwoordelijk voor de taken die zij door verbonden partijen laat uitvoeren. Het is daarom van belang dat de Raad in het proces van begroting en verantwoording de benodigde informatie krijgt om de bijdrage van verbonden partijen aan de realisatie van de programma's en daarmee gepaard gaande risico's te kunnen beoordelen en te laten meewegen in het proces van horizontale sturing en verantwoording.

Bij verbonden partijen kan het zowel gaan om publiekrechtelijke samenwerkingsverbanden op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen als om de deelneming in of inschakeling van privaatrechtelijke rechtspersonen. Voor wat betreft de private partijen gaat het om organisaties en instellingen waarin de gemeente zowel een financieel als een bestuurlijk belang heeft. In geval van gemeenschappelijke regelingen gaat het om samenwerkingsvormen met rechtspersoonlijkheid, met name openbare lichamen en bedrijfsvoeringsorganisaties ingesteld op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Voor een adequate verantwoording hoe verbonden partijen bijdragen aan de realisatie van de doelstelling van de programma's is het niet alleen noodzakelijk inzicht te hebben in de beleidsmatige prestaties van verbonden partijen, maar ook in hun financiële positie.

Inzicht in de bijdragen van verbonden partijen aan de realisatie van de programma's zijn in de respectievelijke programma's voor de realisatie waarvan ze worden ingezet opgenomen.

	<i>bedragen in €</i>	
Gemeenschappelijke regelingen	Bijdrage 2023	Bijdrage 2022
Gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	463.026	415.254
Gemeenschappelijke regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden	107.000	88.000
Gemeenschappelijke regeling Metropoolregio (MRDH)	76.436	74.621
Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	2.512.113	2.146.000
Gemeenschappelijke regeling GGD en Veilig Thuis Haaglanden	576.929	527.550
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	601.332	501.135
Avalex	3.842.086	3.845.508
Gemeenschappelijke regeling werkbedrijven Kust,- Duin- en Bollenstreek (Gr KDB)	963.494	972.026
Totale bijdrage gemeente Wassenaar	9.030.696	8.570.094
Vennootschappen* - Dividend	2023	2022
Alliander N.V.	386.121	265.980
Dunea N.V.	-	-
BNG N.V.	265.980	242.573
Totaal ontvangen dividend	652.101	508.553
* Dividend ontvangen in 2023 is dividend van 2022.		

Overzicht verbonden partijen

Gemeen- schappelijke Regeling	Financieel belang (omvang deelnemers bijdrage 2023 in €)	Bestuurlijk belang (vertegenwoordiging & stemverdeling)	Resultaat	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Omvang risico's (i.r.t. weerstandsvermogen)
Belasting Samenwerking Gouwe Rijnland (BSGR)	€ 463.026	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financiën, Economie en Sport zitting in het algemeen bestuur. Met een belang van 3,15% in de verbonden partij.	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 665.000	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	De BSGR heeft een totaal eigen vermogen per 1 januari 2023 van € 781K. Dit bestaat volledig uit de Algemene Reserve, alle overige reserves zijn in 2022 vrijgevallen. De post "onvoorzien", waarmee onvoorziene, niet uitstelbare en onvermijdbare uitgaven kunnen worden gedekt bedraagt € 109K. Op grond van artikel 32 lid 4 van de Gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking GouweRijnland zijn de deelnemers verplicht er zorg voor te dragen dat de BSGR te allen tijde beschikt over voldoende middelen om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. Dit betekent dat de deelnemers zelf maatregelen moeten treffen om eventuele risico's af te dekken.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 781.000	€ 16.205.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 1.446.000	€ 11.196.000	
Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH)	€ 107.000	Namens de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Voorschoten, Wassenaar en Zoetermeer is de wethouder Sociaal Domein, Wonen en Onderwijs lid van het dagelijks bestuur. Met een belang van 2,33% in de verbonden partij. In 2023 is de gemeente Den Haag uitgetreden hierdoor zijn er nog 9 gemeenten in Haaglanden.	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 461.000	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	De verhouding tussen de weerstandscapaciteit met het gewenste weerstandsvermogen (bepaald door het gemiddelde risico SbJH) = 26,5% (€ 285k : € 1.075k) en derhalve niet toereikend. Onverwachte tegenvallers dienen direct gemeld te worden bij het bestuur waarna gezamenlijk en in overleg met de 10 gemeenten bekeken wordt hoe deze tegenvallers op te lossen. Het extra risico direct voor de gemeenten is gemiddeld € 287k. Dit wordt opge- gevangen door artikel 23 lid 2 van de regeling "gemeenschappelijk regeling. Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden" waarin staat dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor eventuele tekorten op de uitgaven voor de instandhouding van het SbJH.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 122.000	€ 2.121.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 583.000	€ 4.138.000	

Metropoolregio (MRDH)	€ 76.436	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door burgemeester, in de bestuurscommissie. Vervoersautoriteit door de portefeuillehouder verkeer en vervoer, in de bestuurscommissie economisch vestigingsklimaat door de portefeuillehouder economie, In de adviescommissie vervoersautoriteit en adviescommissie economisch vestigingsklimaat door twee raadsleden en in de rekeningcommissie door één raadslid. Met een belang van 1,12% in de verbonden partij	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 904.779	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	De risico's die samenhangen met de taken voor het versterken van het economisch vestigingsklimaat kunnen alleen met eigen weerstandscapaciteit van de MRDH worden afgedekt. De risico's die samenhangen met de activiteiten voor verkeer en vervoer worden allereerst opgevangen met een risicobuffer die binnen de projecten, waarbij financiële risico's worden geïdentificeerd, wordt aangehouden. Wanneer deze risicobuffer niet afdoende is, worden de BDUmiddelen aangesproken. Dit heeft tot gevolg dat andere bestedingen ten laste van de BDU-middelen lager worden en/of vertragen. De taken voor verkeer en vervoer worden in hoge mate (>99%) gefinancierd met rijksmiddelen. Omdat deze middelen, voor zover ze nog niet besteed zijn worden beschouwd als vreemd vermogen, kan er geen risicoreserve worden opgebouwd van deze middelen.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 33.843.976	€ 1.550.055.079	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 35.421.459	€ 1.532.687.310	
Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	€ 2.512.113	Namens de gemeente Wassenaar, heeft de burgemeester zitting in het Algemeen Bestuur. Met een belang van 2,39% in de verbonden partij	Op basis van de jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 4.641.000	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en alle gekwantificeerde risico's waarvoor geen bestemmingsreserves of voorzieningen zijn gevormd en die van materiële betekenis kunnen zijn. Deze ratio bedraagt nu 0,97 (1.682/1.738). De ratio is lager dan 1,00 (= precies voldoende) en dit betekent dat het weerstandsvermogen matig is. Voorgesteld wordt om € 56.000 toe te voegen vanuit het resultaat 2023 zodat het weerstandsvermogen voldoende is. Volledigheidshalve de toevoeging dat als risico's zich onverhoopt tegelijkertijd voordoen en in de maximale omvang, deze de gewenste weerstandscapaciteit te boven gaan.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 6.175.000	€ 111.766.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 6.865.000	€ 118.103.000	

GGD Haaglanden	€ 576.929	Namens de gemeente Wassenaar, heeft wethouder Cultuur en Welzijn zitting in het AB. Met een belang van 2,23% in de verbonden partij	Op basis van de jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 597.000	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	De gemeenschappelijke regeling heeft (nog) geen weerstandscapaciteit opgebouwd. De financiële gevolgen van algemene risico's de voor rekening van de GR komen leiden tot een hogere deelnemersbijdragen voor de gemeenten.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 2.617.000	€ 2.404.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 2.432.000	€ 604.000	
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	€ 601.332	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financiën, Economie en Sport zitting in het AB. Met een belang van 2% in de verbonden partij	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 897.254	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	De maximumomvang van de incidentele weerstandscapaciteit (algemene reserve) bedraagt 5% van de bij begroting. Uitgaande van het door het NAR geadviseerde zekerheidspercentage van 90% wordt het gewenste weerstandvermogen op basis van deze risico-inventarisatie bepaald op afgerond € 1.154.900. De verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (exclusief de post onvoorzien) en de benodigde weerstandscapaciteit wordt weergegeven in een ratio. Deze bedraagt ultimo 2023 op basis van het risicoprofiel € 1.312.200 / € 1.154.900 = 1,14. Op basis van risicoprofiel kan het weerstandsvermogen na correctie als 'voldoende' worden beoordeeld.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 2.952.965	€ 7.256.108	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 2.653.782	€ 9.640.016	
Avalex	€ 3.842.086	Namens de gemeente Wassenaar heeft de wethouder Financien, Economie en Sport zitting in het bestuur. Met een belang van 8% in de verbonden partij	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € - 440.000	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Avalex heeft eind 2023 een eigen vermogen van € 7,5 miljoen. Dit bedrag is inclusief de bestemmingsreserves en het resultaat lopend boekjaar. solvabiliteitsratio van 14%. Voor een GR is een solvabiliteitsratio tussen de 10 en 20% ruimschoots voldoende. De solvabiliteit bij Avalex wordt grotendeels beïnvloed door het hoge saldo van de lopende leningen. Deze situatie is ontstaan doordat Avalex haar vaste activa met vreemd vermogen financiert. Het eigen vermogen wordt gekoppeld aan het weerstandsvermogen.
				1-1-2023	1-1-2023	
				€ 7.807.000	€ 46.343.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 7.491.000	€ 42.673.000	

				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				1-1-2023	1-1-2023	
Werkbedrijven Kust, Duin en Bollenstreek	€ 963.494	Namens de gemeente Wassenaar heeft de Wethouder Sociaal Domein, wonen en onderwijs zitting in het AB. Met een belang van 5% in de verbonden partij	Op basis van de concept jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 288.000	€ 5.012.000	€ 2.161.000	De GR KDB streeft een weerstandsvermogen na dat tenminste voldoende is. Dit vereist een ratio weerstandsvermogen dat gelijk is of hoger is dan 1. De ratio weerstandsvermogen van de GR KDB bedraagt 8,78 en is dientengevolge uitstekend. de Gr KDB heeft een beschikbare weerstandscapaciteit van €4.736.000
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 4.736.000	€ 2.595.000	
Verenigingen	Dividend in €	Bestuurlijk belang (vertegenwoordiging & stemverdeling)	Resultaat	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Omvang risico's (i.r.t. weerstandsvermogen)
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				1-1-2023	1-1-2023	
Alliander NV	€ 386.121	Wassenaar heeft een belang van 644.926 aandelen van € 5,- nominaal per aandeel in NV Alliander. Via dit aandelenbezit wordt 0,5%-zeggenschap uitgeoefend op de besluitvorming van Alliander.	Op basis van de jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 267.000.000	€ 4.570.000.000	€ 3.704.000.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 4.749.000.000	€ 4.433.000.000	
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				1-1-2023	1-1-2023	
DUNEA NV	Nihil	Het aandelenbezit is groot 81.830, met een nominale waarde van € 5,- per aandeel. Via het aandelenbezit kan 2,0% zeggenschap worden uitgeoefend op de besluitvorming van Dunea	Jaarrekening 2023 op dit moment nog niet ontvangen. Inhoud wordt op dat moment aangepast en actuele cijfers ingevuld.	€ 251.601.000	€ 622.797.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				Jaarrekening 2023 is nog niet ontvangen.		

				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				1-1-2023	1-1-2023	
BNG NV	€ 265.980	De gemeente heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht op de in haar bezit zijnde aandelen (106.392 aandelen a € 2,50 nominaal). Via dit aandelenbezit wordt 0,2%-zeggenschap uitgeoefend op de besluitvorming van BNG.	Op basis van de jaarstukken van 2023 is een jaarresultaat behaald van: € 254.000.000	€ 4.615.000	€ 107.459.000	Als aandeelhouder is de gemeente niet verantwoordelijk voor eventuele verliezen. Het+A70:G90 enige risico dat wordt gelopen bedraagt de omvang van de oorspronkelijke aankoop van het aandelenbelang.
				Eigen vermogen	Vreemd vermogen	
				31-12-2023	31-12-2023	
				€ 4.721.000	€ 110.819.000	

Paragraaf Bedrijfsvoering

In de paragraaf Bedrijfsvoering geeft het gemeentebestuur een toelichting op het gevoerde beleid op het gebied van de PIJOFACH taken. PIJOFACH staat voor personeel, informatievoorziening, juridische zaken, financiën, administratieve organisatie, communicatie en huisvesting. Globaal gezegd zijn het de taken die nodig zijn om de gemeente als organisatie te laten functioneren.

Gastheerschap

De samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeenten Voorschoten en Wassenaar op de terreinen van Informatievoorziening en Automatisering (I&A) en Post & Archief (P&A) is in 2023 voorgezet.

De gemeente Voorschoten heeft in 2023 de samenwerking op het gebied van Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) opgezegd en besloten de DVO te beëindigen. Per 1 mei 2024 zullen de collega's van het MO team Wassenaar onderdeel uitmaken van de ambtelijke organisatie in Wassenaar. In juni 2023 is het Projectteam Ontvlechting sociaal domein Voorschoten Wassenaar van start gegaan. Dit jaar zijn het Sociaal Plan, het formatieplan en het inrichtingsplan vastgesteld, en is er een start gemaakt met de uitvoering daarvan binnen de gemeente Wassenaar. Er is daarnaast een start gemaakt met de planvorming omtrent de inrichting van De Paauw en het Gemeentekantoor, om in 2024 de collega's die in Voorschoten voor Wassenaar werkzaam zijn in het sociaal domein, onder wie de Jeugdwet- en Wmo-consulenten, te kunnen verwelkomen. De verwachting is dat na advies van de OR op het inrichtingsplan in februari 2024 uitvoering gegeven zal worden aan de belangstellingsregistratie om op basis daarvan te komen tot een plaatsingsplan. Het budget in 2023 is ingezet voor het samenstellen van bovengenoemde plannen, kosten Projectteam, Communicatie en inrichting van extra werkplekken.

Opbouw en ontwikkeling Wassenaarse organisatie

Werving en selectie

In 2023 bleef de arbeidsmarkt een uitdagende omgeving voor het vinden van geschikte kandidaten voor de openstaande functies binnen onze organisatie. Om beter in te spelen op de eisen van deze tijd, hebben we een nieuw recruitment systeem geïmplementeerd, waarbij functionaliteit, rapportage en gebruiksvriendelijkheid centraal staan. Op het moment van rapporteren waren er in totaal 60 openstaande vacatures, waarvan er 36 met succes waren vervuld. Niet-vervulde vacatures kunnen worden toegeschreven aan lopende procedures, waarbij sommige nog openstaan sinds eind december of zich in het proces van sollicitatiegesprekken bevinden. Met betrekking tot managementfuncties valt op dat vrijwel alle posities met vaste medewerkers zijn vervuld. Deze trend lijkt zich door te zetten in de gehele organisatie, waarbij we streven naar zoveel mogelijk vervulling van functies met vaste medewerkers.

Het ziekteverzuimpercentage bedroeg 6,5%, het grootste deel zat op langdurig verzuim. De oorzaken van verzuim liggen grotendeels bij medische aandoeningen. Dit percentage ligt lager dan het ziekteverzuimpercentage vanuit de personeelsmonitor van 2022, dat op 6,7% stond.

In het afgelopen jaar zijn diverse HR-projecten succesvol afgerond. Veel beleidsstukken zijn overgenomen van vóór de zelfstandigheid van Wassenaar in 2021, en momenteel werkt HR hard om deze stukken stap voor stap aan te passen aan de situatie binnen Wassenaar. In 2023 zijn onder andere de volgende stukken aangepakt en opgeleverd:

- Personeelshandboek; met oog voor duurzame inzetbaarheid door in te zetten op het welzijn van medewerkers
- Verzuimbeleid
- Stagebeleid
- Thuiswerkbeleid
- Alcohol, drugs, medicatie protocol
- Hitteprotocol

Om als organisatie toekomstbestendig te blijven, is er in 2023 een Strategische Personeelsplanning (SPP) uitgevoerd. Hierbij is gekeken naar de inzetbaarheid van medewerkers, waarbij onderwerpen zoals pensionering, ontwikkeling en wendbaarheid aan bod kwamen.

In 2022 zijn binnen de organisatie een Risico-Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) en een Risico-Inventarisatie en Evaluatie psychosociale arbeidsbelasting (RI&E PSA) uitgevoerd. De vragen zijn eind 2022 uitgezet, en de resultaten zijn in 2023 gepresenteerd. Over het algemeen was de uitkomst positief. De resultaten zijn intern gedeeld, zodat iedereen kon zien welke input de vragenlijst heeft opgeleverd.

Top 3 positieve resultaten:

1. Geloof in eigen kunnen
2. Werkinhoud
3. Werken met digitale systemen

Top 3 verbeterpunten:

1. Ongewenst gedrag
2. Organisatieverandering
3. Samenwerken tussen eenheden.

Genoemde resultaten worden gebruikt om zoveel mogelijk de juiste accenten te leggen in de doorontwikkeling van de organisatie. Vanaf de start van de Wassenaarse organisatie per 1 september 2021 wordt geïnvesteerd in de doorontwikkeling van de organisatie. Dit verloopt georganiseerd en planmatig in de vorm van (deel)projecten. Zo worden er verbeteringen doorgevoerd op het gebied van projectmatig werken, procesoptimalisatie, samenwerking & cultuur en leiderschap (management).

Huisvesting

In 2023 is het thuiswerken/ hybride werken-beleid vastgesteld. Daarmee wordt het mogelijk (en gewenst) om 40% van je werktijd buiten kantoor je werk uit te voeren. Dit is samen met de organisatievisie en -structuur de basis geweest voor het huisvestingsplan en voor het vlekkenplan (dat geldt in de tijdelijke situatie als Raadhuis De Paauw wordt gerenoveerd). Inmiddels zijn beide plannen door het MT van de organisatie vastgesteld. In het huisvestingsplan is na een analyse vastgelegd welke mix van taakgerichte-werkplekken en welke indeling het best de organisatie die we willen zijn ondersteund. Dit huisvestingsplan is een van de onderleggers voor het

ontwerp voor bestuurscentrum De Paauw en voor de gemeentewinkel en de nieuwe gemeentewerf (zie Programma 3 - project 3.99.01).

Openbaarheidsparagraaf

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Het doel van de wet is overheden transparanter te maken. Ook is met ingang van 1 mei 2022de nieuwe rol van Woo-contactpersoon ingevuld door het aanwijzen van de bij de eenheid Juridische Zaken werkzame juristen. Naast de Woo-verzoeken legt de Woo vooral de nadruk op actieve openbaarmaking. Actieve openbaarmaking is het uit eigen beweging (digitaal) publiceren van overheidsinformatie. De actieve openbaarmaking wordt gefaseerd ingevoerd. Een projectgroep is inmiddels bezig met het voorbereiden van actieve openbaarmaking. Het Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) is niet langer het publicatiekanaal. Op dit moment wordt gewerkt met de Woo-index.

In artikel 3.5 (Openbaarheidsparagraaf) van de Wet Open overheid (Woo) wordt voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Deze begroting en jaarlijkse verantwoording vloeien voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Aangezien de richtlijnen BBV nog niet zijn aangepast met de wijziging dat de openbaarheidsparagraaf moet zijn verantwoord als een aparte paragraaf, is besloten deze nog op te nemen in de paragraaf bedrijfsvoering.

Informatie & Datamanagement (I&D)

Er is een meerjarige i-Visie ontwikkeld. De i-Visie geeft richting en stelt kaders aan hoe de gemeente de komende jaren omgaat met informatievoorziening, privacy en datagebruik. De i-Visie is kaderstellend en een belangrijk fundament voor het opstellen van de projectenkalender, en de jaarplannen en meerjarenbegroting voor de DVO die met Voorschoten is gesloten op het gebied van Data-en Informatiemanagement/ICT. De i-Visie is meer dan alleen een technologische aangelegenheid. Er wordt vanuit drie invalshoeken naar de informatievoorziening gekeken: de veranderende samenleving, de gemeentelijke organisaties en de data- en technologische ontwikkelingen. In 2023 is de i-Visie behandeld in het managementoverleg en heeft de eerste bestuurlijke behandeling plaatsgevonden. In 2024 wordt de i-Visie gezamenlijk met de visie op dienstverlening ter vaststelling voorgelegd aan het College van B&W en wordt na vaststelling de Raad geïnformeerd.

Informatiebeveiliging & privacy

Beveiliging van informatie is van belang voor de bedrijfsvoering van de gemeente. Om te borgen dat informatie en informatiesystemen optimaal worden beveiligd, vormt risicomanagement een belangrijk onderdeel in dit proces. Voor de risicobepaling wordt een inschatting gemaakt van mogelijke schade als informatiesystemen (tijdelijk) niet beschikbaar zijn, de informatie niet integer is en/of deze informatie in verkeerde handen valt. Ook wordt een inschatting gemaakt van de dreigingen waartegen de gemeente beschermd moet worden. Dit leidt tot beveiligingseisen om de risico's te beperken, die met passende maatregelen worden afgedekt. gemeente Wassenaar heeft informatieveiligheid hoog in het vaandel staan en heeft doorlopende activiteiten op het gebied van cybersecurity om de gemeentelijke processen, systemen en de informatie die daarin verwerkt wordt te beschermen. De jaarlijkse PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act) wordt uitgevoerd om te borgen dat de gemeente voldoet aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), Wet politie gegevens (WPG) en overige specifieke wet- en regelgeving.

Er worden interne en externe audits uitgevoerd, waarna verantwoording wordt afgelegd over de resultaten aan toezichthouders (ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid).

De uitkomsten van de zelfevaluatie en genoemde audits geven inbreng voor het jaarlijkse informatiebeveiligingsplan.

In 2023 hebben verschillende projecten plaatsgevonden om de organisatie te beschermen tegen ransomware. Met behulp van aanbestedingen GGI-Veilig Percelen via de VNG:

- DDI management: een toepassing voor netwerkbeheer wat zich richt op bescherming van de hele infrastructuur;
- Vervanging van de firewalls: het beschermen van het netwerk voor de buitenwereld;
- Inrichten van SIEM/SOC waarmee het netwerk actief wordt gemonitord op bedreigingen;
- Een nieuw antivirusprogramma
- Publieke wifi en BYOD apparaten zijn gescheiden van het netwerk.

Veilig personeel

Een van de grootste risico's voor de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie is de mens. Het vergroten van het bewustzijn voor informatieveiligheid en privacy is dan ook erg belangrijk. Iedere nieuwe medewerker doorloopt verplicht een online training en een workshop gericht op basiskennis over informatiebeveiliging & privacy. Eenmalige bewustzijnsacties zijn echter niet voldoende. Om deze reden krijgen alle medewerkers wekelijks een vraag toegestuurd met betrekking tot een actueel thema over digitale veiligheid. De antwoorden op deze vragen worden geanalyseerd en daar waar aandacht op een onderwerp nodig is vertaald naar een intranetbericht.

Privacy

In het jaar 2023 zijn er twee meldingen gemaakt van een datalek. Beide meldingen zijn door de privacyfunctionaris als zodanig gekwalificeerd en afgehandeld, waarbij in alle gevallen corrigerende maatregelen zijn getroffen. Voor elke melding is een risico-inschatting gemaakt en in beide gevallen was de impact en het risico laag waardoor melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) niet heeft plaatsgevonden.

Toelichting Rechtmatigheidsverantwoording College 2023

Het jaar 2023 is het eerste jaar waarover het College de rechtmatigheidsverantwoording aflegt bij de jaarrekening. Tot en met verslagjaar 2022 vormde de accountant zich een oordeel over de rechtmatigheid. Het College legt over 2023 verantwoording af aan de Raad over drie van de negen rechtmatigheidscriteria, namelijk begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O)-criterium.

Begrotingscriterium

Van een begrotingsonrechtmatigheid is sprake als het College bij de realisatie van doelen en het realiseren van activiteiten: 1. de door de Raad vastgestelde budgetten voor wat betreft de lasten op de programma's of investeringsbudgetten overschrijdt; 2. toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves doet, die niet door de Raad zijn vastgesteld.

In een in november 2023 door de Commissie BBV uitgebracht gewijzigde Kadernota Rechtmatigheid 2023 is eveneens bepaald dat overschrijdingen van de begrote lasten en investeringskredieten en lagere/hogere baten dan begroot 'tijdig' aan de Raad moeten worden gemeld. Het begrip 'tijdig' is in artikel 5 lid 3 van de Financiële verordening als volgt verwoord: het College informeert de Raad tussentijds bij de voor- en najaarsnota als het College verwacht dat de (werkelijke) lasten of baten op programmaniveau de geautoriseerde lasten of baten met meer dan € 50.000 zullen over- dan wel onderschrijden, of de investeringsuitgaven de geautoriseerde investeringskredieten zullen over- dan wel onderschrijden. Gelet op het late tijdstip in het jaar waarin deze bepaling is afgekondigd, heeft het college hiermee geen rekening kunnen houden bij het opstellen van de Najaarsnota 2023.

Voor 2023 is voor wat het begrotingscriterium betreft onderzocht:

1. of de exploitatielasten of investeringsbudgetten in het begrotingsjaar 2023 binnen de begroting (inclusief wijzigingen) zijn gebleven;
2. er geen toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zonder Raadsbesluit hebben plaatsgevonden;
3. welk deel van de begrotingsoverschrijdingen op de lasten per programma en overschrijdingen van investeringskredieten 'acceptabel' zijn. Voor investeringskredieten geldt dat uitsluitend in 2023 afgesloten kredieten op overschrijdingen zijn beoordeeld.

De geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen begrotingscriterium betreffen:

Begrotingscriterium	Bedrag
1A. Overschrijding lasten op de programma's (programmaniveau)	€ 202.000
1B. Overschrijdingen van investeringsbudgetten (investeringskredieten)	€ 130.000
2. Ongeautoriseerde reservemutaties.	€ 0
3. Overschrijding van baten en/of onderschrijding van lasten en baten op de programma's en onderschrijdingen investeringskredieten die niet tijdig tot een begrotingswijziging hebben geleid of te laat aan de Raad zijn gemeld (niet tijdig gemeld i.o.m. intern vastgelegde spelregels in de financiële verordening Wassenaar 2023).	€ 0
<i>Totaal begrotingsonrechtmatigheden</i>	<i>€ 332.000</i>
4. Totaal van de begrotingsonrechtmatigheden (van onderdeel 1 en 2) dat past binnen het vooraf vastgestelde beleid van de Raad en past binnen de vooraf vastgestelde afspraken met de Raad zoals opgenomen in de financiële verordening Wassenaar 2023 en daarmee vooraf als "acceptabel" is geduid. Deze begrotingsafwijkingen zijn meer uitgebreid toegelicht bij de toelichting op de baten en lasten in de jaarrekening en bij de programma's en investeringen.	€ 237.000
5. Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheden.	€ 95.000

Toelichting

Begrotingsoverschrijdingen op de lasten per programma en overschrijdingen van uitgaven op gevoteerde investeringskredieten zijn op grond van artikel 189, lid 3 Gemeentewet per definitie begrotingsonrechtmatig. In 2023 is in totaal een bedrag aan overschrijdingen van € 332.000 als begrotingsonrechtmatig aangemerkt. Hiervan wordt echter € 237.000 als 'acceptabel' aangemerkt, conform de vooraf vastgestelde afspraken met de

Raad zoals opgenomen in de Financiële verordening gemeente Wassenaar 2023 (artikel 29 lid 4 en 5). Van het bedrag van € 202.000 betreft € 143.065 een storting in de voorziening debiteuren, welke storting ten tijde van het opmaken van de jaarrekening heeft plaatsgevonden. De overige overschrijdingen betreffen accountantskosten van € 33.000 en representatiekosten college € 31.000, welke onder de grens van de door de Raad op 24 oktober 2023 vastgestelde rapportagegrens van € 50.000 vallen.

Maatregelen

Om begrotingsonrechtmatigheden in volgende jaren te voorkomen of beperken zullen:

1. bij het opstellen van de Voor- en Najaarsnota mogelijk over- en onderschrijdingen nog beter in beeld worden gebracht;
2. geen uitgaven worden verricht op posten waarvoor geen middelen op de begroting zijn gebracht;
3. de investeringsbudgetten al bij het opstellen van de Najaarsnota worden nagelopen op mogelijke over- en of onderschrijdingen.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur. Met andere woorden met het voorwaardencriterium wordt onderzocht of alle financiële beheershandelingen zijn verricht in overeenstemming met (externe en interne) wet- en regelgeving.

Om de verantwoording voor dit onderdeel vorm te kunnen geven is voor het eerst in 2023 een Verbijzonderde Interne Controle (VIC)-plan opgesteld. Met de VIC wordt opzet, het bestaan en de werking van de interne controle getoetst in de processen. In dit plan is het doel, de opzet en de werking van de VIC over het jaar 2023 vastgelegd en is inzichtelijk gemaakt aan welke processen individuele transacties verbonden zijn, gericht op financiële beheershandelingen. De opgenomen werkzaamheden zijn volgens plan uitgevoerd.

De geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen voorwaardencriterium betreffen:

Voorwaardencriterium	Bedrag
Subsidieverlening	€ 170.000

Toelichting

Op grond van het voorwaardencriterium is een bedrag van € 170.000 als financieel onrechtmatig aangemerkt. Deze onrechtmatigheid komt voort uit de subsidievestiging van een tweetal (gesubsidieerde) instellingen, waarbij de subsidie in afwijking van artikel 13 lid 2 c van de Algemene subsidieverordening Wassenaar 2020 is vastgesteld zonder een door de subsidieontvanger ingediende accountantsverklaring.

Maatregelen

Om onrechtmatigheden op grond van het begrotingscriterium in volgende jaren verder te voorkomen of beperken:

1. stelt de gemeente een junior controller aan, die gedurende het jaar Verbijzonder interne controles (VIC's) uitvoert, waarbij bevindingen worden gerapporteerd en besproken met de managers van de betreffende eenheden. Dit om het lerend vermogen van de organisatie op het onderdeel interne controle verder te versterken.
2. zal in een nieuwe subsidieverordening een hoger bedrag worden opgenomen waarvoor het voor instellingen noodzakelijk is om een accountantsverklaring te overleggen.

Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O) -criterium

Het is aan de gemeente om effectieve maatregelen te nemen om misbruik en oneigenlijk (M&O) gebruik te voorkomen. De gemeente beziet in eerste plaats welke eisen de wet- en regelgeving stelt ten aanzien van het M&O-criterium, wat daarin is geregeld omtrent de handhaving en hoe zich dat heeft vertaald naar de opzet van de interne organisatie.

In februari 2024 heeft het College de Notitie misbruik en oneigenlijk, tezamen met de Notitie Frauderisicobeleid en de bijbehorende Frauderisico-analyse vastgesteld. Met deze notities scheidt het College één integraal beleidskader om invulling te geven aan haar verantwoordelijkheid om fraude en misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen, op te sporen en te bestrijden. Met name voor het opstellen van de Frauderisico-analyse is door de gemeente eind 2023 doorlopend naar 2024 veel werk verzet. Hierbij is een onderscheid gemaakt in financieel en niet financieel, alsmede in kans en impact.

Uit de analyse is gebleken dat er risicogebieden zijn met een hoog risico die aandacht vragen, dit zijn: Informatieveiligheid, Planontwikkeling en Grondtransacties, maar ook in minder voor de hand liggende processen zoals het besluitvormingsproces of het verstrekken paspoorten/identiteitskaarten zijn risico's met een hoog profiel gedetecteerd. Daarnaast zijn ook de reguliere risicogebieden zoals inkopen en aanbesteding, vergunningverlening, Jeugdwet/ Wmo, subsidieverstrekking, et cetera met een profiel middel in beeld. Wat alle geïnventariseerde risico's gemeen hebben is dat er maatregelen zijn of nog worden getroffen die de risico's op fraude en misbruik en oneigenlijk gebruik moeten voorkomen of beheersen. Dat ook geldt overigens ook voor de risico's die voortvloeien bedrijfsvoering zoals opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risico-beheersing van zowel de begroting als de jaarrekening.

Het beleid is erop gericht om met de managers alle risicogebieden tweemaal per door te lopen en te beoordelen of het risicoprofiel nog juist is en/of er eventueel aanscherping van de beheersmaatregelen moet plaatsvinden. Waar mogelijk wordt bij het verder op orde brengen van de processen functiescheiding of het vier-ogenprincipe doorgevoerd.

In 2023 zijn geen rechtmatigheidsafwijkingen op het gebied van misbruik en oneigenlijk gesignaleerd. Zoals in de vastgestelde notities is beschreven blijft de organisatie actief in het detecteren, voorkomen en bespreken van risico's op het gebied van misbruik en oneigenlijk gebruik en het bevorderen van een cultuur van risicobewustzijn en integer handelen.

Totaaloverzicht

De Raad van de gemeente Wassenaar heeft op 24 oktober 2023 het Controleprotocol 2023 vastgesteld. Met het vaststellen van dit protocol heeft de Raad ten behoeve van de interne en externe toetsing aanwijzingen

gegeven over de reikwijdte, de normstellingen en de te hanteren verantwoordings- en rapportage grens voor de rechtmatigheidsverantwoording en de goedkeurings- en rapporteringstoleranties voor de getrouwheidscontrole door de accountant. De verantwoordingsgrens voor opname van gevonden rechtmatigheidsafwijkingen (rechtmatigheidsfouten en rechtmatigheidsonduidelijkheden) in de rechtmatigheidsverantwoording van de jaarrekening is vastgesteld op 1% van de totale lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves. De rapportage grens voor een nadere toelichting op alle gevonden individuele rechtmatigheidsfouten en individuele rechtmatigheidsonduidelijkheden in de paragraaf Bedrijfsvoering is vastgesteld op € 50.000.

Omschrijving	Bedrag	Acceptabel	Resterend Onrechtmatig
Saldo van lasten	€ 88.495.000		
Mutaties reserves	€ 964.000		
Totale lasten	€ 89.460.000		
- Begrotingscriterium	€ 332.000	€ 237.000	€ 95.000
- Voorwaardencriterium	€ 170.000	€ 0	€ 170.000
- Misbruik & Oneigenlijk gebruik	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 502.000	€ 237.000	€ 265.000

Bevinding

Uit het onderzoek is gebleken dat dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde verantwoordingsgrens.

Na aftrek van begrotingsonrechtmatigheden, die op grond van vooraf vastgestelde afspraken met de Raad zoals opgenomen in de Financiële verordening Wassenaar 2023 (artikel 29 lid 4 en 5) vooraf als "acceptabel" zijn geduid, resteert een saldo aan 'niet-acceptabele' begrotingsonrechtmatigheden van € 95.000 (overschrijding op gevoteerde investeringskredieten). Voor het voorwaardencriterium wordt een bedrag van € 170.000 als financieel onrechtmatig aangemerkt. De gevonden individuele rechtmatigheidsfouten en de individuele rechtmatigheidsonduidelijkheden boven de door de Raad vastgestelde rapportagegrens van € 50.000 betreffen in totaal € 265.000.

Paragraaf Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid beschrijft de visie op het grondbeleid en de manier waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert. De gemeente Wassenaar zal per ontwikkeling bepalen in welke mate zij de regie in handen wil hebben. Gewenste initiatieven vanuit de markt worden gestimuleerd. Wel zal voorafgaand aan de werkelijke start van het project een intentieovereenkomst worden gesloten om de haalbaarheid te bepalen. Wanneer de markt geen initiatieven ontplooit om te komen tot een door de gemeente gewenste ontwikkeling, dan zal de gemeente deze taak op zich nemen. Dus faciliterend grondbeleid waar het kan en actief grondbeleid waar nodig.

Beleidsstukken:

Het grondbeleid in 2023 is gevoerd aan de hand van een tweetal beleidsstukken:

- *Nota Grondbeleid*

De Nota Grondbeleid schetst de uitgangspunten van het te voeren grondbeleid van de gemeente Wassenaar. De Nota beschrijft onder meer de grondbeleidsinstrumenten die de gemeente tot haar beschikking heeft. Ook staan de concrete grondbeleidskeuzes erin. Doel is het voeren van een transparant en eenduidig grondbeleid.

- *Grondprijsbrief*

Het College van burgemeester en wethouders stelt jaarlijks de grondprijsbrief vast waarin, voor zover mogelijk, concrete (minimum) grondprijzen worden genoemd. De in de Nota Grondbeleid genoemde grondprijsmethodieken zullen dan als uitgangspunt gelden voor de concreet te benoemen grondprijzen. Er zijn verschillende tarieven voor verschillende functies. Zo is in het algemeen de grondprijs voor sociale woningbouw lager dan voor maatschappelijke/commerciële functies.

De actualisatie van het grondbeleid en de grondprijsbrief heeft niet plaatsgevonden in 2023. De actualisatie heeft een relatie met de invoering van de Omgevingswet. Omdat de invoering van de Omgevingswet diverse keren is uitgesteld, is ook de actualisatie van het grondbeleid en de grondprijsbrief uitgesteld en zal dit in 2024 plaatsvinden.

Wettelijke/landelijke grondslagen:

- Wet ruimtelijke ordening (Wro);
- Besluit ruimtelijke ordening (Bro);
- Besluit Begroting en Verantwoording (BBV);
- Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg);
- Gemeentewet (Gemw);
- Wet Markt en Overheid (Wet MenO).

Grondexploitaties

Uitgangspunt van de gemeente Wassenaar is dat het saldo van de grondexploitatie terugvloeit naar de Algemene Reserve (via het jaarrekeningresultaat) en dat het saldo van alle grondexploitaties minimaal nul moet zijn, maar het streven is een positief saldo. Exploitaties worden in principe niet aan elkaar gekoppeld. Er waren in 2023 geen actieve grondexploitaties.

Intentieovereenkomst

Voor potentieel grotere initiatieven en/of projecten maakt de gemeente Wassenaar, daar waar nodig, gebruik van een intentieovereenkomst en/of anterieure overeenkomst. Veelal is het wenselijk voor zowel de gemeente als de ontwikkelaar om, voordat een project wordt uitgewerkt, een aantal inhoudelijke punten te verkennen om te kunnen komen tot een haalbaar plan, zowel financieel als ruimtelijk. Deze voorbereidende fase vraagt een aanzienlijke inzet van de ambtelijke capaciteit.

Onderdeel van de intentieovereenkomst is een afspraak over vergoeding voor deze ambtelijke inzet. Dit maakt het voor de gemeente mogelijk om capaciteit beschikbaar te stellen om ontwikkelende partijen te begeleiden in de initiatieffase van een project. De intentieovereenkomst kent over het algemeen een beperkte looptijd om de haalbaarheid van een gewenste ontwikkeling te onderzoeken.

Voor het geval dat partijen niet meer met elkaar verder willen, is er in de intentieovereenkomst meestal een exit-regeling beschreven, al dan niet met een regeling over vergoeding van kosten of overhandiging van geproduceerde stukken. Met het afsluiten van een (privaatrechtelijke) intentieovereenkomst wordt nadrukkelijk nog geen besluit genomen over de uitvoering van een project. Dit komt pas later in de (publiekrechtelijke) ruimtelijke procedure.

Anterieure overeenkomst en kostenverhaal

Indien de gemeente zelf eigenaar is van de ontwikkellocatie worden de kosten voor de verwerving, bouw- en woonrijp maakwerkzaamheden in de uitgifteprijs van de grond verwerkt. Het verhalen van deze kosten vindt hier plaats bij verkoop en is dus anderszins verzekerd.

Als de ontwikkellocatie eigendom is van derden, dan kunnen de kosten op twee manieren verhaald/verzekerd worden: door het sluiten van een anterieure overeenkomst (privaatrechtelijke weg) voordat de gemeente het ruimtelijk besluit neemt dat de bouwplannen van de eigenaar mogelijk maakt, of door gelijktijdig met het ruimtelijk besluit een exploitatieplan (publiekrechtelijke weg) vast te stellen.

Jaarrekening 2023

Balans per 31 december 2023

ACTIVA <i>Bedragen * € 1.000</i>	31 december 2023	31 december 2022
<u>Vaste activa</u>		
Immateriële vaste activa	41	43
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	41	43
Materiële vaste activa	56.019	48.309
- Investerings met een economisch nut	43.934	39.509
- Investerings met een economisch nut heffingen	1.242	1.434
- Investerings met een maatschappelijk nut	10.843	7.366
Financiële vaste activa	5.349	5.333
- Kapitaalverstrekkingen aan:		
- Deelnemingen	454	455
- Leningen aan deelnemingen	2.829	2.829
- Overige langlopende leningen	2.066	2.049
Totaal vaste activa	61.409	53.685
<u>Vlottende activa</u>		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	29.660	37.490
- Vorderingen op openbare lichamen	7.718	7.822
- R/C verhouding met het Rijk	18.179	26.431
- R/C verhouding niet financiële instellingen	322	0
- Overige vorderingen	3.441	3.237
Liquide middelen	106	73
- Kassaldi	7	8
- Banksaldi	99	65
Overlopende activa	5.408	7.776
- De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	846	3.404
- De overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	4.562	4.372
Totaal vlottende activa	35.174	45.339
TOTAAL ACTIVA	96.583	99.024

PASSIVA <i>Bedragen * € 1.000</i>	31 december 2023	31 december 2022
<u>Vaste passiva</u>		
Eigen vermogen	58.439	60.976
Algemene reserve	52.901	49.904
Bestemmingsreserves	6.458	8.073
Gerealiseerde resultaat	-920	2.999
Vorzieningen	20.560	20.980
Vorzieningen	20.560	20.980
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	180	168
- Door derden belegde gelden	165	154
- Waarborgsommen	15	14
Totaal vaste passiva	<u>79.179</u>	<u>82.124</u>
<u>Vlottende passiva</u>		
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	8.998	8.352
- Overige schulden	8.998	8.352
Overlopende passiva	8.406	8.548
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	4.578	6.674
- De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	3.688	1.619
- Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van het volgende begrotingsjaar komen	140	255
Totaal vlottende passiva	<u>17.404</u>	<u>16.900</u>
TOTAAL PASSIVA	<u>96.583</u>	<u>99.024</u>
Waarborgen en garanties	219.833	192.027

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

ALGEMEEN

Het boekjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Alle genoemde bedragen zijn afgerond x € 1.000, tenzij anders vermeld.

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de Financiële Verordening 2023 Gemeente Wassenaar, ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de Raad op 24 oktober 2023 (raadsbesluit Z/23/073884) de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling van de gemeente Wassenaar.

Vergelijking met voorgaande jaren

De grondslagen voor waardering van activa, passiva en van de resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar. Er hebben in het boekjaar geen stelsel- en/of schattingswijzigingen plaatsgevonden.

Afgeleide financiële instrumenten

Gemeente Wassenaar maakt geen gebruik van financiële derivaten en beperkt de risico's (renterisico, kasstroomrisico en kredietrisico) door gebruik te maken van de rekening-courant bankrekeningen en schatkistbankieren bij het Ministerie van Financiën.

Algemene grondslagen voor de Rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de Financiële Verordening 2023 gemeente Wassenaar, het controleprotocol gemeente Wassenaar 2023 en op basis van de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Dat betekent dat:

1. De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties, alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van art. 17 Financiële-verhoudingswet;
2. De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:
  - Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader 2023 zoals op 24 oktober 2023 door de raad is vastgesteld;
  - Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten op programmaniveau en investeringskredieten onrechtmatig zijn, waarbij voor een aantal scenario's in de Financiële Verordening 2023 gemeente Wassenaar (artikel 29 lid 4 en 5) is beschreven wanneer deze overschrijdingen 'acceptabel' zijn. Voor over- en onderschrijdingen van baten op programmaniveau, onderschrijdingen van lasten op programmaniveau en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan de Raad zijn gemeld (conform artikel 5 lid 3 van

de Financiële Verordening 2023 gemeente Wassenaar).

- Ten aanzien van het M&O criterium is het M&O beleid van onze organisatie leidend bij het voorkomen en opsporen van misbruik en oneigenlijk gebruik. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid zijn eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.
3. De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen Financiële Verordening 2023 gemeente Wassenaar en Controleprotocol 2023 gemeente Wassenaar. Dit betekent dat:
- Een verantwoordingsgrens van 1% (zijnde € 894.600) van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves is gehanteerd waarboven cumulatieve rechtmatigheidsfouten en rechtmatigheidsonduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
  - Een rapporteringsgrens van € 50.000 is gehanteerd waarboven individuele rechtmatigheidsfouten en rechtmatigheidsonduidelijkheden in de paragraaf Bedrijfsvoering worden opgenomen.

Waardering activa en passiva

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij anders vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Investeringen die tot 2003 hebben plaatsgevonden zijn inclusief btw geactiveerd. De investeringen die vanaf 2003 hebben plaatsgevonden zijn, mits deze compensabel zijn in het kader van de Wet op het btw-compensatiefonds, exclusief btw geactiveerd.

BALANS

Vaste activa

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs indien deze hoger was dan de activeringsgrens van € 25.000, conform opgenomen in de Nota Activabeleid 2020-2024 van de gemeente Wassenaar. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen mogen desgewenst in mindering worden gebracht op het geactiveerde bedrag. De verkregen bijdrage wordt als bate verantwoord. Het aanvangsmoment voor de afschrijving op bijdragen aan activa in eigendom van derden is het moment van ingebruikneming van de betrokken investering.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden dienen afzonderlijk in de balans te worden opgenomen. In de toelichting op de balans dient te worden aangegeven welke methode van afschrijving zal worden berekend. Tevens zal een verloopoverzicht worden opgenomen voor de verschaffing van het vereiste inzicht.

Materiële vaste activa

Investerings met economisch nut/ Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs indien deze hoger was dan de activeringsgrens van € 25.000, conform opgenomen in de Nota Activabeleid 2020-2024 van de gemeente Wassenaar. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Slijtende investeringen worden vanaf het jaar volgend op de voltooiing, verwerving of het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven over de verwachte gebruiksduur, waarbij geen rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

In het verslagjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden.

De volgende materiële vaste activa worden lineair afgeschreven in:

a. maximaal 60 jaar:

- rioleringen
- tunnels, viaducten en bruggen;
- kades en waterkeringen;
- nieuwbouw woonruimten en schoolgebouwen;
- nieuwbouw kantoren en bedrijfsgebouwen;
- renovatie, restauratie en aankoop kantoren en bedrijfsgebouwen;
- renovatie, restauratie en aankoop woonruimten;
- renovatie, restauratie en aankoop schoolgebouwen;

b. maximaal 40 jaar:

- parken, sportvelden, onderlaag kunstgrasvelden en groenvoorzieningen;
  - waterwegen, waterbergingen en walbeschoeiing;
- c. maximaal 30 jaar:
- wegen, pleinen en rotondes;
  - openbare verlichting;
  - straatmeubilair;
  - technische installaties;
- d. 25 jaar:
- geluidswallen;
  - aanleg tijdelijke terreinwerken;
- e. 15 jaar:
- pompen en gemalen;
  - kantoormeubilair en schoolmeubilair;
  - zware transportmiddelen;
- f. 10 jaar:
- nieuwbouw tijdelijke woonruimten en tijdelijke bedrijfsgebouwen;
  - veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen;
  - aanhangwagens en schaftwagens;
  - personenauto's en lichte motorvoertuigen;
  - toplaag kunstgrasvelden;
- g. maximaal 5 jaar:
- telefooninstallaties;
  - automatiseringsapparatuur.

De op de oorspronkelijke verkrijgings- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur óf technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele bate in de jaarrekening verwerkt.

Buiten gebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

(Het gebruiksrecht voor onbepaalde duur op) Software is als afzonderlijk actief opgenomen onder de materiële vaste activa als investering met economisch nut.

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie of de gevormde voorziening gebracht.

Erfpacht

In erfpacht uitgegeven gronden met een periodieke canonvergoeding worden blijvend gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, waarbij de uitgifteprijs (de benaderde marktwaarde) op het moment van eerste uitgifte geldt als verkrijgingsprijs.

Tijdelijk (voortdurend) in erfpacht uitgegeven gronden met een afkoop van de toekomstige canonbetalingen/verplichtingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, waarbij de uitgifteprijs (de benaderde marktwaarde) op het moment van eerste uitgifte geldt als verkrijgingsprijs. De ontvangen afkoopsom in verband met de afkoop van tijdelijke (voortdurende) erfpacht wordt vanuit het matchingsbeginsel op de balans (als zijnde vooruit ontvangen periodieke erfpachtcanons) onder de vaste schulden verantwoord.

Eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven gronden met een (eeuwigdurende) afkoop van de toekomstige canonbetalingen/verplichtingen worden gewaardeerd tegen registratiewaarde (een laag bedrag pro memorie). De ontvangen afkoopsom in verband met de afkoop van eeuwigdurende erfpacht wordt direct als bate verantwoord in het overzicht van baten en lasten.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Dit betreft investeringen in de openbare ruimte, zoals wegen, bruggen en openbaar groen. Deze investeringen genereren geen middelen en er is geen markt voor. Deze investeringen, evenals investeringen met een economisch nut, worden geactiveerd en afschrijving vindt plaats over de verwachte toekomstige gebruiksduur.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs, zal afwaardering plaatsvinden.

VLOTTENDE ACTIVA

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening is bepaald op basis van de geschatte individuele inningskansen.

Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de gemeente Wassenaar.

Overlopende activa

Onder de nog te ontvangen bedragen zijn de gemaakte voorbereidingskosten voor faciliterende exploitatieplannen of nog te sluiten anterieure overeenkomsten als 'nog te verrekenen kosten' opgenomen indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. de kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst Wet Ruimtelijke Ordening/ Besluit Ruimtelijke Ordening; en

2. de kosten mogen maximaal 5 jaar als overige nog te ontvangen bedragen blijven staan; na maximaal 5 jaar moet het kostenverhaal zijn gerealiseerd dan wel dienen de kosten te worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat; en
3. er is een besluit door de raad of het college genomen tot het maken van voorbereidingskosten voor faciliterend grondbeleid in een aangewezen gebied voor het ontwikkelen van het exploitatieplan of tot het sluiten van een anterieure overeenkomst.

Vaste passiva

Eigen vermogen

De post eigen vermogen wordt onderscheiden in:

1) Reserves, gespecificeerd naar:

- algemene reserves;
- bestemmingsreserves;

2) Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening.

Reserves

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van reserves is een zaak van de raad van de gemeente Wassenaar. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra de raad aan een reserve een bepaalde bestemming (beklemming) heeft gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het de algemene reserve genoemd.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de gemeente. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.

De wachtgeldverplichting ten behoeve van wethouders is gewaardeerd op een interne berekening. De pensioenverplichtingen zijn vanaf boekjaar 2021 in eigen beheer van de gemeente Wassenaar en worden jaarlijks geïndexeerd op basis van actuariële berekeningen.

De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen op een actuele meerjarenraming (beheerplan) van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die hiervoor geformuleerd zijn. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid hiervoor nader uiteengezet. Uitgevoerd achterstallig onderhoud is daarbij ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze lasten zijn niet ten laste van de gevormde voorziening gebracht.

Voorzieningen worden gevormd indien er sprake is van:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.

- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Waarborgen en garanties

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

BATEN EN LASTEN

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baat genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

De algemene uitkering is verantwoord op basis van de laatst ontvangen betaalspecificatie van het Ministerie van BZK en conform de best mogelijke schatting gebaseerd op basis van de laatst beschikbare informatie van het Ministerie van BZK. Ten aanzien van de component aangaande de accresmededeling wordt deze opgenomen conform de in verslagjaar 2023 laatst gepubliceerde accresmededeling. Doorgaans is deze accresmededeling opgenomen in de septembercirculaire. De gevolgen van het bijgestelde accres zoals opgenomen in de meicirculaire van het verslagjaar t+1 worden verantwoord in de jaarrekening van het op het verslagjaar volgend boekjaar.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die door het CAK worden vastgesteld en geïnd en in de jaarrekening worden verantwoord geldt de onzekerheid over de omvang en hoogte van deze eigen bijdragen door het ontbreken van de inkomensgegevens.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Vanaf boekjaar 2023 is een voorziening gevormd voor bovenwettelijk verlof omdat hierbij geen sprake meer was van een vergelijkbaar volume. Voor overige arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume is geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten 4 jaar.

Toelichting op de balans per 31 december 2023

Activa

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Immateriële activa zijn vaste activa die niet tastbaar zijn. Het betreft bezittingen die wel een rol spelen in het financiële proces, maar nooit in het fysieke bedrijfsproces. Immateriële activa kunnen alleen dan op de balans opgevoerd worden, wanneer zij een objectief bepaalbare waarde hebben.

Bedragen * € 1.000

	Boek- waarde 31-12 2022	Inves- tering	Des- inves- tering	Aflossing / Af- schrijving	Bijdrage van derden	Af- waardering en	Boek- waarde 31-12 2023
Bijdragen aan activa in eigendom derden	43	-	-	2	-	-	41
Totaal immateriële activa	43	-	-	2	-	-	41

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn investeringen die een meerjarig nut hebben en in meerdere jaren worden afgeschreven zodat de lasten in de exploitatie over meerdere jaren worden verdeeld. We maken conform de BBV-regelgeving onderscheid tussen investeringen met een economisch nut, investeringen met een economisch nut waarvoor heffing kan worden geheven en investeringen met een maatschappelijk nut. In het verslagjaar zijn er geen afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen geweest.

Materiële vaste activa met economisch nut

Bedragen * € 1.000

	Boek- waarde 31-12 2022	Inves- tering	Des- inves- tering	Af- schrijving	Bijdrage van derden	Af- waardering en	Boek- waarde 31-12 2023
Gronden en terreinen	745	96	-	-	-	-	841
Bedrijfsgebouwen	36.232	5.735	-	1.076	106	-	40.785
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	428	-	-	43	-	-	385
Vervoermiddelen	545	53	-	63	-	-	535
Machines, apparaten, installaties	38	-	-	10	-	-	28
Overige materiële activa	1.521	243	-	404	-	-	1.360
Totaal materiële activa	39.509	6.127	-	1.596	106	-	43.934

De belangrijkste (des-)investeringen zijn:

Gronden en terreinen

Erfpacht grond Backershagenlaan

In 2021 is het perceel grond van de Backershagenlaan 13 in erfpacht uitgegeven, waarbij sprake is van een voortdurende (tijdelijke) uitgifte in erfpacht voor 30 jaar met een jaarlijkse canonvergoeding van € 2.897. Deze investering is in boekjaar 2023 verwerkt.

Bedrijfsgebouwen

Combisporthal

Uitbreiding Rijnlands Lyceum Wassenaar

Uitbreiding Kievietschool

Vervoermiddelen

Tractiemiddelen buitendienst

Overige materiële activa

Laptops en smartphones

De bijdrage van derden bestaan uit:

- SPUK-uitkering gymzaal Burmanlaan

- Subsidie Molen Windlust

Materiële vaste activa met economisch nut waarvoor heffing kan worden geheven

Bedragen * € 1.000

	Boek- waarde 31-12 2022	Inves- tering	Des- inves- tering	Af- schrijving	Bijdrage van derden	Af- waardering en	Boek- waarde 31-12 2023
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.427	-	-	189	-	-	1.238
Overige materiële activa	7	-	-	3	-	-	4
Totaal materiële activa	1.434	-	-	192	-	-	1.242

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut

Bedragen * € 1.000

	Boek- waarde 31-12 2022	Inves- tering	Des- inves- tering	Af- schrijving	Bijdrage van derden	Af- waardering en	Boek- waarde 31-12 2023
Gronden en terreinen	-	-	-	-	253	-	-253
Bedrijfsgebouwen	-	108	-	-	-	-	108
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	7.304	3.906	-	158	125	-	10.927
Overige materiële vaste activa	62	-	-	1	-	-	61
Totaal materiële activa	7.366	4.014	-	159	378	-	10.843

De belangrijkste (des-)investeringen zijn:

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

- Herstel kades Havenkanaal
- Versterking dorpskern
- Vervanging Hofcampbrug

De bijdragen van derden bestaan uit:

- Provinciale subsidie ecologische verbindingszone, dit betreft in 2023 een vooruit ontvangen bedrag, de kosten worden gemaakt vanaf 2024.
- Subsidie van de MRDH voor de fietsoversteekplaatsen

Financiële vaste activa

bedragen * € 1.000

	31-12-2022	Vermeerdering	Vermindering	Afschrijving/af lossing	31-12-2023
Deelnemingen	455	-	1	-	454
Leningen deelnemingen	2.829	-	-	-	2.829
Overige langlopende leningen u/g	2.049	61	13	31	2.066
Totaal	5.333	61	14	31	5.349

Deelnemingen

bedragen * € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023	Aantal aandelen 31-12-2023	Nominale waarde /Aandeel
Deelnemingen borginstellingen	1	-	-	
Aandelen Alliander	213	213	644.926	5
Aandelen BNG	241	241	106.392	2,5
Aandelen Dunea	-	-	80.484	5
Totaal	455	454		

Leningen deelnemingen

	Boekwaarde 31-12-2022	Vermeerdering	Vermindering	Aflossing/ Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2023
Geldlening Alliander	2.829	-	-	-	2.829
Totaal	2.829	-	-	-	2.829

Langlopende leningen u/g

bedragen * € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2022	Vermeerdering	Vermindering	Aflossing/ Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2023
Geldlening SVN	1.801	61	13	-	1.849
Hypothecaire geldleningen personeel	248	-	-	31	217
Totaal	2.049	61	13	31	2.066

VLOTTENDE ACTIVA

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen op openbare lichamen	7.718	7.822
Schatkistbankieren (SKB) Rijk	18.179	26.431
R/C verhouding niet financiële instellingen	322	-
Overige vorderingen	3.441	3.237
Totaal	29.660	37.490

Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen op openbare lichamen zijn de vorderingen op de Belastingdienst voor het BCF. Ook zijn hier de debiteuren opgenomen die als overheidsinstelling worden aangemerkt te weten Rijk, provincies, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en gemeenten.

Schatkistbankieren (SKB) Rijk

Schatkistbankieren betreft de wettelijke verplichting om overtollige middelen in de schatkist aan te houden bij het Rijk. Gemeente Wassenaar heeft in 2023 voldaan aan de vereisten van de regeling.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)					
Verslagjaar 2023					
(1)	Drempelbedrag	1.589			
	Kwartalen	1	2	3	4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	98	74	79	83
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.491	1.515	1.510	1.506
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	79.455			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	79.455			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*2,0% min 1 miljoen en max 500 miljoen + (4c)*0,2% (max 500 miljoen)	Drempelbedrag	1.589			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
	Kwartalen	1	2	3	4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	8.806	6.757	7.300	7.628
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	98	74	79	83

R/C verhouding met niet financiële instellingen

Dit betreft een rekening-courantverhouding met de gemeente Leidschendam - Voorburg.

Overige vorderingen

bedragen * € 1.000

	Belasting- debiteuren	Bijstands- debiteuren	Overig	Totaal
Vorderingen per 31-12-2022	1.155	1.775	950	3.879
Af voorziening dubieuze debiteuren	-72	-533	-37	-642
	1.083	1.242	913	3.237
Vorderingen per 31-12-2023	1.089	1.637	1.379	4.105
Af voorziening dubieuze debiteuren	-88	-525	-52	-664
	1.001	1.112	1.327	3.441

Liquide middelen

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Kassaldi	7	8
Banksaldi	99	65
Totaal	106	73

Wassenaar kan onder de financieringsovereenkomst met huisbankier BNG aanspraak maken op een rekening-courantkrediet van maximaal € 2,0 miljoen.

Overlopende activa

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	846	3.404
De overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	4.562	4.372
Totaal	5.408	7.776

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies nog te ontvangen voorschotbedragen die zijn ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel kunnen als volgt worden gespecificeerd:

bedragen * € 1.000

	Saldo 31-12-2022	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
<u>Rijk</u>				
Algemene uitkering	626	-	626	-
A16 Noodopvang Oekraïne	1.913	2.140	3.955	98
B2 Toeslagenaffaire	16	126	46	96
G3 BBZ	14	14	14	14
C62 Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	72	31	49	54
G12 Kwijtschelden schulden KOTA	105	-	22	83
H4 Sportstimulering	-	199	139	60
G4 TOZO	-	12	-	12
H30 SPUK GALA	-	9	-	9
	2.746	2.531	4.851	426
<u>Overige overheid</u>				
Explosievenregeling	50	-	50	-
RWS / Provincie ZH, subsidies	57	-	-	57
MRDH, subsidie Verkeersprojecten	551	-	188	363
	658	-	238	420
Totaal	3.404	2.531	5.089	846

De post overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen worden bedragen opgenomen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen, kan als volgt worden gespecificeerd:

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
BSGR	889	812
Veiligheidsregio Haaglanden	1.160	1.101
Verzekeringen	102	122
Anterieure overeenkomsten	190	332
Rente schatkistbankieren	183	97
Zorglokaal	206	-
Gemeente Leidschendam-Voorburg	41	-
Gemeente Voorschoten, DVO ICT/MO	242	395
Avalex	355	316
Abonnementen/licenties	719	484
Omgevingsdienst Haaglanden	198	183
Diverse posten < € 100.000	277	530
Totaal	4.562	4.372

Passiva

Overzicht reserves

Overzicht reserves per 31 december	Saldo 31-12-2022	Vermeer- dering	Vermin- dering	Resultaat 2022	Saldo 31-12-2023
Algemene reserves					
Algemene reserve (vrij besteedbaar)	41.903	720	-722	2.999	44.901
Algemene reserve weerstandsvermogen	8.000	0	0	0	8.000
Totaal algemene reserves	49.903	720	-722	2.999	52.901
Bestemmingreserves					
BR volkshuisvesting en duurzaamh.	333	244	0	0	577
BR kunstopdrachten	44	0	0	0	44
BR Groene buffer	118	0	-118	0	0
BR uitvoering Sociaal domein	952	0	-197	0	756
BR invest sport (beg 17)	134	0	-5	0	129
BR verkeersprojecten	51	0	0	0	51
BR egalisatie omgevingsvergunningen	1.485	0	-200	0	1.285
BR grote projecten	3.110	0	-839	0	2.271
BR Groencompensatie Amerikaans Ambassade	375	0	0	0	375
BR Transitievisies Klimaatakkoord	35	0	0	0	35
BR Reorganisatie	1.436	0	-500	0	936
Totaal bestemmingreserves	8.072	244	-1.858	0	6.458
Totaal Reserves	57.976	964	-2.580	2.999	59.359

Toelichting op de reserves

Soort reserve	Algemene reserve
Naam	Algemene reserve (vrij besteedbaar)
Doelstelling	Algemene reserve waarmee onvoorziene negatieve rekeningresultaten opgevangen kunnen worden en in dekking kan worden voorzien van incidentele exploitatielasten.
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	Totaal toevoegingen in 2023: € 3.719.000: jaarrekeningsaldo 2022 € 2.999.000 Overheveling deel BR Grote projecten boven maximum € 610.000 Dotatie Lokale energiestrategie 2023-2026 € 110.000
Onttrekking	Totaal onttrekkingen in 2023: € 722.000 Budgetoverhevelingen bestemming jaarrekeningresultaat 2022: Sportcoördinator € 40.000 Woningaanpassingen WMO € 40.000 Omgevingswet € 73.000 DVO beleidsplan sociaal domein € 21.000 DVO MO sociaal team € 98.000 DVO MO scootmobielen € 50.000 Proces uitbreiding woonwagenstandplaats € 47.000 Verhoging subsidiebudget 2023 € 250.000 Budget Groene zone € 96.000 Energietoeslag huishoudens € 7.000
Omvang per 1-1-2023	€ 41.903.499
Omvang per 31-12-2023	€ 44.900.767
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Algemene reserve weerstandsvermogen
Doelstelling	Financiële buffer voor algemene en onbenoemde risico's.
Functie	Bufferfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 8.000.000
Omvang per 31-12-2023	€ 8.000.000
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen
Soort reserve	Bestemmingsreserve

Naam	Reserve volkshuisvesting en duurzaamheid
Doelstelling	Dekking van stimuleringsinitiatieven inzake het volkshuisvestingsgebied.
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	Lokale Energiestrategie 2023-2026 € 244.000
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 332.876
Omvang per 31-12-2023	€ 577.276
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve kunstopdrachten
Doelstelling	Dekking van de aankoop van gemeentelijk kunstbezit.
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 43.712
Omvang per 31-12-2023	€ 43.712
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve groene buffer
Doelstelling	Dekking voor toekomstige investeringen in de groene buffer Valkenburg.
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Budget Groene zone € 118.000
Omvang per 1-1-2023	€ 117.886
Omvang per 31-12-2023	€
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve uitvoering Sociaal Domein
Doelstelling	Het opvangen van tekorten die ontstaan bij de uitvoering van de nieuwe en oude taken Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de Jeugdwet en de Participatiewet door uitgaven van zorg en ondersteuning aan inwoners.
Functie	Bufferfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Totaal onttrekkingen in 2023: € 197.000 OTO budget MO € 143.000 Jeugdhulp € 54.000
Omvang per 1-1-2023	€ 952.468
Omvang per 31-12-2023	€ 755.667
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve investeringen sport
Doelstelling	Maatregelen uitvoering sportaccommodatiebeleid voor gemeentelijke- en niet gemeentelijke sportaccommodaties.
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Mansveldkade 7 Bl/zwart € 5.000
Omvang per 1-1-2023	€ 133.821

Omvang per 31-12-2023	€ 128.821
Minimale omvang	
Maximale omvang	€ 635.000
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve verkeersprojecten
Doelstelling	Dekking van kosten van toekomstige Wassenaarse verkeersprojecten
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 51.113
Omvang per 31-12-2023	€ 51.113
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve egalisatie omgevingsvergunningen
Doelstelling	Egalisatiereserve ter borging van stabiliteit van tarieven en opbrengsten
Functie	Egalisatiefunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Extra inzet bouwinspectie € 200.000
Omvang per 1-1-2023	€ 1.484.818
Omvang per 31-12-2023	€ 1.284.818
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve grote projecten
Doelstelling	Verlenen van incidentele financiële ondersteuning aan grote projecten of in breder verband incidentele ondersteuning aan initiatieven die een verband of relatie hebben met (grote) projecten
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.

Onttrekking	Totaal onttrekkingen in 2023: € 839.000 Afromen deel reserve boven maximum naar Algemene reserve € 610.000 Dekking transitiekosten Kieviten € 135.000 Vorbereidingskosten sanering gemeentewerf € 74.000 Uitvoering amendement Q Begroting € 20.000
Omvang per 1-1-2023	€ 3.109.790
Omvang per 31-12-2023	€ 2.270.784
Minimale omvang	
Maximale omvang	€ 2.500.000
Bijzonderheden	

Naam	Reserve groencompensatie Amerikaanse Ambassade
Doelstelling	Groencompensatie Amerikaanse Ambassade
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 374.962
Omvang per 31-12-2023	€ 374.962
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Naam	Reserve transitievisies klimaatakkoord
Doelstelling	Opstelling transitievisies voor warmte, wijkaanpak-plannen en de informatievoorziening via energieloketten
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 35.000
Omvang per 31-12-2023	€ 35.000
Minimale omvang	
Maximale omvang	€ 237.000
Bijzonderheden	Geen

Naam	Bestemmingsreserve reorganisatie
-------------	---

Doelstelling	Dekking van de kosten van de ontvlechting voortvloeiend uit het uittreden uit de GR Werkorganisatie Duivenvoorde en de kosten van opbouw van de nieuwe organisatie
Functie	Bestedingsfunctie
Vervaldatum	
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Uitgaven OTO budget € 500.000
Omvang per 1-1-2023	€ 1.435.780
Omvang per 31-12-2023	€ 936.197
Minimale omvang	
Maximale omvang	
Bijzonderheden	Geen

Overzicht voorzieningen

Overzicht voorzieningen per 31 december	Saldo 31-12-2022	Vermeerdering	Vermindering	Vrijval	Saldo 31-12-2023
Voorzieningen verplichtingen, verliezen					
Vorz. wachtgeld+pensioenen wethouders	1.142	369	-227	-312	971
Vz warme overdr.reg.overh.buitenonndh.	150	0	0	-150	0
Vorz. verlofsparen	0	104	0	0	104
Vorz. VSO ontvlechting WODV	132	55	-103	0	84
Vz. Regeling Vervroegde Uittreding (RVU)	0	39	0	0	39
Vz. Bovenwettelijk Verlof	0	566	0	0	566
Voorzieningen voor risico's					
Totaal voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.423	1.133	-330	-462	1.765
Voorzieningen voor onderhoudsegalisatie					
Vorz. vastgoed	2.051	1.059	-703	0	2.407
Vorz. onderhoud wegen	3.025	1.163	-1.264	0	2.924
Vorz. onderhoud bruggen	129	71	-96	0	104
Vorz. onderhoud openbare verlichting	540	236	-47	0	728
Vorz. onderh. verkeersregelininstallaties	1.032	115	-120	0	1.027
Vorz. onderhoud waterwegen	218	559	-370	0	407
Vorz. onderhoud speeltoestellen	527	134	-37	0	623
Vorz. onderh. en aanpass. gymnastieklok	150	56	0	0	206
Gevelfonds subsidie pandeigenaren	61	0	-3	0	58
Totaal voorzieningen voor onderhoudsegalisatie	7.733	3.393	-2.640	0	8.485
Voorzieningen vervangingsinvesteringen					
Spaarvoorziening riolering	11.619	637	-1.525	-500	10.230
Totaal voorzieningen vervangingsinvesteringen / heffing	11.619	637	-1.525	-500	10.230
Voorzieningen middelen derden					
Egalisatievoorziening riolering	0	34	0	0	34
Egalisatievoorziening afval	206	0	0	-160	46
Totaal voorzieningen middelen derden waarvan de bestemming gebonden is	206	34	0	-160	80
Totaal voorzieningen	20.980	5.197	-4.495	-1.122	20.560

Toelichting op de voorzieningen

VZ verplichtingen, verliezen en risico's

Naam	Voorziening wachtgeld+pensioenen wethouders
Doelstelling	Bekostigen van wachtgelduitkeringen en pensioenen aan voormalig wethouders.
Toevoeging	Dotatie 2023: € 369.000
Vermindering	Uitkeringen 2023: € 227.000 Vrijval voorziening o.b.v. actuariële berekening € 312.000
Omvang per 1-1-2023	€ 1.141.516
Omvang per 31-12-2023	€ 971.394
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Naam	Voorziening warme overdracht regeling overheveling buitenonderhoud en aanpassingen schoolgebouwen
Doelstelling	Buitenonderhoud en aanpassingen van de schoolgebouwen voor basisonderwijs over de periode 2015 t/m 2019.
Toevoeging	n.v.t.
Vermindering	Vrijval voorziening € 150.000
Omvang per 1-1-2023	€ 149.543
Omvang per 31-12-2023	€
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Naam	Voorziening Verlofsparen
Doelstelling	Dekking van de kosten voor vervanging voor werknemers die deelnemen aan de verlofspaarregeling
Toevoeging	Dotatie 2023 € 104.000
Vermindering	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€
Omvang per 31-12-2023	€ 103.900
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Op basis van de CAO artikel 6.3

Naam	Voorziening VSO ontvlechting WODV
Doelstelling	Dekking van de kosten die verband houden met de gesloten vaststellingsovereenkomst (VSO) vm. personeel

Toevoeging	Dotatie 2023 € 55.000
Vermindering	Uitgaven 2023 € 103.000
Omvang per 1-1-2023	€ 132.000
Omvang per 31-12-2023	€ 84.087
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Naam	Regeling Vervroegde Uittreding (RVU)
Doelstelling	Dekking van de kosten voor de vervanging van medewerkers die gebruik maken van de Regeling Vervroegde Uittreding
Toevoeging	Dotatie 2023 € 39.000
Vermindering	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€
Omvang per 31-12-2023	€ 39.300
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Op basis van artikel 2.11 CAO

Naam	Voorziening Bovenwettelijk Verlof
Doelstelling	Voorziening voor bovenwettelijke verlofuren van medewerkers van de ambtelijke organisatie.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 566.000
Vermindering	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€
Omvang per 31-12-2023	€ 566.000
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	O.g.v. artikel 44 lid 1 BBV dient voor arbeidsgerelateerde verplichtingen zonder jaarlijks vergelijkbaar volume een voorziening te worden gevormd

VZ onderhoudsegalisatie

Naam	Voorziening vastgoed
Doelstelling	Planmatig groot onderhoud
Toevoeging	Totaal toevoegingen in 2023: € 1.059.000 Dotatie 2023: € 1.020.000 SPUK uitkering € 32.000 Subsidie tuinmuur Baljuwhuis € 7.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 703.000
Omvang per 1-1-2023	€ 2.050.688
Omvang per 31-12-2023	€ 2.407.032

Onderhoudsplan	Beheerplan Vastgoed 2021-2024
Bijzonderheden	Geen

Naam	Voorziening onderhoud wegen
Doelstelling	Dekking van de onderhoudskosten van de gemeentelijke wegen (verhardingen).
Toevoeging	Dotatie 2023: € 1.163.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 1.264.000
Omvang per 1-1-2023	€ 3.024.831
Omvang per 31-12-2023	€ 2.923.568
Onderhoudsplan	Update Beheerplan Wegen 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening onderhoud bruggen
Doelstelling	Dekking van de onderhoudskosten van de kunstwerken.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 71.000
Vermindering	Onderhoud 2022: € 96.000
Omvang per 1-1-2023	€ 129.054
Omvang per 31-12-2023	€ 104.264
Onderhoudsplan	Update Beheerplan Bruggen 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening openbare verlichting
Doelstelling	Dekking van de onderhoudskosten van de openbare verlichting.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 236.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 47.000
Omvang per 1-1-2023	€ 539.731
Omvang per 31-12-2023	€ 728.445
Onderhoudsplan	Update Beheerplan Openbare verlichting 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening onderhoud verkeersregelinstanties
Doelstelling	Dekking van de onderhoudskosten van verkeersregelinstanties.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 115.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 120.000
Omvang per 1-1-2023	€ 1.031.945
Omvang per 31-12-2023	€ 1.026.775
Onderhoudsplan	Update Beheerplan VRI 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening onderhoud waterwegen
Doelstelling	Dekking planmatig onderhoud en vervanging van het gemeentelijk kapitaalgoed water (watergangen en de daarbij behorende waterbouwkundige kunstwerken)
Toevoeging	Dotatie 2023 € 59.000 Extra dotatie uit spaar voorziening riolering (Najaarsnota) € 500.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 370.000
Omvang per 1-1-2023	€ 218.133
Omvang per 31-12-2023	€ 407.039
Onderhoudsplan	Update Beheerplan water 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening onderhoud speeltoestellen
Doelstelling	Dekking planmatig onderhoud en vervanging van speeltoestellen en bijbehorende ondergronden in de gemeente.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 134.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 37.000
Omvang per 1-1-2023	€ 526.651
Omvang per 31-12-2023	€ 623.417
Onderhoudsplan	Update Beheerplan Spelen 2021-2023
Bijzonderheden	De update is vastgesteld in de raadsvergadering op 14-12-2021

Naam	Voorziening onderhoud en aanpassingen gymnastieklokalen
Doelstelling	Dekking onderhoud en aanpassingen gymnastieklokalen.
Toevoeging	Totaal toevoegingen in 2023: € 56.000 Dotatie Gymzaal Clematislaan € 23.000 Dotatie Gymzaal Bonifatiuschool € 17.000 Dotatie Gymzaal Bloemcampschool € 16.000
Vermindering	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€ 150.375
Omvang per 31-12-2023	€ 206.267
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Naam	Voorz. gevelfonds subsidie pandeigenaren
Doelstelling	Stimuleren van pandeigenaren in het kader van uitvoering van beeldkwaliteitsplan om te komen tot een toekomstbestendig en aantrekkelijk centrum
Toevoeging	n.v.t.
Vermindering	Stimuleringssubsidies 2023 € 3.000

Omvang per 1-1-2023	€ 61.100
Omvang per 31-12-2023	€ 58.075
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

VZ vervangingsinvesteringen / heffing

Naam	Spaarvoorziening Riolering
Doelstelling	Dekking van de kosten van onderhoud en vervanging (ineens) van rioleringen.
Toevoeging	Dotatie 2023: € 637.000
Vermindering	Onderhoud 2023: € 1.526.000 Onttrekking ten gunste van de Voorziening waterwegen € 500.000
Omvang per 1-1-2023	€ 11.618.576
Omvang per 31-12-2023	€ 10.230.400
Onderhoudsplan	VGRP 2017-2021;IWKp 2019-2023
Bijzonderheden	De raad heeft op 30 maart 2021 besloten het vigerende vGRP 2017-2021 v.w.b. de maatregelplanning en het financiële deel te laten doorlopen t/m 31 december 2023.

VZ middelen derden/ bestemming gebonden

Naam	Egalisatievoorziening riolering
Doelstelling	Opvangen van fluctuaties in tarieven.
Toevoeging	Dotatie 2023 € 34.000
Vermindering	n.v.t.
Omvang per 1-1-2023	€
Omvang per 31-12-2023	€ 33.975
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Naam	Egalisatievoorziening afval
Doelstelling	Opvangen van fluctuaties in tarieven.
Toevoeging	n.v.t.
Vermindering	Saldo exploitatie afval 2023: € 160.000
Omvang per 1-1-2023	€ 206.137
Omvang per 31-12-2023	€ 46.137
Onderhoudsplan	n.v.t.
Bijzonderheden	Geen

Vaste schulden

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

bedragen * € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2022	Vermeerdering	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2023
Door derden belegde gelden	154	11	-	165
Waarborgsommen	14	1	-	15
Totaal	168	12	-	180

De door derden belegde gelden betreffen de spaarpremies spaarhypotheken ten behoeve van gemeentepersoneel.

Vlottende passiva

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Overige schulden

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Crediteuren	8.593	8.352
Af te dragen omzetbelasting BTW	405	-
Totaal	8.998	8.352

Overlopende passiva

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	4.578	6.674
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	3.688	1.619
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van het volgende begrotingsjaar komen	140	255
Totaal	8.406	8.548

Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Salarissen en loonheffing	1.001	959
Afrekening W&I Gemeente Leidschendam-Voorburg	112	35
Soza uitgaven	-	149
R/C Leidschendam-Voorburg	-	739
FLO Veiligheidsregio Haaglanden	-	121
Sportfondsen, groot onderhoud	-	131
Nieuwbouw sporthal	-	607
Te restitueren leges omgevingsvergunning	-	167

Raming afrekening jeugdzorg	-	1.259
Te restitueren SiSa bijdrage H4 Spuk sport	-	890
Te restitueren SiSa bijdrage GOAB	-	178
Omgevingsdienst Haaglanden afrekening	-	100
OZB Scholen	-	100
Ivicke, restitutie subsidie Provincie	372	-
Vervanging riolering Kerkeboslaan	141	-
Regiotaxi MRDH afrekening	143	118
Landelijk en Regionaal transitiearrangement t.m. 2022	398	-
Regionaal transitiearrangement Jeugdzorg	566	-
Zorglokaal, huishoudelijke ondersteuning en dagbesteding	345	-
Gemeente Voorschoten, afrekening DVO MO	120	-
Diverse posten < € 100.000	1.380	1.121
Totaal	4.578	6.674

De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren

In overeenstemming met het BBV worden de niet bestede middelen van uitkeringen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel als "vooruit ontvangen middelen" op de balans verantwoord onder de balanspost "Overlopende passiva".

<i>bedragen * € 1.000</i>	Saldo 31-12-2022	Ontvangen bedragen	Vrijval/ terug- betalingen	Saldo 31-12-2023
Ontvangen van het Rijk:				
D8 Onderwijsachterstandenbeleid	163	592	182	573
Geluidsanering	120	-	-	120
G13 Inburgering onderwijsroute	23	24	33	14
G10 Inburgering	86	211	137	160
Nationaal Programma Onderwijs	265	-	265	-
C55 Energiearmoede	517	161	165	513
G3 Bijstandsbesluit zelfstandigen	91	87	91	87
G4 Tijdelijke overbrugging zelfstandige ondernemers	299	-	44	255
H30 Brede SPUK GALA	-	347	230	117
D14 Covid Onderwijsvertraging	-	265	179	86
F28 Klimaat en energiebeleid	-	515	417	98
H4 SPUK sport	-	765	-	765
C62 Kwijtschelding	-	1	-	1
B2 Toeslagenproblematiek	-	59	-	59
H8 Sportakkoord	-	2	-	2

C94 Verduurzaming	-	299	-	299
Energietoeslag	-	204	-	204
Algemene uitkering	-	312	-	312
	1.564	3.844	1.743	3.665

Ontvangen van overige Nederlandse overheidslichamen:

Frederiks Parkenroute	4	-	4	-
Ecologische verbindingroute groene zone	51	-	51	-
Haaglanden asielopvang	-	23	-	23
	55	23	55	23
Totaal	1.619	3.867	1.798	3.688

Bovenstaande bedragen sluiten niet direct aan op de bedragen opgenomen in "Specifieke uitkeringen: Single information, Single audit" welke verderop in de jaarstukken zijn opgenomen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in de jaarstukken 2022 een andere presentatie in de jaarrekening werd gehanteerd dan in 2023. Een tweede oorzaak is dat er bij de jaarrekening uitgegaan wordt van een vastgestelde materialiteitsgrens en dit is niet van toepassing bij de Specifieke uitkeringen.

Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van het volgende begrotingsjaar komen

In het afgelopen jaar zijn een aantal anterieure overeenkomsten afgesloten, waarvoor in 2023 een voorschot ontvangen is. De uitgaven zullen in 2024 volgen.

bedragen * € 1.000

	31-12-2023	31-12-2022
Plan herontwikkeling ANWB-locatie	-	8
American School	43	53
Havenkade	-	71
Laan van Pluymestein/Kerkehout	12	24
Rijnlands Lyceum Wassenaar	24	36
St. Jozefkerk	33	-
Oostdorp	23	-
Overige vooruit ontvangen	5	63
Totaal	140	255

Waarborgen en garanties

Aan de passiefzijde van de balans is buiten de balanstelling opgenomen het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt. Dit kan als volgt naar de aard van de geldlening gespecificeerd worden:

<i>(bedragen * € 1.000)</i>	Oorspronkelijk bedrag	Percentage borgstelling	Restant 1-1-2022	Restant 31-12-2023
Verenigingen op terreinen sport, cultuur en recreatie	1.030	div.	366	347
Instellingen ziekenzorg en ouderenzorg	1.475	div.	2	2
Woningbouwcorporaties (WSW)	123.578	div.	126.212	137.461
Gemeentegaranties woningen particulieren	1.611	div.	447	23
Nationale hypotheek garanties (NHG)	n.v.t.		65.000	82.000
			192.027	219.833

In de jaarrekening 2022 was het bedrag van de NHG abusievelijk niet meegenomen.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Huur- en leaseverplichtingen

Omschrijving	Bedrag	Frequentie	Looptijd
Erfpacht grond tussen Dr. Mansveltkade en Katwijkseweg	101.269	Jaarlijks	30 november 2028
Erfpacht en recht van opstal parkeergelegenheden strand Wassenaarse Slag	61.538	Jaarlijks	31 december 2024

Langlopende contracten en/of raamovereenkomsten

Hieronder staat het overzicht van de langlopende contracten in 2023 en die ook in 2024 lopen, waarvan de gemiddelde (jaar) verplichtingen gelijk of groter zijn dan € 100.000 (gebaseerd op de gemiddelde waarde van het contract in 2023 en voorgaande jaren).

Omschrijving	Verplichting (x € 1.000)
Uitbestede straat/rioleringswerkzaamheden	908
Financieel systeem, Burgerzaken, BAG etc.	722
Uitbesteed asfaltonderhoud	633
Levering gas/electra	619
Bewaking locaties opvang Oekraïners	484
Leerlingenvervoer	446
Uitbesteed onderhoud OV/VRI	286
Uitbesteed onkruidbestrijding en vegen goten	273
Licenties Microsoft	222
Uitbestede maai-en slootwerkzaamheden	192

Uitbesteed onderhoud gazons	166
Verzekeringen	146
Licenties LEEF	131
Licenties Cloud software	120
Licenties DECOS	112
Totaal	5.460

Juridische geschillen

Tegen de gemeente Wassenaar is een hoger beroep ingediend bij de Raad van State. Hieruit kan eenmalig een verplichting van maximaal € 500.000 te betalen volgen voor de gemeente Wassenaar. Omdat het nog niet zeker is of dit bedrag betaald moet worden is de verplichting niet verwerkt in de balans van het boekjaar 2023 van deze jaarrekening.

Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum heeft de raad in januari 2024 besloten tot de revitalisering van de Dorpskern en wordt er verder gewerkt aan de besluitvorming voor de huisvesting van de ambtelijke organisatie.

Op 1 januari 2024 is de omgevingswet ingevoerd, waarvan de (financiële) effecten nog niet volledig in beeld zijn.

Op vrijdag 28 maart jongstleden heeft de gemeente met succes een gerichte cyberaanval, een zogenaamde Brute-force aanval, afgeslagen. Hieruit zijn leereffecten naar voren gekomen die mogelijk kunnen leiden tot toenemende kosten voor informatieveiligheid, inclusief de invoering van NIS2 per oktober van dit jaar.

Tot slot bereidt de gemeente zich voor op maatregelen die zorgen voor een sluitende meerjarenbegroting 2026 en verder, als gevolg van de aangekondigde wijzigingen van het Rijk op het Gemeentefonds. Meer concrete uiteenzettingen van mogelijke financiële risico's is verder uitgewerkt in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Overzicht baten en lasten in de jaarrekening

Bedragen x € 1.000 ("-" = nadeel / "+" = voordeel)

Programma's	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
	Baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
P1 Veiligheid en handhaving	1.101	-4.346	-3.245	2.631	-6.875	-4.244	2.483	-6.628	-4.145
P2 Mens en maatschappij	7.921	-34.108	-26.187	9.723	-39.029	-29.306	9.688	-36.647	-26.959
P3 Bestuur en middelen	442	-2.885	-2.442	583	-4.339	-3.756	1.046	-4.541	-3.495
P4 Fysieke leefomgeving	1.501	-3.574	-2.073	2.938	-6.465	-3.528	2.361	-6.100	-3.738
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	8.807	-16.449	-7.642	10.488	-19.921	-9.433	10.035	-19.337	-9.302
Totaal programma's	19.772	-61.362	-41.590	26.363	-76.630	-50.267	25.613	-73.253	-47.640
Algemene dekkingsmiddelen	54.116	-506	53.610	56.861	-537	56.324	56.846	-502	56.344
Overhead	3.199	-16.301	-13.101	3.333	-13.903	-10.570	3.500	-14.740	-11.240
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	-13	-13	0	-13	-13	0	0	0
Saldo van baten en lasten (1)	77.087	-78.181	-1.094	86.557	-91.082	-4.525	85.960	-88.495	-2.536

Reserves									
P1 Veiligheid en handhaving	0	0	0	278	0	278	0	0	0
P2 Mens en maatschappij	500	0	500	841	0	841	699	0	699
P3 Bestuur en middelen	550	0	550	1695	-610	1085	1262	-610	652
P4 Fysieke leefomgeving	100	0	100	526	0	526	405	0	405
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	270	0	270	333	-354	-22	213	-354	-141
Mutaties reserves	1.420	0	1.420	3.673	-964	2.708	2.580	-964	1.616
Gerealiseerde resultaat (2)	78.507	-78.181	326	90.229	-92.046	-1.817	88.539	-89.460	-920

1) Het saldo van baten en lasten betreft het saldo van baten en lasten in de programma's vóór mutaties in de reserves.

2) Gerealiseerd resultaat betreft totaal gerealiseerd resultaat na mutaties in de reserves, vóór bestemming.

Aanwending van het bedrag voor onvoorzien

In 2023 is een bedrag van € 12.500 begroot voor onvoorzien posten. Er zijn geen werkelijke onvoorzien uitgaven geweest in dit boekjaar.

Financiële toelichting baten en lasten per programma

De financiële toelichting per programma is opgenomen in het jaarverslag onder het desbetreffende programma bij het onderdeel "Wat het heeft gekost".

Incidentele baten en lasten

Incidentele lasten				Incidentele baten			
Omschrijving	Begroting 2023	Begroting na wijziging	Realisatie 2023	Omschrijving	Begroting 2023	Begroting na wijziging	Realisatie 2023
1. Veiligheid en Handhaving				1. Veiligheid en Handhaving			
Overig	30	0	0	Onttrekking Algemene Reserve - Oekraïne	0	278	0
2. Mens en Maatschappij				2. Mens en Maatschappij			
Transitiekosten sporthal	165	300	144	Onttrekking BR Grote Projecten - Transitiekosten sporthal	0	135	135
				Onttrekking Algemene Reserve - Verhozen subsidiebudget	0	250	250
				Onttrekking Algemene Reserve - DVD MO uren Inclusie	0	50	0
				Onttrekking Algemene Reserve - bel.plan sociaal domein	0	50	21
				Onttrekking Algemene Reserve - scootermobiel	0	50	50
				Onttrekking Algemene Reserve - DVD MO 2022 uren ST	0	132	98
Enmalig overgang van grootschalige naar kleinschalige gesloten jeugdzorg	0	54	54	Onttrekking BR Sociaal Domein - Eenmalig overgang van grootschalige naar kleinschalige gesloten jeugdzorg	0	54	54
				Overig - Onttrekking Algemene Reserve - overig	0	95	87
				Overig - Onttrekking BR Investeringen Sport - overig	0	5	5
Overig	0	20	0	Overig - Onttrekking BR Grote Projecten - overig	0	20	0
3. Bestuur en Middelen				3. Bestuur en Middelen			
Projectkosten Warenar	50	50	0	Onttrekking BR Grote Projecten - Verduurzaming vastgoed eigen beheer	0	50	0
Functiekosten Ontvlechting, Transitie en Ontwikkeling ambtelijke organisatie na ontvlechting WODV	0	800	500	Onttrekking BR Reorganisatie - Functiekosten Ontvlechting, Transitie en Ontwikkeling ambtelijke organisatie na ontvlechting WODV	0	800	500
Ontvlechting DVD Voorschoten - Wassenaar Sociaal Domein	0	225	143	Onttrekking BR Uitv. Sociaal Domein - Ontvlechting DVD Voorschoten - Wassenaar Sociaal Domein	0	225	143
Afroken BR Grote Projecten naar Algemene Reserve	0	610	610	Afroken BR Grote Projecten naar Algemene Reserve	0	610	610
Overig	0	40	12	Verkoop Badkershofenban 13	0	0	96
				Onttrekking BR Grote Projecten - Overig	0	10	10
4. Fysieke leefomgeving				4. Fysieke leefomgeving			
Invoering Omgevingswet en Wkb	340	411	233	Onttrekking Algemene Reserve - Invoering Omgevingswet en Wkb	0	151	73
				Onttrekking BR Grote Projecten - Invoering Omgevingswet	0	10	10
Voorbereiding Sanering gemeentewerf	0	100	74	Onttrekking BR Grote Projecten - Voorbereiding Sanering gemeentewerf	0	100	74
				Onttrekking BR Egalisatie Omgevingsvergunning - Inhuur bouwinspecteurs	0	200	200
				Onttrekking Algemene Reserve - Project uitbreiding woonwagenaanplaatsen	0	65	47
5. Natuur, Klimaat en Mobiliteit				5. Natuur, Klimaat en Mobiliteit			
Plan herinrichting dorpscentrum	67	113	0				
Project mogelijkheden invoeren parkeerbelasting	60	90	74				
Vaststelling Regionale Energiestrategie 2.0	50	0	0				
Strandvisie	0	75	0				
Groene Zone	0	96	96	Onttrekking Algemene Reserve	0	96	96
Groene Zone	0	157	118	Onttrekking BR Groene Buffer	0	118	118
Dotatie Algemene Reserve - Lokale Energie Strategie	0	354	354				
Overig	30	30	9	Overig - Onttrekking Algemene Reserve	0	80	0
Saldo incidenteel	792	3.525	2.421	Totaal	0	3.634	2.677
Saldo incidentele baten en lasten (negatief)			256				

De commissie BBV heeft in 2018 een notitie Structurele en Incidentele baten en lasten gepubliceerd. Het doel van de notitie is het verduidelijken wat de begrippen 'structureel' en 'incidenteel' precies inhielden, zodat deze begrippen meer eenduidig toegepast worden. In de praktijk werd dit onderscheid nog niet altijd volledig conform de notitie gemaakt, vandaar dat in 2021 een nieuwe notitie is opgesteld ter verduidelijking van deze begrippen. Bij de beoordeling van de baten en lasten zijn de volgende drie criteria gehanteerd:

- Aard van de baten en lasten
- Looptijd van de baten en lasten
- Materiële omvang van de incidentele baten en lasten

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Toevoeging aan de reserves (x € 1.000)	Raming na wijziging	Waarvan Structureel	Realisatie	Waarvan Structureel
P1 Veiligheid en Handhaving	-	-	-	-
P2 Mens en Maatschappij	-	-	-	-
P3 Bestuur en middelen	610	-	610	-
P4 Fysieke leefomgeving	-	-	-	-
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	354	-	354	-
Totaal	964	-	964	-
Onttrekking aan de reserves	Raming na wijziging	Waarvan Structureel	Realisatie	Waarvan Structureel
P1 Veiligheid en Handhaving	278	-	-	-
P2 Mens en Maatschappij	841	-	699	-
P3 Bestuur en middelen	1.695	-	1.262	-
P4 Fysieke leefomgeving	526	-	405	-
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	333	-	214	-
Totaal	3.673	-	2.580	-

Overzicht baten en lasten per taakveld

Programma:P1 Veiligheid en handhaving	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.000.000	-3.438.570	-2.438.570	2.500.000	-5.396.254	-2.896.254	2.346.747	-5.074.636	-2.727.889
1.2 Openbare orde en veiligheid	100.962	-907.834	-806.872	130.962	-1.478.668	-1.347.706	136.085	-1.553.291	-1.417.206
Saldo van baten en lasten programma	1.100.962	-4.346.404	-3.245.442	2.630.962	-6.874.922	-4.243.960	2.482.832	-6.627.927	-4.145.095
Programma:P2 Mens en maatschappij	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	-209.419	-209.419	0	-177.545	-177.545	9.497	-154.663	-145.165
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	522.798	-1.743.298	-1.220.500	944.068	-2.242.970	-1.298.902	488.737	-1.748.604	-1.259.867
5.1 Sportbeleid en activering	130.296	-372.416	-242.120	241.296	-600.484	-359.188	107.503	-515.026	-407.523
5.2 Sportaccommodaties	170.171	-1.444.209	-1.274.038	757.171	-2.458.241	-1.701.070	1.022.368	-2.198.495	-1.176.127
5.3 Cultuurpresent.,-prod.en-particip	54.915	-451.397	-396.482	54.915	-493.981	-439.066	55.810	-460.148	-404.338
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.6 Media	134.325	-748.394	-614.069	159.325	-813.521	-654.196	159.000	-813.543	-654.543
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	70.540	-1.506.880	-1.436.340	759.540	-3.439.609	-2.680.069	529.611	-3.059.517	-2.529.906
6.2 Toegang & eerstelijnsvoorzieningen	0	-1.671.320	-1.671.320	95.000	-2.159.410	-2.064.410	285.595	-1.959.099	-1.673.504
6.3 Inkomensregelingen	6.642.921	-9.476.722	-2.833.801	6.354.671	-10.163.697	-3.809.026	6.474.244	-9.935.371	-3.461.127
6.4 WSW en beschut werk	0	-1.094.789	-1.094.789	0	-1.029.739	-1.029.739	0	-995.480	-995.480
6.5 Arbeidsparticipatie	0	-1.262.713	-1.262.713	0	-963.785	-963.785	0	-878.710	-878.710
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	-899.617	-899.617	28.500	-909.027	-880.527	27.535	-947.940	-920.405
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	150.000	-1.511.216	-1.361.216	135.000	-1.814.216	-1.679.216	138.162	-1.787.527	-1.649.365
6.71b Begeleiding (WMO)	0	-1.163.735	-1.163.735	0	-682.735	-682.735	0	-644.576	-644.576
6.71c Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	-238.000	-238.000	0	-241.432	-241.432
6.71d Overige maatwerkarrangementen(WMO)	0	-463.529	-463.529	0	-632.847	-632.847	0	-618.672	-618.672
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.72a Jeugdhulp begeleiding	0	-626.500	-626.500	0	-996.500	-996.500	0	-1.015.255	-1.015.255
6.72b Jeugdhulp behandeling	0	-626.500	-626.500	0	-611.000	-611.000	0	-467.456	-467.456
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	0	-626.500	-626.500	0	-605.250	-605.250	0	-694.452	-694.452
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	-2.468.956	-2.468.956	0	-1.732.006	-1.732.006	99.666	-1.585.590	-1.485.924
6.73a Pleegzorg	0	-545.250	-545.250	0	-229.000	-229.000	0	-196.414	-196.414
6.73b Gezinsgericht	0	-545.250	-545.250	0	-106.000	-106.000	0	-82.221	-82.221
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	0	-581.574	-581.574	0	-780.500	-780.500	0	-720.513	-720.513
6.74a Jeugd beh. GGZ zonder verblijf	0	-545.250	-545.250	0	-1.813.000	-1.813.000	0	-1.713.716	-1.713.716
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ verblijf	0	-545.250	-545.250	0	-458.000	-458.000	0	-486.173	-486.173
6.74c Gesloten plaatsing	0	-719.250	-719.250	0	-407.000	-407.000	0	-320.114	-320.114
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.81a Beschermd wonen (WMO)	0	-450.540	-450.540	0	-377.525	-377.525	0	-349.153	-349.153
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.82a Jeugdbescherming	0	-198.600	-198.600	0	-218.600	-218.600	0	-193.219	-193.219
6.82b Jeugdreclassering	0	0	0	0	-87.000	-87.000	0	-84.535	-84.535
7.1 Volksgezondheid	44.940	-1.608.964	-1.564.024	193.340	-1.787.486	-1.594.146	290.086	-1.779.432	-1.489.346
Saldo van baten en lasten programma	7.920.906	-34.108.038	-26.187.132	9.722.826	-39.028.674	-29.305.848	9.687.815	-36.647.046	-26.959.232
Programma:P3 Bestuur en middelen	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0.1 Bestuur	0	-1.691.983	-1.691.983	20.000	-2.264.774	-2.244.774	334.002	-2.397.568	-2.063.566

0.2 Burgerzaken	349.518	-922.202	-572.684	470.353	-1.505.415	-1.035.062	544.363	-1.523.587	-979.224
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	92.830	-270.606	-177.776	92.830	-568.876	-476.046	167.535	-476.790	-309.255
0.4 Overhead	3.199.329	-16.300.797	-13.101.468	3.333.329	-13.902.990	-10.569.661	3.500.237	-14.740.311	-11.240.075
0.5 Treasury	870.820	-14.732	856.088	1.370.820	-14.732	1.356.088	1.399.368	-14.054	1.385.314
0.61 OZB Woningen	8.528.680	-323.202	8.205.478	8.528.680	-348.625	8.180.055	8.445.132	-321.535	8.123.598
0.62 OZB Niet-Woningen	3.154.636	-60.729	3.093.907	3.154.636	-65.602	3.089.034	3.299.321	-66.457	3.232.864
0.64 Belastingen overig	423.732	-106.937	316.795	423.732	-107.759	315.973	501.356	-100.130	401.226
0.7 Alg uitk. & ov. uitk. gemeentefonds	38.708.002	0	38.708.002	40.953.008	0	40.953.008	41.276.739	0	41.276.739
0.8 Overige baten en lasten	0	-12.500	-12.500	0	-12.500	-12.500	0	-143.065	-143.065
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0.11 Resultaat rekening baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten programma	55.327.547	-19.703.688	35.623.859	58.347.388	-18.791.273	39.556.115	59.468.054	-19.783.498	39.684.556
Programma:P4 Fysieke leefomgeving	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
4.2 Onderwijshuisvesting	0	-1.061.483	-1.061.483	149.543	-1.401.284	-1.251.741	154.031	-1.510.442	-1.356.412
5.5 Cultureel erfgoed	4.550	-476.238	-471.688	4.550	-448.610	-444.060	0	-421.523	-421.523
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	63.833	-122.146	-58.313	63.833	-127.379	-63.546	43.073	-125.142	-82.069
8.1 Ruimte en leefomgeving	0	-945.901	-945.901	527.380	-2.303.963	-1.776.583	266.918	-1.976.908	-1.709.989
8.2 Grondexploitatie (niet bedr.terrein)	0	-30.678	-30.678	0	-36.576	-36.576	0	-36.226	-36.226
8.3 Wonen en bouwen	1.432.285	-937.081	495.204	2.192.550	-2.147.684	44.866	1.897.188	-2.029.261	-132.074
Saldo van baten en lasten programma	1.500.668	-3.573.527	-2.072.859	2.937.856	-6.465.496	-3.527.640	2.361.210	-6.099.502	-3.738.293
Programma:P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	Begroting primair 2023			Begroting na wijziging 2023			Realisatie 2023		
Saldo van baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
2.1 Verkeer en vervoer	198.164	-4.287.014	-4.088.850	473.164	-5.244.851	-4.771.687	544.555	-5.155.835	-4.611.280
2.2 Parkeren	138.586	-366.159	-227.573	138.586	-501.742	-363.156	142.900	-539.307	-396.407
2.3 Recreatieve havens	26.679	-4.120	22.559	26.679	-4.120	22.559	21.540	-8	21.532
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	0	-261.357	-261.357	0	-648.252	-648.252	0	-439.122	-439.122
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	103.907	-96.878	7.029	103.907	-152.830	-48.923	114.910	-173.513	-58.603
3.4 Economische promotie	2.429.905	-323.656	2.106.249	2.429.905	-178.071	2.251.834	1.924.527	-138.161	1.786.366
5.7 Openbaar groen, (openlucht)recreatie	179.869	-3.992.698	-3.812.829	179.869	-4.916.179	-4.736.310	275.323	-4.987.881	-4.712.558
7.2 Riolering	2.779.778	-1.936.208	843.570	3.279.778	-2.069.134	1.210.644	3.160.987	-1.941.344	1.219.643
7.3 Afval	5.380.072	-4.260.408	1.119.664	5.380.072	-4.361.937	1.018.135	5.357.597	-4.363.709	993.888
7.4 Milieubeheer	0	-920.935	-920.935	906.000	-1.844.373	-938.373	417.258	-1.598.391	-1.181.133
Saldo van baten en lasten programma	11.236.960	-16.449.433	-5.212.473	12.917.960	-19.921.489	-7.003.529	11.959.597	-19.337.271	-7.377.675
Totaal saldo van baten en lasten programma's (1)	77.087.043	-78.181.090	-1.094.047	86.556.992	-91.081.854	-4.524.862	85.959.507	-88.495.245	-2.535.738
Reserves	Onttrekking	Toevoeging	Mutaties	Onttrekking	Toevoeging	Mutaties	Onttrekking	Toevoeging	Mutaties
P1 Veiligheid en handhaving	0	0	0	278.000	0	278.000	0	0	0
P2 Mens en maatschappij	500.000	0	500.000	841.000	0	841.000	699.485	0	699.485
P3 Bestuur en middelen	550.000	0	550.000	1.695.000	-610.000	1.085.000	1.262.443	-610.000	652.443
P4 Fysieke leefomgeving	100.000	0	100.000	526.000	0	526.000	404.664	0	404.664
P5 Natuur, klimaat en mobiliteit	270.000	0	270.000	332.500	-354.400	-21.900	213.386	-354.400	-141.014
Totaal reserves	1.420.000	0	1.420.000	3.672.500	-964.400	2.708.100	2.579.978	-964.400	1.615.578
Resultaat	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Gerealiseerde resultaat (2)	78.507.043	-78.181.090	325.953	90.229.492	-92.046.254	-1.816.762	88.539.485	-89.459.645	-920.160

1) Het saldo van baten en lasten betreft het saldo van baten en lasten in de programma's vóór mutaties in de reserves.

2) Gerealiseerd resultaat betreft totaal gerealiseerd resultaat na mutaties in de reserves, vóór bestemming.

Specifiek uitkeringen: Single information, Single audit

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 09-03-2024

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
JenV	A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne Gemeenten	Vul in totaal cumulatief te ontvangen normbedrag per gerealiseerde gemeentelijke plek per dag (GOO) (jaar T)	Vul in verschil bij hogere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst van A16/01 (jaar T) - uitzonderingsbeoordeling (GOO)	Vul in vrijwillige teruggave bij lagere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst onder A16/01 (jaar T) – uitzonderingsbeoordeling (GOO)	Besteding (jaar T) tbv de transitie - uitgezonderd uitvoeringskosten	Besteding (jaar T) uitvoeringskosten tbv de transitie	Besteding (jaar T) uitgekeerde verstrekkingen (POO)
			<i>Aard controle R Indicator: A16/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: A16/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: A16/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: A16/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: A16/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: A16/06</i>
			€ 1.882.689	€ 0	€ 0	€ 4.059	€ 0	€ 137.987
			Totaal bedrag vorderingen (/ onrechtmatig uitgekeerde) verstrekkingen (jaar T) POO	Vul in totaal te ontvangen normbedrag uitvoeringskosten per geregistreerde persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (POO) (jaar T)	Berekening totale besteding (jaar T) Som indicatoren 01/02/04/05/06/07 en 08	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)		
<i>Aard controle R Indicator: A16/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: A16/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: A16/09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: A16/10</i>					
€ 0	€ 55.230	€ 2.079.965	€ 3.947.459					

FIN	B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	Aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (jaar T)	Cumulatief aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (t/m jaar T)	Aantal uitgewerkte plannen van aanpak in (jaar T)	Cumulatief aantal uitgewerkte plannen van aanpak (t/m jaar T)	Normbedragen voor a, b, d en f (ja/nee)	Normbedragen voor e (ja/nee)
		Gemeenten	Aard controle R Indicator: B2/01	Aard controle n.v.t. Indicator: B2/02	Aard controle D2 Indicator: B2/03	Aard controle n.v.t. Indicator: B2/04	Aard controle n.v.t. Indicator: B2/05	Aard controle n.v.t. Indicator: B2/06
			0	53	2	8	Ja	Ja
		Wijziging keuze per (2023/2024)	Aard controle n.v.t. Indicator: B2/07	Eindverantwoording (Ja/Neer) Aard controle n.v.t. Indicator: B2/08	Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel a, b, d en f (artikel 3) Keuze werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/09	Reeks 1 Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdelen a, b, d en f (artikel 3) Keuze werkelijke kosten Aard controle n.v.t. Indicator: B2/10		
		N.V.T.		Neer				
		Reeks 1	Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) Werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/11	Reeks 1 Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) Werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/12	Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) Keuze werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/13	Reeks 1 Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) Keuze werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/14	Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) Werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/15	Reeks 1 Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindroelino (artikel 3) Werkelijke kosten Aard controle R Indicator: B2/16
			€ 86.758	€ 86.758			€ 0	€ 0
		Reeks 2	Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerden (jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/17	Reeks 2 Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerde cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/18	Reeks 2 Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak (jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/19	Reeks 2 Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/20	Reeks 2 Normbedrag onderdeel d x aantal PvA's (jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/21	Reeks 2 Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtrajecten en/of PvA's cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/22
			€ 2.280	€ 14.440	€ 6.936	€ 27.744	€ 3.590	€ 17.054
		Reeks 2	Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/23	Reeks 2 Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (t/m jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/24	Reeks 2 Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken (jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/25	Reeks 2 Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) Keuze normbedragen Aard controle R Indicator: B2/26	Totaal Totale verantwoording (jaar T) voor de SPUK B2 regeling Aard controle n.v.t. Indicator: B2/27	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 72.636	

BZK	C55	Aanpak energiearmoede	Het aantal huishoudens in huurwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening	Besteding (jaar T) van de onder indicator 01 gemeoede kosten	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 01 gemeoede kosten	Het aantal huishoudens in koopwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening	Besteding (jaar T) van de onder indicator 04 gemeoede kosten	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 04 gemeoede kosten
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/01</i>	<i>Aard controle P Indicator: C.55/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/04</i>	<i>Aard controle P Indicator: C.55/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/06</i>
			209	123.652	126.152	40	123.665	123.665
BZK	C55	Aanpak energiearmoede	Het aantal huishoudens dat ondersteuning –bijvoorbeeld via advies aan huis- heeft gekregen in de vorm van advies over vermindering van het energiegebruik voor zijn specifieke woningen waar de bewoner direct zijn/haar energieverbruik mee heeft kunnen verminderen.	Besteding (jaar T) van de onder indicator 07 gemeoede kosten	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 07 gemeoede kosten			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/07</i>	<i>Aard controle P Indicator: C.55/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/09</i>			
			243	117.430	117.430			
BZK	C55	Aanpak energiearmoede	Het aantal kleine gasbesparende maatregelen (w.o. radiatorfolie en tochtstrips)	Het aantal kleine elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. LED-lampen)	Het aantal grote(re) gasbesparende maatregelen (w.o. dakisolatie, vloerisolatie, spouwmuurisolatie etc.)	Het aantal grote(re) elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. vervangen koelkasten, wasmachines etc.)	Het aantal gegeven adviezen met directe verlaging energieverbruik/energierekening tot gevolg.	Het aantal overige energierekening verlagende maatregelen
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/10</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/12</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/13</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/14</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.55/15</i>
			731	668	0	0	0	0
BZK	C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	Gederfde opbrengsten (jaar T) die voortvloeien uit het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle P Indicator: C.62/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.62/02</i>				
			129.636	Nee				
BZK	C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	Besteding (jaar T)	Bedrag doorgeschoven naar t+1	Aantal informatiepunten dat de gemeente financiert	Aantal vragen dat in het afgelopen jaar bij de informatiepunten in de gemeente behandeld is	Aantal gebruikte leermiddelen	
			<i>Aard controle P Indicator: C.92/01</i>	<i>Aard controle P Indicator: C.92/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.92/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.92/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C.92/05</i>	
			124.675	10	1	430	47	

BZK	C94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties	Beschikkingnummer	Besteding (jaar T)	Het aantal slecht geïsoleerde woningen [...], eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen zijn genomen [...]	Het aantal slecht geïsoleerde woningen [...], eventueel in samenhang [...] met een w'0Z-waarde boven het gemeentelijk gemiddelde (peildatum 2022) of een w'0Z-waarde van 429.300	Het aantal woningen waarbij een hogere bijdrage dan 4.000 is toegekend, het aantal woningen dat daarvan niet voldoet aan de betreffende uitzonderingsgevallen [...] en	Het totaalbedrag van de overschrijding boven de 4.000 van die laatstbedoelde woningen
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C34A01</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C34A03</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A04</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A05</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A06</i>
			1 LA23-03618256	10	0	0	0	10
			2					
100								
		Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan gerichte ondersteuning en/of het bedrag waarvoor derden met de benodigde expertise zijn ingeschakeld als bedoeld in artikel 2, derde lid, onderdeel a, van de regeling	Besteding van middelen ten behoeve van uitvoering als bedoeld in artikel 2, derde lid, onderdeel b	Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan die energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen.	Eindverantwoording (ja/nee)			
		<i>Aard controle F Indicator: C34A07</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A08</i>	<i>Aard controle F Indicator: C34A09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C34A10</i>			
1	10	10	10	Nee				
2								
100								
OCV	D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 153, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 158 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voorschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindentra en peuterspeelzalen (conform artikel 160 WPO)	Correctie besteding (jaar T-1)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)
				<i>Aard controle F Indicator: D8A01</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A02</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A03</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A04</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A05</i>
				1 181.925	10	10	10	163.585
				2				
100								
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag			
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D8A06</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D8A08</i>	<i>Aard controle F Indicator: D8A09</i>			
1								
2								
100								

OCW	D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	Besteding (jaar T) maatregelen artikel 3, lid 2, a t/m e samen opgeteld	Besteding (jaar T) voor tijdelijke extra huur van bestaande huisvesting indien deze extra huisvesting nodig is voor de uitvoering van maatregelen die scholen of gemeenten in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs nemen	Besteding (jaar T) voor ambtelijke capaciteit van de gemeente of inkoop van expertise voor de uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs	Correctie besteding (jaar T-1)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	
			<i>Aard controle R Indicator: D14/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/05</i>	
			€ 201.047	€ 0	€ 4.884	€ 0	€ 152.766	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs		
	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D14/06</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D14/08</i>	<i>Aard controle R Indicator: D14/09</i>				
	1							
	10							
lenW	E85	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen intelligente verkeersregelininstallaties	Aantal geïnstalleerde intelligente verkeersinstallaties in (jaar T)	Cumulatief aantal geïnstalleerde intelligente verkeersinstallaties (t/m jaar T)	Totale besteding aan het project (jaar T)	Cumulatieve besteding aan het project (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
		<i>Aard controle R Indicator: E85/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E85/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E85/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E85/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E85/05</i>		
		0	0	€ 116.921	€ 135.701	Nee		
EZK	F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan
		<i>Aard controle R Indicator: F28/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/06</i>	
		€ 6.317	€ 325.372	€ 91.886	€ 423.575	€ 0	€ 0	
		Eindverantwoording (Ja/Nee)						
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/07</i>						
		Nee						

SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023 Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/01</i>	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/02</i>	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/03</i>	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/04</i>	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/05</i>	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/06</i>
			15.339.667	1102.049	1261.485	16.422	10	10
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/07</i>	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud (exclusief Rijk) Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/08</i>	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/09</i>	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/10</i>	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (exclusief Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/11</i>	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente Participatiewet (PW) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G2/12</i>
			1228.150	183.896	10	1204.362	10	10
		Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van kwijt te schelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie Gemeente Participatiewet (PW) <i>Aard controle D2</i> <i>Indicator: G2/13</i>	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: G2/14</i>					
		10	Ja					
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2023 Besluit bijstandverlening zelfstandigen Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/01</i>	Baten (jaar T) vanwege vanaf 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/02</i>	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/03</i>	Besteding (jaar T) Bob Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/04</i>	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/05</i>	Besteding (jaar T) onderzoekskosten artikel 52, eerste lid, onderdeel b, Bbz 2004 (Bob) Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/06</i>
			114.000	11.450	16.811	10	10	10
			BBZ vóór 2020 - levensonderhoud (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/07</i>	BBZ vóór 2020 - kapitaalverstrekking (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekingen BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/08</i>	BBZ vóór 2020 - levensonderhoud en kapitaalverstrekingen (BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekingen BOB in (jaar T) i.v.m. de Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/09</i>	BBZ vanaf 2020 - kapitaalverstrekking Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekingen BBZ in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: G3/10</i>	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: G3/11</i>	
10	10	10	10	Ja				

SZW	G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo_gemeentedeel 2023 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Welke regeling betreft het?	Besteding (jaar T) levensonderhoud	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking	Baten (jaar T) levensonderhoud	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig)
				Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: GA101</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA102</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA103</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA104</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA105</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA106</i>
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	10	10	-16.932	134.301	13.426
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober)	10	10	-11.249	10	10
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	10	10	-11.663	13.869	1146
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	10	10	10	1495	147
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	10	10	-12.194	10	10
			6 Totaal	10	10	-112.044	138.685	13.619
			Kopie regeling	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T)	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)		
				Gemeente	Gemeente	Gemeente		
				<i>Aard controle n.v.t. Indicator: GA107</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA108</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA109</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: GA110</i>	
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	0	0	Ja		
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober)	0	0	Ja		
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	0	0	Ja		
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	0	0	Ja		
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	0	0	Ja		
			6 Totaal	0	0	N.v.t.		
			Kopie regeling	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht)	
				<i>Aard controle n.v.t. Indicator: GA111</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA112</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA113</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA114</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA115</i>
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)					
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober)					
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)					
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)					
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)					
			6 Totaal	10	10	10	10	
			Kopie regeling	Levensonderhoud - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Levensonderhoud- Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren (jaar T) als gevolg van kwijt te schelden schulden levensonderhoud Tozo i.v.m. de hersteloperatie	Kapitaalverstrekkingen - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekkingen Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie		
				Gemeente	Gemeente	Gemeente		
				<i>Aard controle n.v.t. Indicator: GA116</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA117</i>	<i>Aard controle D2 Indicator: GA118</i>	<i>Aard controle R Indicator: GA119</i>	
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	10	10	10	10	
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober)	10	10	10	10	
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	10	10	10	10	
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	10	10	10	10	
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	10	10	10	10	
			6 Totaal	0	0	0		

SZW	G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Wet inburgering 2021 (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam oovericht op	Besteding (jaar T) Gemeente	Baten (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente		
			<i>Aard controle R Indicator: G10/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G10/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G10/03</i>		
			€ 127.370	€ 0	Ja		
SZW	G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam oovericht op rond van de Wor	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderoovantoeslaaffaire Gemeente	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente		
			<i>Aard controle R Indicator: G12/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G12/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G12/03</i>		
			€ 0	€ 0	Ja		
SZW	G13	Onderwijsroute_ deel gemeente 2023 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam oovericht op rond van de Wor	Bestedingen onderwijsroute (jaar T) Gemeente	Baten onderwijsroute (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Bestedingen overige voorzieningen (jaar T) Gemeente	Baten overige voorzieningen (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)
			<i>Aard controle R Indicator: G13/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G13/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: G13/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: G13/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G13/05</i>
			€ 10.472	€ 0	€ 0	€ 0	Ja

VWS	H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Totale werkelijke berekende subsidie				
			<i>Aard controle R Indicator: H4/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H4/02</i>				
			€ 139.380	€ 199.389				
			Activiteiten	Totale werkelijke berekende subsidie per project (jaar T)	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) Onroerende zaken	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) roerende zaken	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) overige kosten	Toelichting - Verplicht als het een activiteit betreft welke NIET in de toekenning meegenomen is
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H4/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: H4/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: H4/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: H4/06</i>	<i>Aard controle R Indicator: H4/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H4/08</i>
			1 1.3 Onroerende zaken - onderhoud	€ 179.010	€ 179.010	€ 0	€ 0	
			2 3.1 Mengpercentage	€ 16.941	€ 0	€ 0	€ 16.941	
3 1.3 Onroerende zaken - onderhoud	€ 3.438	€ 3.438	€ 0	€ 0	Dit betreft een artikel 13 activiteit			
4								
100								
VWS	H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022	Beschikingsnummer	Totaal bedrag volgens beschikking	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T)	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T)	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T)	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T)
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/02</i>	Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: H8/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: H8/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: H8/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/08</i>
			1 nvt	€ 0	€ 0	€ 0	€ 13.500	€ 142.200
			2					
			3					
			4					
Kopie beschikingsnummer	Eindverantwoording (Ja/Nee)							
<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/08</i>							
1 nvt	Ja							
2								
3								
4								
VWS	H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Is voldaan aan de uitvoering van het lokale preventieakkoord of aanpak?	Eindverantwoording? (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R Indicator: H12/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: H12/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H12/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H12/04</i>		
			€ 20.000	€ 62.447	Ja	Ja		

VWS	H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-	Naam onderdeel	Totaalbedrag (jaar T) toegekend per onderdeel	Besteding (jaar T) per onderdeel	Welk bedrag per onderdeel neemt u mee van 2023 naar 2024?	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per onderdeel	Voldaan aan afspraken in akkoorden (Ja/Neel n.v.t.)?
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30001</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30002</i>	<i>Aard controle F Indicator: H30003</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30004</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30005</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30006</i>
			1 Lokaal Sportakkoord	115.068	110.841	13.014	110.841	Ja
			2 Brede regeling combinatiefuncties	1103.737	146.323	120.747	146.323	Ja
			3 Terugdringen Gezondheidsachterstanden	123.181	127.088	10	127.088	Ja
			4 Kansrijke Start	117.386	114.474	12.913	114.474	Ja
			5 Mentale Gezondheid	18.113	13.933	11.623	13.933	Ja
			6 Aanpak overgewicht en obesitas	120.284	116.194	14.057	116.194	Ja
			7 Valpreventie	159.632	146.552	11.938	146.552	Ja
			8 Leefomgeving	111.591	19.300	12.291	19.300	Ja
			9 OKD & Vroegsignalering alcoholproblematiek	12.898	12.318	1580	12.318	Ja
			10 Versterken sociale basis	142.306	128.622	18.461	128.622	Ja
			11 Mantelzorg	111.591	19.053	12.318	19.053	Ja
			12 Eén tegen eenzaamheid	111.591	13.230	12.318	13.230	Ja
			13 Welzijn op recept	16.375	16.374	10	16.374	Ja
			14 Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	12.898	10	1580	10	N.v.t.
			15 Coördinatiekosten regionale aanpak	110.316	15.463	12.063	15.463	Ja
			Kopie naam onderdeel	Meegewerkt aan de monitoring (Ja/Neel n.v.t.)?				
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30007</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30008</i>				
			1 Lokaal Sportakkoord	Ja				
			2 Brede regeling combinatiefuncties	Ja				
			3 Terugdringen Gezondheidsachterstanden	Ja				
			4 Kansrijke Start	Ja				
			5 Mentale Gezondheid	Ja				
			6 Aanpak overgewicht en obesitas	Ja				
			7 Valpreventie	Ja				
			8 Leefomgeving	Ja				
			9 OKD & Vroegsignalering alcoholproblematiek	Ja				
			10 Versterken sociale basis	Ja				
			11 Mantelzorg	Ja				
			12 Eén tegen eenzaamheid	Ja				
			13 Welzijn op recept	Ja				
			14 Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	Ja				
			15 Coördinatiekosten regionale aanpak	Ja				
			Eindverantwoording (Ja/Neel)					
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H30009</i>					
			Nee					

VWS	H32	Regeling specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden	Beschikingsnummer / kenmerk	Totaal ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) <i>Automatisch berekend</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van <i>Automatisch berekend</i>		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/03</i>		
			MEOZ23164	€ 587.312	€ 587.312		
			Naam zwembad	Totale verlening per zwembad (jaar T)	Cumulatieve besteding per zwembad (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Verduurzamingsplan aanwezig (Ja/Nee)	Toelichting
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: H32/06</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: H32/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H32/08</i>
1	Sterrenbad	€ 587.312	€ 587.312	Ja			
2							
20							
VWS	H35B	Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen	Besteding (jaar T)			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H35B/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: H35B/02</i>			
			060637 Gemeente Zoetermeer	€ 256.304			

Wet normering topinkomens

WNT-verantwoording 2023 Gemeente Wassenaar

De WNT is van toepassing op de gemeente Wassenaar. Het voor de gemeente Wassenaar toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000,00. Het betreft hier het algemeen bezoldigingsmaximum.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Gegevens 2023		
bedragen x € 1	K.D. Handstede	J. Kleinhesselink
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01.02 t/m 31.12	01.01 t/m 31.12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 112.346	€ 110.005
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.141	€ 17.525
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 130.487</i>	<i>€ 127.530</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 204.060	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	€ 0	€ 0
Bezoldiging	€ 130.487	€ 127.530
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2022		

bedragen x € 1		J. Kleinhesselink
Functiegegevens		Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2022	N.v.t.	01.01 t/m 31.12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	N.v.t.	1,0
Dienstbetrekking?	N.v.t.	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		€ 102.528
Beloningen betaalbaar op termijn		€ 17.687
<i>Subtotaal</i>		€ 120.215
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		€ 216.000
Bezoldiging		€ 120.215

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

bedragen x € 1		T.N. Kramer	
Functiegegevens		Gemeentesecretaris a.i.	
Kalenderjaar	2023	2022	
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01.01 t/m 11.02	12.4 t/m 31.12	
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	2	9	
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	212	1.351	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum			
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 212	€ 206	
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 44.800	€ 236.700	
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12		€ 281.500	
Bezoldiging (alle bedragen)			

exclusief btw)	
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 27.772
	€ 178.541
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 206.313
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	€ 0
Bezoldiging	€ 206.313
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van burgemeester en wethouders

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik (M&O)-criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van burgemeester en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de raad op 24 oktober 2023 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze rechtmatigheidsverantwoording hanteert een grensbedrag, omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de raad bepaald en bedraagt 1% (maximaal 3) van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 894.600. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV van november 2023.

Bevinding

Het college is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde verantwoordingsgrens.

De geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen betreffen:

Begrotingscriterium	Bedrag
1A. Overschrijding lasten op de programma's (programmaniveau)	€ 202.000
1B. Overschrijdingen van investeringsbudgetten (investeringskredieten)	€ 130.000
2. Ongeautoriseerde reservemutaties	€ 0
3. Overschrijding van baten en/of onderschrijding van lasten en baten op de programma's en onderschrijdingen investeringskredieten die niet tijdig tot een begrotingswijziging hebben geleid of te laat aan de Raad zijn gemeld (niet tijdig gemeld i.o.m. intern vastgelegde spelregels in de Financiële verordening Wassenaar 2023 (artikel 7 lid 3)).	€ 0
<i>Totaal begrotingsonrechtmatigheden</i>	<i>€ 332.000</i>
4. Totaal van de begrotingsonrechtmatigheden (van onderdeel 1 en 2) dat past binnen het vooraf vastgestelde beleid van de Raad en past binnen de vooraf vastgestelde afspraken met de Raad zoals opgenomen in de Financiële verordening Wassenaar 2023 (artikel 29 lid 4 en 5) en daarmee vooraf als "acceptabel" is geïdentificeerd. Deze begrotingsafwijkingen zijn meer uitgebreid toegelicht bij de toelichting op de baten en lasten in de jaarrekening en bij de programma's en investeringen.	€ 237.000
5. Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheden.	€ 95.000

Voorwaardencriterium	Bedrag
Subsidieverlening	€ 170.000

Misbruik & oneigenlijk gebruik criterium	Bedrag
Geen bevindingen	€ 0

Toelichting

Begrotingsoverschrijdingen op de lasten per programma en overschrijdingen van uitgaven op gevoteerde investeringskredieten zijn op grond van artikel 189, lid 3 Gemeentewet per definitie onrechtmatig. In 2023 is in totaal een bedrag aan overschrijdingen van € 332.000 als begrotingsonrechtmatig aangemerkt. Hiervan wordt echter € 237.000 als 'acceptabel' aangemerkt, conform de vooraf vastgestelde afspraken met de Raad zoals opgenomen in de Financiële verordening gemeente Wassenaar 2023 (artikel 29 lid 4 en 5). Resteert een saldo aan begrotingsonrechtmatigheden van € 95.000.

Op grond van het voorwaardencriterium is een bedrag van € 170.000 als financieel onrechtmatig aangemerkt. Deze onrechtmatigheid komt voort uit de subsidievaststelling van een tweetal (gesubsidieerde) instellingen, waarbij de subsidie in afwijking van artikel 13 lid 2 c van de Algemene subsidieverordening Wassenaar 2020 is vastgesteld zonder een door de subsidieontvanger ingediende accountantsverklaring.

Na aftrek van begrotingsonrechtmatigheden, die op grond van vooraf vastgestelde afspraken met de Raad zoals opgenomen in de Financiële verordening Wassenaar 2023 (artikel 29 lid 4 en 5) vooraf als "acceptabel" zijn geïdentificeerd, resteert een saldo aan 'niet-acceptabele' begrotingsonrechtmatigheden van € 95.000 (overschrijding op gevoteerde investeringskredieten). Voor het voorwaardencriterium wordt een bedrag van € 170.000 als financieel onrechtmatig aangemerkt. De gevonden individuele rechtmatigheidsfouten en de individuele rechtmatigheidsonzekerheden boven de door de Raad vastgestelde rapportagegrens van € 50.000 betreffen in totaal € 265.000 en zijn nader toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering van het jaarverslag 2023.

In de paragraaf Bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de Raad aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het College ook beschreven welke actie(s) hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

Bijlagen / overige gegevens

Bijlage 1: Bestuursovereenkomst: Structuur Staat van de Gemeente

Omschrijving toezichtsgebieden		Toelichting
<p>Financiën</p> <p>De begroting 2024 voldoet aan de kaders om in aanmerking te komen voor regulier financieel toezicht. Het oordeel is geel omdat het laatste jaar van de meerjarenraming 2027 sluit met een negatief structureel saldo. Dit betekent dat voor een deel van de structurele lasten in dat jaar nog structurele dekking moet worden gevonden.</p>	Geel	Voor dit onderdeel geldt repressief financieel toezicht voor het begrotingsjaar 2024. Voor 2026 geldt, zoals voor alle gemeenten in Nederland, dat de algemene uitkering significant lager uitvalt. Dit hangt samen met de voorgenomen andere manier van bekostigen van gemeenten na 2025. Het Rijk is met de VNG in gesprek voor mogelijke oplossingsrichtingen. Wij volgen de ontwikkelingen nauwgezet.
<p>Huisvesting vergunninghouders</p> <p>De gemeente heeft op 31 december 2023 voldaan aan de taakstelling met een voorsprong van 3 vergunninghouders en is daarom op 1 januari 2024 trede 0 van de IBT-ladder geplaatst: taakstelling gerealiseerd.</p>	Groen	De gemeente voldoet aan de taakstelling, er is geen nadere toelichting nodig.
<p>Archief- en informatiebeheer</p> <p>Het inspectieverslag over het beheer van de niet-overgebrachte archieven en het jaarverslag over het beheer van het oud-archief over het jaar 2022 zijn op 19 december 2023 door het college vastgesteld en aan de raad en de provincie gezonden. Het college besloot de in het inspectieverslag vermelde aanbevelingen over te nemen, waaronder de uitvoering van een onderzoek naar een vervangende archiefbewaarplaats voor de uitplaatsing van het historisch archief en de aansluiting op een e-depot voor de permanente bewaring en openbaar beschikbaar stellen van digitale archief bescheiden.</p>	Geel	<p>In 2022 is de gemeente (voornamelijk) bezig geweest met het voorbereiden van het Projectenoverzicht DIV "de te ondernemen activiteiten" om daarmee vanaf 2023 en latere jaren beter in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen binnen het informatiegebied, zoals bv. Omgevingswet, WOO en de rol van de gemeente. Een van de grote projecten die op de lijst stonden voor 2022/2023 was het uitplaatsen van de gemeentearchieven van Wassenaar en Voorschoten. Dit project is doorgeschoven en staat nu voor 2025 op de agenda.</p> <p>In het jaar 2023 en verder zullen steeds meer projecten opgepakt gaan worden om uiteindelijk binnen een aantal jaren een situatie te hebben dat zowel nieuwe projecten (bv. gevolgen nieuwe archiefwet), het wegwerken van achterstanden en ook tegelijkertijd gewoon de winkel open te houden voor de dagelijkse activiteiten. De aanbevelingen uit de vorige KPI-rapportage 2021 vormen ook een onderdeel van het projectenoverzicht.</p> <p>De doorontwikkeling en modernisering van, niet alleen</p>

		het DIV-team, maar ook de organisatie als geheel in het onderwerp informatiebeheer was, is en blijft een voortdurend aandachtspunt.
<p>Monumentenzorg en archeologie</p> <p>Het oordeel voor 2023 is nog gebaseerd op de oude indicator uit de Bestuurs-overeenkomst IBT van 2013 dat een gemeente dient te beschikken over een deskundige monumentencommissie aan welke indicator de gemeente voldeed. Met ingang van 2024 start de provincie, vooruitlopend op reactie van het Rijk, met een nieuwe wijze van toezicht voor het toezichtgebied Monumenten en archeologie, die in het Uitvoeringsprogramma IBT 2024 is beschreven.</p>	Groen	De door de raad benoemde Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed adviseert het college over de toepassing van de Erfgoedwet/ Monumentenwet 1988 en de Erfgoedverordening Wassenaar 2016. In de commissie zit een lid met kennis van historische buitenplaatsen/groen erfgoed, een restauratiearchitect en een architectuurhistoricus.
<p>Omgevingsrecht</p> <p>De gemeente voldoet (nog) niet volledig aan de minimale wettelijke procescriteria die het Omgevingsrecht kent. Voor het jaar 2023 bevindt uw gemeente zich op trede 2b van de IBT-ladder (oranje/ ambtelijke afspraken maken), vanwege het ontbreken van wettelijke procescriteria. Ondanks de aanwezigheid van een uitvoerings- en handavingsstrategie (VTH-beleidsplan 2021-e.v.), ontbreekt al meerdere jaren het vereiste uitvoeringsprogramma en de evaluatierapportage. Vanaf 2024 is afgesproken dat de gemeente beschikt over een uitvoeringsprogramma 2024 met daarin opgenomen een kwantitatieve evaluatie 2023.</p>	Oranje	De gemeente voert momenteel de kwantitatieve evaluatie over 2023 uit. Deze evaluatie zal in 2024 binnen de door de provincie gestelde termijn worden aangeleverd. Tegelijkertijd wordt dan het uitvoeringsplan 2024 aangeleverd. Ambtelijk is met de provincie afgesproken dat in 2025 zal zowel het uitvoeringsprogramma voor dat jaar als het (jaar)evaluatieverslag over 2024 binnen de door de provincie gestelde termijnen worden vastgesteld. De kwantitatieve evaluatie is tevens de start van het opstellen van een nieuw uitvoerings- en handavingsstrategie: het VTH-beleidsplan 2025 en verder. Hierdoor wordt het huidige beleid vervangen én geactualiseerd met de grondslag van de Omgevingswet.
<p>Ruimtelijke Ordening</p> <p>Alle bestemmingsplannen voldoen aan de Omgevingsverordening Zuid-Holland.</p>	Groen	De gemeente beschikt over geactualiseerde bestemmingsplannen, er is geen toelichting nodig.

Bijlage 2: Overzicht over te hevelen en af te sluiten kredieten

Tabel A: Af te sluiten investeringskredieten

In 2023 zijn twaalf investeringsprojecten tot afronding gekomen waarbij per saldo circa € 136.000 meer is uitgegeven dan begroot.

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2020 Vervanging verkeerslichtinstallatie (BHP)	140.000	142.697	(2.697)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2020 Gymzaal Burmanlaan	1.651.000	1.610.510	40.490	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2021 Vervanging Hofcampbrug	850.000	945.434	(95.434)	Werkzaamheden zijn in 2024 afgerond. Direct na betaling van de in 2024 nagekomen facturen vindt activering plaats.
2021 Krediet molen (subsidie)	797.000	799.542	(2.542)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2022 Openbare verlichting kabelnet	250.000	250.000	-	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2023 Openb.rolstoeltoeg.WC-unit strand	107.000	107.678	(678)	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2023 Snelheidsmeters & snelheidsdisplays	42.000	41.334	666	Werkzaamheden zijn uitgevoerd; wordt geactiveerd vanaf 2024.
2023 Grond Backershagenlaan 13	-	96.100	(96.100)	Grond is in erfpacht uitgegeven en gewaardeerd volgens BBV.
2022 Vervanging Peugeot 42-ZGF-4	40.000		-	Deze investering komt te vervallen.
2022 Rioned riooldoorspuiter	25.000	53.477	(28.477)	Kosten aanschaf in 2021 te laag ingeschat. Wordt geactiveerd vanaf 2024.
2012 Landschaps Ontwikkelings Plan uitwerking	80.000	55.875	24.125	Activeren vanaf 2024. Restant toevoegen aan 'Ecologische verbindingzone'.
2014 Verk.agenda Zuid.ontsluiting Kerkehout	25.000		25.000	Woningbouwproject Kerkehout is weer losgekomen na overeenstemming met provincie over inpassing. Nieuwe projectleider zal dit integraal gaan oppakken dus inclusief ontsluiting. Krediet actualiseren in project.
12 INVESTERINGSKREDIETEN	4.007.000	4.102.647	(135.647)	TOTAALBEDRAGEN

Toelichting tabel A

Voor de twaalf af te sluiten investeringskredieten is in totaal € 4,0 miljoen beschikbaar gesteld. De werkelijke kosten bedragen € 4,10 miljoen. De vervangingskosten van de Hofcampbrug zijn € 95.000 meer dan begroot. Dit komt doordat besloten is het brugwegdek te bestraten in plaats van te asfalteren. Het pand Backershagenlaan 13 is verkocht. Omdat de grond in erfpacht is uitgegeven, heeft volgens BBV-voorschriften balanswaardering van de grond plaats gevonden. De kosten voor de riooldoorspuiter vielen tegen en zijn twee keer zo hoog gebleken dan begroot. De vervanging voor de Peugeot gaat niet door; het budget van € 40.000 is ingezet voor andere tractiemiddelen (zie tabel D).

Tabel B: Kredieten 'Beeldkwaliteit(splan) Winkelhaak' inzetten voor 'Versterking Dorpskern'.

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2020 Beeldkwaliteit Winkelhaak	350.000	484.251	(134.251)	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2020 Beeldkwaliteit Winkelhaak - toilet	75.000	14.533	60.467	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2021 Uitvoering beeldkwaliteitsplan	1.000.000		1.000.000	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
2022 Uitvoering Beeldkwaliteitsplan	1.315.000	655.118	659.882	Alles overzetten naar I7101391 Versterking Dorpskern
4 INVESTERINGSKREDIETEN	2.740.000	1.153.902	1.586.098	TOTAALBEDRAGEN

In de raadsvergadering van 16 januari 2024 is besloten de vier investeringskredieten die voor (het) beeldkwaliteit(splan) beschikbaar zijn gesteld in te zetten voor het project 'Versterking Dorpskern'. Het gaat dan om een nader te besteden budgetruimte van € 1.586.000.

Tabel C: Door te schuiven investeringskredieten 2019 t/m 2021 in afwijking van de Nota Activabeleid

Voor zeventien investeringskredieten waarvan de maximale beschikbaarheid van het krediet afwijkt van de standaard twee jaar wordt expliciete toestemming gevraagd de restantkredieten van afgerond € 5,88 miljoen beschikbaar te stellen om de lopende projecten in 2024 voort te zetten of te kunnen afronden.

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2020 Herstel kades Havenkanaal	4.097.000	3.329.121	767.879	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2021 Investering wegen Prinsenweg	1.390.000	24.838	1.365.163	Voorbereiding en uitvoering in 2024
2021 OVL Kabelnet	200.000	151.829	48.171	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.
2021 Verkeersmaatr. verb. leefomgeving	275.000	170.491	104.509	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.
2021 Verduurzaming Langstraat 40 (25jr)	87.000	39.489	47.511	In 2024 nog uitgaven
2021 Verduurzaming Langstraat 40 (15jr)	123.000	39.734	83.266	In 2024 nog uitgaven
2021 Verduurzaming Paauwlaan 12	195.000	-	195.000	Wordt in 2024 opgestart.
2021 Verduurzaming Kerkehout 6	145.000	13.676	131.324	In 2024 besluit over hoe in te zetten (verduurzaming overige panden in portefeuille)
2020 Instandhouden Huize Ivicke	-	-	-	Krediet open houden in afwachting van beroepsprocedure.
2021 WPLI Netwerkcomponenten	175.000	37.997	137.003	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2021 Renovatie Kievitschool	83.379	45.689	37.690	In 2024 wordt het benodigd bedrag via het IHP in beeld gebracht, zodat de geplande kredieten voor 2024 en 2025 kunnen worden vrijgegeven.
2021 Nieuwbouw uitbreiding Kievitschool	188.000	226.631	(38.631)	In 2024 wordt het benodigd bedrag via het IHP in beeld gebracht, zodat de geplande kredieten voor 2024 en 2025 kunnen worden vrijgegeven.
2021 Uitbreiding Rijnlands Lyceum	6.116.211	4.227.584	1.888.627	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2021 1e inrichting OLP&meubilair RLW	370.656		370.656	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
2019 Ecologische verbindingzone	317.898	(235.754)	553.652	Subsidie is toegekend, komt in 2024 verder tot besteding. Zie ook uitwerking LOP (2012)
2020 Verbeteren fietsveiligheid Wassenaar	100.000	35.737	64.263	Eén fietsveiligheidsproject (kruispunt Backershagenlaan-Papegaaienlaan) is uitgesteld naar de zomervakantie 2024 omdat tijdens de reconstructie de lijnbussen niet kunnen rijden. Het project 'fietsoversteek Wassenaarse Slag' is vertraagd ivm. problematiek milieuv vergunningen.
2020 Combisporthal Dr. Mansveltkade	7.411.000	7.284.007	126.993	Project wordt in 2024 afgerond/opgeleverd.
17 INVESTERINGSKREDIETEN	21.274.144	15.391.067	5.883.076	TOTAALBEDRAGEN

Toelichting tabel C

- Verduurzaming Kerkehout 6: omdat op deze locatie een verduurzamingsbijdrage moeilijk realiseerbaar is, wordt een alternatieve inzet van deze middelen overwogen.
- Instandhouden Huize Ivicke: dit krediet kan zonder rechterlijke uitspraak niet worden afgesloten. Pas daarna kan worden overgegaan tot subsidie-afrekening met de provincie Zuid-Holland. De cijfers laten hierdoor meer baten dan lasten zien op het oorspronkelijke, volledig gedekte investeringskrediet van € 1.153.700.
- Kievitschool: de hiervoor beschikbaar gestelde middelen zijn tot besteding gekomen. In het integraal huisvestingsplan voor 2024 zullen de benodigde investeringskosten inzichtelijk worden gemaakt en zal bouwkrediet moeten worden verleend voor de renovatie en nieuwbouw van de school.

- Ecologische Verbindingszone: na de verkregen subsidie worden deze investeringen in 2024 verder tot ontwikkeling gebracht. Het bedrag wordt verhoogd met het restantbudget uitwerking Landschaps Ontwikkelings Plan.
- Combisporthal Dr. Mansveltkade: omdat dit langdurige project in 2024 wordt afgerond moet het krediet worden doorgeschoven. We hebben te maken met onverwachte kostenposten die niet binnen het bouwkrediet kunnen worden opgevangen. Zodra duidelijkheid kan worden gegeven volgt nadere informatie.

Tabel D: Door te schuiven investeringskredieten uit 2022 en 2023

Elf investeringsprojecten zijn in 2022 en twaalf investeringsprojecten zijn in 2023 beschikbaar gesteld en worden conform het activabeleid twee jaar beschikbaar gehouden voor de uitvoering van de werkzaamheden. Voor deze projecten is in totaal € 7,26 miljoen beschikbaar gesteld, waarvan afgelopen jaar € 0,67 miljoen tot besteding is gekomen. Voor het verder kunnen voortzetten of afronden van deze investeringsprojecten in 2023 is ruim € 6,6 miljoen benodigd.

Jaar / Omschrijving investeringskrediet	Krediet	Besteed t/m 2023	Restant	Toelichting
2022 Inv wegen Storm v 's Gravesandeweg	50.000	5.450	44.550	Werkzaamheden worden in 2024 voortgezet.
2022 Investering wegen Teylingerhorst	385.000		385.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2022 Rest/verbouw raadhuis De Paauw	1.255.000	32.000	1.223.000	Maakt onderdeel uit van project dat in 2028 wordt afgerond.
2023 Wegen Rijksdorp	1.500.000	243.162	1.256.838	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Wegen Hofcampweg	220.000		220.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Wegen Burmanlaan	440.000		440.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Wegen Hofcampweg rotonde Burmanlaan	150.000	121.800	28.200	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Wegen Oostdorp	90.000		90.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Bruggen Maalsteenkreek / Storm	85.000	71.588	13.412	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Waterbouwkundige Kunstwerken	30.000		30.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Asfalt rijbaan Wassenaarse Slag	1.700.000	33.328	1.666.673	Werkzaamheden worden in 2024/2025 voortgezet.
2023 Inr Storm Sgravezande- en Schouwweg	200.000		200.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2023 Aanv. maatr. doortrekken Ruigelaan	50.000		50.000	Werkzaamheden worden naar verwachting in 2024 opgestart.
2022 Vervanging Peugeot 3-VZP-69	45.000		36.000	Levering naar verwachting in 2024. Vervangende (elektrische) auto 'ZUID' is besteld. Benodigd krediet teruggebracht naar 36.000 euro.
2022 Vervanging Renault 6-VZF-64	70.000		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering elektrische calamiteitenkipper in 2024 onzeker. Benodigd krediet teruggebracht naar 65.000 euro.
2022 Vervanging Renault 3-VZP-76	49.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen dieselveertuig - geen kipper, nodig t.b.v. zoutstrooien - is 15.500 euro extra krediet benodigd.
2022 Vervanging Renault 6-VZT-54	39.600		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen elektrische pickup kipper met kraantje voor straatwerkzaamheden is 25.400 euro extra krediet benodigd.
2022 Vervanging Peugeot 3-VZP-53	65.000		44.000	Opel Vivaro is in 2024 geleverd V-49-DFK. Benodigd krediet teruggebracht naar 44.000 euro.

2022 Vervanging containers	29.800		23.000	Container staat in bestelling. Levering maart 2024. Benodigd krediet teruggebracht naar 23.000 euro.
2022 Vervanging renault 3-VZP-75	57.200		67.200	Levering vervangend dieselveertuig VW Crafter Trendline DC vindt naar verwachting maart 2024 plaats, maar is onzeker. Er is 10.000 extra krediet benodigd.
2022 Vervanging Renault 6-VZT-52	49.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor te vervangen elektrische begraafplaatskipper is 15.500 euro extra krediet benodigd.
2023 Tractie Nissan Navara D/C	54.500		65.000	Moet nog besteld worden. Kan meervoudig onderhands. Levering in 2024 onzeker. Voor gewenst Toyota ProAce 4x4 dieselbusje is 10.500 euro extra krediet benodigd.
2023 Elektrotechnische voorz. Sporthal	645.000	159.970	485.030	Werkzaamheden worden in 2024 afgerond.
23 INVESTERINGSKREDIETEN	7.260.100	667.298	6.627.902	TOTAALBEDRAGEN

Toelichting tabel D

Het merendeel van deze projecten zal naar verwachting in 2024 kunnen worden afgerond, en een aantal investeringen zal worden doorgeschoven naar 2025.

- Restauratie/ verbouwing raadhuis De Paauw: deze werkzaamheden zullen verder worden voorbereid in 2024 waarna tot de volgende (bouw)fase kan worden overgegaan. Daarmee is in de meerjareninvesteringsplanning rekening gehouden.
- Er zijn relatief veel investeringskredieten voor wegen opgenomen, waarbij kan worden afgevraagd of de ambtelijke capaciteit toereikend is om de uitvoering daarvan ter hand te nemen.
- Een vijftal vervangingsinvesteringen tractie is te laag geprognoseerd en een drietal te hoog. Voorgesteld wordt deze aan te passen tot het gewenste, benodigde investeringsniveau (per saldo meerkosten € 35.100) door gebruik te maken van de bij tabel A toegelichte vrijkomende investeringsruimte van € 40.000 op tractie.

Bijlage 3: Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Wordt toegevoegd na afronding accountantscontrole.